

A JÚNIUS 24-IKI
**ELLENFORRADALOM
ÉS A LUDOVIKÁSOK**

ÍRTA
Dr. SOMOGYI ZOLTÁN

BUDAPEST
"PATRIA" IRODALMI VÁLLALAT ÉS NYOMDAI RÉSZVÉNYTÁRSASÁG
1920

"Pátria" irodalmi vállalat és nyomdai RT., Budapest, IX., Üllői út 25. (Köztelek)

Ha munkám tartalmának egyes részletei tatán nem teljesen fõdnék a tényeket, illetõleg azokat nem elég élesen világítanak meg, az annak tudandó be, hogy az adatok ezideig nem voltak minden részletükben megszerezhetõk. Amennyiben — a további anyaggyûjtés folyamán — érdebevágó részletek jutnának tudomásomra, azokat könyvem bõvített kiadásában pótolni fogom.

A szerzõ.

A magyar föld szava.

Hervadt cserjék közt bolyongok és visszaérmiekezem...

Néhány esztendeje is hazamenekültem a nagyváros idegrágó zajából e kis falu határába, hogy fölzaklatott lelkem szülőfalum látásán éledjen friss erőre.

Most újból a dombtetőn állok és nézem a jól ismert tájéket. Minden bokrot, az útmenti égbetörő jegegyéket, a nádast, mind, — valamennyit testvérek gyanánt üdvözlöm; egy földből sarjadtunk, együtt gyarapodtunk az idő múlásával.

Tudják ők, hogy bölesőm ringása időnként visszahoz közējük, hát változatlan hűséggel fogadnak mindig. De érzem, el is várják tőlem, hogy olykor fölkeressem őket...

Odébb erdő széle a legelő irányában, utána barázdák nyoma, majd-templomtorony és apró házak füstölgő kéménnyel; a falu alján patak.

A mezei virágokkal incselkedő napsugár akkor is délibábot vont a szemhatárra s az alkonyat sápadt fátyola mögött akkor is ott mosolygott a másnap derengése...

Akkor a mezőről, műhelyből hazatérők nótáinak vígsága, az ünneplőruhás mátkapárok szívbeli hevülése áhíttá tisztult az előtt, aki mindent teremtett, aki mindent éltet... Akkor a lelkekből fölszálló könyörgés

zsolozsmává erősödött az ég kárpitjainál és szelíd harangszó emlékeztette az embert délben, este az idő múlására, a munka szentségére, az Isten nagyságára...

Akkor ez így volt. Fáradt lelkemben újra meg újra fölragyogott az örökkévalóság hite a zsendülő élet Iátására.

Aztán másképpen lett.

A kelő nap gyémántsugarait nem köszöntötte a munkára siető gazda bizakodó reménységgel; asszonynepek vezették az ekeszarvát. A műhelyek is csendesebbek lettek.

A magyar föld fiai pedig megindultak a világnak minden tája felé. Egymás mellett, sorban álltak. A hátukon sokféle szerszám, a vállukon szurony csillogott. Szürkében volt valamennyi. Virágos zászlót vittek élőtük és énekeltek.

Mentek a hosszú menetek, egyik a másik után. Először a keménynézésű magyarok, utánuk a gyerekarcú, soványképű legények. És mentek folyvást, szakadatlan...

Itthon pedig a harangok egyre ritkábban és halkabban szóltak. Csak a lélekharang csengett mindennap. Aztán meg szünet nélkül csengett hol egyik, hol másik helyen...

Az anyák, a feleségek fölsírtak...-, És gyújtogatták a halotti gyertyákat. Halovány fényük mellett ravatalt ácsoltak lelkükben, ki egyet, ki többet is. Égő szemük a távolba meredt, mintha még egyszer látni akarná azt, aki elment...

És esztendőig állt az ember meghajtott fejjel, rogyó térdel a keresztfán szenvedő Üdvözítő előtt, szótlán panaszolva: — lásd, Uram, most is mint marják, mint irtják egymást az emberek...

A halál pedig tovább követelte az ő jussát, az életet. Az erős férfiak után már a tisztaszemű, szelíd öregeket szólította...

*

Vájjon mi az a rejtelmes, vészes erő, mely a vulkán morajlásával indítja meg a néplélek mozdulását, mely milliók halálkacagása közben, fürgeteg módjára rombolja, dűl a világot s mint dagály, gyökerestül pusztít el mindent, ami útjába áll?

Mi az a bűvös, varázsos érzés, mely fiatal legényeket, koros, öszülő embereket dalos ajakkal indít rohamra szuronyerdők hegye elé s mely érzés a kartácsok zivatarában áhítatos rajongássá magasztosul lelkükben?

Vájjon miért zúgnak az emberi lélek hárfájának legtitkosabb húrjai e döbbenetes, gyászos komorsággal? Miért?!

Hallgassátok meg a magyarföld szavát:... »és jöttek délről a bocskoros, handsáros szerbek; északról az orosz császár katonái... Magyar vízzel itatták meg lovaikat A magyar kalászt akarták asztagba rakni; magyar földbe akartak barázdát szántani... Majd jöttek utánuk a yil-lógó szemű oláhok... Az éjszaka sötétjébe rejtették fej-széljüket, hátunk mögé kerültek s úgy sújtottak fejünkre. Azt hitték, hogy elkábulunk s ők megcsonkíthatják, meg-rabolhatják a magyar földet...«

De indultak elébük a magyarok. Virágokkal éke-sítve, pántlikával díszesen. Szívük mélyén gyermeki hit s szikrázó acélt szorítottak kemény öklükben.

Fürgeteg módjára száguldtak szét a világtájak felé, lüktető agygyal, dagadó inakkal fogták föl a rájuk zuhogó pörölycsapásokat; lábuk nyomán vihar támad,

zeng-zúg az ég; a tomboló elemek tépik, szaggatják, harapják egymást, majd felhők fölé és vizek alá rejtőzve orozzák az életet s mire a vihar elült, a nyugvóra hajló nap sugárkévei vérben fogant, számlálatlan keresztet, félig hantolt sírt csókolnak köröskörül az égbenyúló szirteken, a szelíd völgyekben s a dúlt mezőket megtermékenyítve, új életre hívják azokat.

* *
*

Aztán nagy ünnepség körvonalai bontakoztak ki a távolban.

A háromszínű szivárvány fölropült a Kárpátok ormára és palástjával végig betakarta a magyar földet. A lelkek mámort hirdettek. Tavaszt és fecskék csapongását, pedig köd feküdt a mezőkön és varjak károgtak fölöttünk...

De a láz vakká tette az embereket és süketté. Kevesen hallották, hogy panaszos hangok zsonganak a levegőben... Mintha a szellő suhogása alvó magyarok üzenetét hozná Limanova, Gorlice alól: magyarok, vigyázzatok...!

»Mi megmentettük ezeréves örökségünket kemény ellenségek kegyetlen támadásai ellen. Elhoztuk ide fiatalságunkat, életünket, hogy örködjünk a ti álmotok fölött. Azonban otthon idegenek és martalócok vannak köztetek. Most azok akarnak urak lenni a tanyákon, hogy szolgáljuk a magyart az ő házában, a muskátlis ablakok mögött. Vigyázzatok és gondolatok a csillagok útján pihenő véreitekre ...«

A hangok folyvást szálltak hazafelé, egyre többen és mind panaszosabban ...

Majd hirtelen csönd lett. Nagy, ijesztő csönd. A szem káprázni kezdett, a lélek megdermedt.

Vörös felhő borult a szemhatárra...

A szálló szivárvány vérgőzbe veszett. Ismét vérbe, ismét zokogásba. Tilos lett a magyar nóta; tilos. a gyász ..., a földönfutók, a mártírok jaj szava...

A nemzet legjobbjai börtönben sínylődtek s kínzások között kegyetlen halált ígértek nekik szüntelenül...

Eszelős emberek, az igazság, az emberszeretet álarca alatt sírba akarták tenni ezer esztendő minden szépségét, minden eredményét és milliók lelkét adták ellenségek szolgaságába, hogy nemzeti világunk romjain tébolyodottak módjára gyilkolhassanak és rabolhassanak cinkostársaikkal.

Mintha a reggeli harmat könnye lett volna a megbántott, meggyalázott magyar földnek: íme az én szülöttem, kiket én szeretettel tápláltam, kiket én hűségesen eltartottam...

De indultak ismét a magyarok. Megmozdult a föld népe és reszkettek a banditák.

Aztán pirosarcú, ragyogószemű gyerekek, kis kadétek, parancsnokuk szavára daliákká egyenesedtek, hősöké váltak és vértanúkká magasztosultak, mikor szuronyok villanása, gránátok sistergése közben magasan tartva a zászlót, tengerrengés módjára fölrázták a lelkeket kábultságúkból és életükkel áldozva, megmentették a magyar becsületet!....

*

Vigyázzatok, emberek; — áhítattal, mint templomban, járájtok e föld útjait, ösvényeit. Hősök pihennek a rögök alatt virágos mezőkön, nyirkos utakon és minden hegyormokon. Hősök és vértanúk, akiket nemzetünk dicső-

sége szólított az örök verőfénybe s akik fejfájuk glóriájáért Magyarországot föltámadásáért könyörögnek ott, ahol az emberi ész már nem fürkészik, nem kutakodik, nem boncol és nem bölcselkedik, csak megértéssel áldoz a Láthatatlan előtt; akinek teljességét bízó hittel, megnyugvással hirdeti és zengi minden parány, minden sugár...

Budapest, 1920. június havában.

Somogyi Zoltán.

A Ludovika Akadémián októbertől júniusig.

Az őszi őrzsás októberi forradalom nyomán helyenként fölpislanó lelkesedés kábító varázsú fogalmakkal igyekezett megejteti az elméket. Századok álma: független, szabad Magyarország; magyar nemzeti hadsereg, nem álom többé, hanem valóság. A mámor pillanatokra magával ragadta az egyes embereket és a magyar érzésű intézményeket is.

Azonban a függetlenség nagyszerűségét csakhamar szorongó érzés váltotta föl szerte az országban.

A Ludovika Akadémia tanári karán hangtalan nyomottság lett úrrá. Eltűnődtek az eseményeken, de senki nem szólt semmit. Várták a fejleményeket, ösztönösen érezték, hogy fordulat fog következni.

Sejtésük valóra vált. Az ország belső rendjét Károlyi és társai nap-nap után lefelé züllesztették.

Nemzeti forradalomról szónokoltak és az állami főhatalmat — nemzetközi fegyencek kezébe adták.

Az országhatárok sértetlenségét megvédeni kész és a frontról teljes rendben hazatérő katonákat Budapesten megfertőzték. Hiábavaló volt a tisztek erőfeszítése, *Pogány* katonatanácsainak aknamunkája célt ért.

A hadsereg fegyelmét megbontották s a csapatok vezetését erkölcsileg megbízhatatlan elemek ragadták

magukhoz. Az anarkiát aztán *Linder* Béla hadügyminiszter teljessé tette hírhedt kijelentésével: nem akarok katonát látni.

Az akadémia tanárai között lappangó gyanú és elégedetlenség ekkor jutott először szavakban kifejezésre. Látták, hogy nagy baj fenyegeti az országot, de a terror miatt semmit sem tehettek.

A Ludovika parancsnoka *Stromfeld* Aurél vezérkari testületbeli ezredes volt, aki 1918. decemberében belépett a nemzetközi szociáldemokrata pártba s az akadémia tisztikarát és az akadémikusokat is a szocialista táborhoz való csatlakozásra igyekezett rábeszélni. Ez azonban nem sikerült neki. A tanárok, — körülbelül hetvenen — nem követték *Stromfeldet*. Az akadémikusok pedig a tanároktól várták további irányításukat.

Stromfeld ezredest a Károlyi-kormány 1919. január havában, *Böhm* — a későbbi vörös marsall — hadügyminiszterségével egyidejűen, főcsoportfőnökké (államtitkár) nevezte ki, de *Stromfeld* az akadémia parancsnokságát államtitkári állásában is megtartotta. Céljai voltak az akadémiával. Nyíltan hirdette *Stromfeld*: jobbra megyünk; de ha az ország területi épségét másként megvédeni nem tudjuk, — e célból megyünk balra is...

A tanárok minden erejükkel igyekeztek az akadémikusokban a nemzeti érzést fönntartani, de a tiszti pálya iránti bizalom mindnyájuk lelkében megingott.

A proletárdiktatúra kikiáltásakor *Stromfeld* lemondott a főcsoportfőnökségről, mert nem akart *Pogány* hadügyi népbiztossal együtt dolgozni. *Pogány* bukása után *Böhm* Vilmos lett a hadügyi népbiztos, majd a vörös hadsereg főparancsnoka, akkor *Stromfeldet* Győrből az

ottani népgyűlésen jelenlévő *Szamuely* Tibor, fegyveres örök fődözete alatt autón kísértette Budapestre és kényszerítették a vezérkari főnökség elvállalására.

Az intézet egyidőre vezető nélkül maradt s a parancsnokságot ideiglenesen *Binder* Ferenc alezredes vette át. Az akadémián lévő, körülbelül négyszázötven munkás pedig *Országos* szabólegény elnöksége alatt direktóriumot alakított, melynek *Szatmári* Sándor bajai tanító, politikai megbízott, (később a hűvösvölgyi katonai főreáliskola hadügyi megbízottja) és *Szita* Lajos pincér, politikai megbízott voltak tagjai. Ezek a hatalmat teljesen magukhoz ragadták. Az akadémiát leltár szerint átvették, a főszerelési tárgyakat a vörös hadsereg részére szétgurcolták, minden anyagot maguk kezelték és az ő tudtuk, engedélyük nélkül senki semmit igénybe nem vehetett.

A helyzet nap-nap után rosszabb lett. Az akadémikusok nyugtalanok voltak, elégedetlenkedtek é-tömegesen hagyták el az intézetet. Mindez pedig a bolsevikiek kedve szerint volt, mert tudták, hogy a Ludovika tanárai nemzeti érzésűek.

A veszély elhárítására két módot gondoltak. Először azt tervezték, hogy propaganda előadások tartásával megkedveltetik az akadémikusokkal a bolsevizmust. Erről azonban lemondtak. Majd rövid idő múltán elhatározták, hogy föl-oszlatják az akadémiát és helyette parancsnok-képző-tanfolyamot állítanak föl.

A hadügyi népbiztosság rendeletére az intézet föl-oszlatását *Binder* Ferenc alezredes a következő napi-parancsban hirdette ki az akadémikusok előtt:

Magyar Ludovika Akadémia parancsnokság.

84. számú Akadémia napiparancs.

Budapest, 1919. évi április hó 14-én.

t. , Akad. ügyeletes: *Lenek Béla* és

Müller Ferenc

A magyarországi tanácsköztársaság Hadügyi népbiztossága f. hó 12-én kelt *105.961/31-1919. számú rendeletével* a Ludovika Akadémiát megszüntette és eddigi elhelyezési körletében a Vörös Hadsereg parancsnokképző tanfolyamát állította föl.

A rendelet további pontozatait szószerint a következőkben teszem közzé :

1. A Ludovika Akadémia első évfolyambeli hallgatóit a katonai nevelésből azonnal el kell bocsátani. A Ludovika Akadémia II. éves hallgatói főlészólitandók, hogy tetszésük szerint más életpályát választhatnak.

2. Egyébként a II. évfolyambeli hallgatóknak megengedem, hogy a Vörös Hadseregbe beléphessenek. A jelentkezők jelenlegi tanulmányát rövidesen, de legfeljebb két hét alatt be kell fejezni. A Ludovika Akadémia parancsnoksága sürgősen jelentse: 1. mennyi második évfolyambeli hallgató jelentkezett a Vörös Hadseregbe.

2. A tanulmány befejezéséhez a tanárok közül névszerint kire van szüksége.

Április hó 20-áig jelentse: hogy a gyalogos és lovas hallgatók melyik hadosztályhoz jelentkeztek.

A Hadügyi népbiztosság az esetleges aránytalanságot kiegyenlíti és a jelentkezők nevét a Hadosztályparancsnoksággal közölni fogja. Ezeknek az új beosztását (csapat, kiképzőcsoport, parancsnokság) a Hadosztályparancsnokságok a Hadügyi népbiztosságnak jelentik, s erről a Ludovika Akadémia parancsnoksága a hallgatóknak annak idején való megfelelő irányítása végett rövid úton értesítetik.

A tüzéségi és műszaki kiképzés alatt levő oly II-ik évfolyambeli hallgatók, akik a Vörös Hadsereghez jelentkeznek, a Vörös Hadsereg hasonló célú parancsnokképző tanfolyamain folytatólag megmaradnak és ennek a tanfolyamnak befejeztével — kívánásaikat lehetőén tekintetbe véve — a Vörös Hadsereg alakulásaiba beosztatnak.

3. A Ludovika Akadémia első, évfolyambeli hallgatói közül és a más életpályát választó II-od évesek közül azok, akik megszállott területről valók s emiatt otthonukba nem térhetnek vissza és ellátásukról gondoskodni semmiképen sem tudnánk, azok ideiglenesen a jelenlegi Ludovika Akadémia épületében megmaradnak. Ezek elkülönített elhelyezésére és ellátására a parancsnokság azonnal intézkedő jék. Ezekről a parancsnokság névjegyzéket terjesszen fel, melyből személyenkint az ellátás szükséges voltának indokolása és az elkerülhetetlenül szükséges időtartam is kivehető legyen. A fegyelem és rend fönntartására kívánatos felügyelő személyzetet a parancsnokság hozzájuk ossza be és az ezirányban tett intézkedést a Hadügyi népbiztosságnak jelentse.

4. A Ludovika Akadémia intéző szervei egyelőre a Vörös Hadsereg tanfolyama részére teljes személyzettel továbbra is váltó? zatlanul működnek.

5. A Ludovika Akadémia tanári karának fölöslegessé vált tagjait tevékeny működésük és értékes szolgálatuk elismerése mellett eddigi alkalmazásuk alól fölmentem. Azok a tanárok, akik egyidejűleg újabb beosztást nem nyernek, további rendelkezés végett a Hadügyi népbiztosság 31. osztályánál esetleges kérelmük fölütüntetése mellett bejelentendők.

A Hadügyi népbiztosság fenti rendelete alapján szükséges részletek végrehajtása iránt szóbeli intézkedéseim irányadók.

Az intézet kötelékéből kiváló akadémikusok eltávozása előtt azonban kötellességemnek ismerem, hogy a szeretett tanítványokhoz az Akadémia tanári kara nevében, szívem teljes melegével búcsúszavakat intézsek.

Százéves vajúdás után válhatott testté az ige és emelkedett a magyar tisztképzés ügye arra a fokra, hogy az 1872. évi XVI. t.-c. kimondotta, hogy a Pesten felállítani rendelt magyar katonai intézet, mint a magyar királyi honvédségi akadémia állíttassék fel és Ludovika Akadémia nevét viselje.

Azóta, majdnem négy évtizedén át intézetünk melegágya volt azoknak a tényezőknek, amelyek a szilárd jellemnek vetik meg az alapját. Erkölcsös, jellemes férfiakká nevelte és lovagias gondolkodású vitéz tisztökké képezte ki azokat, kik az intézet szentelt csarnokába léptek és itt nőttek nagygyá. Az itt nevelték mindenkor gyakorolták azokat az erényeket, melyek a harcos különös díszére

válnak, így a becsületességet, hűséget és kötelességérzetet, a bátorságot és engedelmességet, a bajtársiasságot, a közszellemet és egyetértést. A közelmúlt eszméi soha ki nem alvó tűzként lobogtak az itt nevelt honvédtisztikar szívében és lelkesítették azt szorgalomra és oly nagy tettekre, amelyek az intézet történetének lapjait mindörökké fényesen ragyogóvá fogják tenni. A közelmúlt vérzivataros időszakában pedig hírnév ragadta szárnyára a honvédséget és körülhordozta azt a harcos intézményt, melynek vezető tagjai az Akadémia palladiumára tett esküjükhöz képest szívük utolsó dobbanásáig és utolsó csepp vérük feláldozásával is híven követték szentnek vallott hitvallásukat!

Örök igazság, hogy a múlton épül a jövő! Vagyis, amikor búcsúzásra nyújtjuk az életben és az ádáz csatákban megedzett baráti jobbunkat a távozó ifjú tanítványoknak, kérjük, hogy mindabból a jóból, szépből és nemesből, amit itt tanultak, láttak és hallottak, válogassák ki és vessék szívükbe mindazt, amit az új eszmék világában az emberiség és a maguk javára értékesíteni képesek lesznek. Búcsúzom a szép reményekre jogosító ifjúságtól, amelynek boldogságot és megelégedettséget kívánok. A Mindenható áldását kérem és végül fogadják még azt a felette értékes kívánságunkat, hogy soha senkit semmiféle csalódás ne érjen az életben.

Binder.

A parancs ötödik pontját, e klasszikusan szép búcsúzó *Pilch* Jenő alezredes, az akadémia tanára írta. Ez különben csak a második, — a helyesbített szöveg; az elsőt izzó hazafias hangja miatt nem engedték közölni.

A hadügyi népbiztosság az intézet feloszlásával két célt akart elérni. Az egyik, — hogy az akadémikusok pályavesztett emberek lévén, kenyérkereset híján kénytelenek legyenek a vörös hadsereg szolgálatába állni; a másik pedig: sürgős szükség volt parancsnokokra.

Első céljukat részben érték el, mert Stromfeld lelkesítő szavaira csak körülbelül huszonöt akadémikus jelentkezett a vörös hadseregbe. Ezek a nagyobb törzseknél teljesítettek irodai parancsőr-szolgálatot. A többi munka után nézett, vagy hazament a szülői házhoz.

A parancsnokképzést illetően pedig a népbiztosok nem sejtették, hogy legyőzhetetlen akadály áll az útjukban. Ez a hadügyi népbiztosság 31-ik osztálya volt, a tiszti személyi osztály. Parancsnoka: *Schranz* Ödön alvezetes. Hatalmai termetű, szélesvállú ember; szinte óriás. Kevésbeszédű, vérbeli magyar katona. A melléje, ellenőrzése gyanánt beosztott politikai megbízottakat egyszerűen kidobta szobájából; — nem dolgozik velük, mondta *Fiedler* népbiztosnak. *Kun* Béláról, meg a többi népbiztosról az »elvtársak« előtt csak mint »ezek« beszélt. Állandóan fehér polgári ruhában járt és panama kalapban. Egy alkalommal, — néhány elvtárs készült valahová, — hívták *Schranzot*, hogy menjen velük autón. Az autónak vörös párnái voltak. »Csak nem gondolják, hogy én maguk miatt a fehér ruhámat bevörösítem« — válaszolja méltatlankodó hangon és azzal már ott is hagyja az »elvtársakat«. És gyalogosan indult útnak.

Szinte babonás respektussal néztek erre az emberre. *Szántó* hadügyi népbiztost *Schtanz* léptette elő zászlóssá a háború alatt Nagykanizsán, mikor a 20-as honvédek pótzászlóalj parancsnoka volt. Nem is merte *Szántó* »elvtársnak« nevezni *Schranzot*. Mindig igen udvarias volt hozzá és az »ön« megszólítást használta beszéd közben. Félték tőle, mint a nádpálcától és nem merték bántani, pedig jól tudták, hogy gyűlöli a kommunistákat. De becsületes embernek tartották és megbíztak benne, öt alosztálya volt *Schranznak*. Hűséges segítőtársa volt a vértanú *Lemberkovits* Jenő, aki osztályvezető volt *Schranz* osztályában és meghitt bizalmasa *Világhy* László százados, akik minden tervét ismerték.

Még a Károlyi kormány alatt, Böhm Vilmos hadügy-

minisztersége idején történt, hogy sok tisztet minden ok nélkül elbocsájtottak a szolgálatból.

Schranz ekkor fölháborodva lemondott állásáról; — január 25-én volt ez, — és három hétig nem járt be hivatalába.

Stromfeld erre kérlelni kezdte őt és arra hivatkozott, hogy *nyolcezer tiszt nem nélkülözheti a jelen súlyos helyzetben Schranz bajtársi érzését és bátorságát.*

Schranz a tisztikarra való tekintettel újból elfoglalta hivatalát, de kijelentette *Stromfeld* előtt, hogy sem a szociáldemokrata pártba nem lép be, sem politikailag nem engedi magát befolyásolni.

Talliari és *Sávoy* tábornokok is kérték, maradjon helyén, hogy segítségére lehessen a tiszteknek.

Ettől kezdve *Schranz* korlátlanul intézkedett a tiszteket illető ügyekben. Akinek valami eligazítani való dolga volt, csak hozzá fordult. Kérése azonnal teljesedett. Nagy oka volt e gyorsaságnak. Már a kommunizmus elején látták, hogy a tisztikart mint testületet nem tudják megmenteni. Elkezdték hát az egyéni mentést. A nyugdíjazást, ami rendes körülmények között igen hosszú ideig tart, — most három nap alatt elintézték. »Menj orvoshoz, hozd el az orvosi bizonyítványt.« Harmadnap az illető kézhez kapta nyugdíjazását. Persze az orvosok tudták, hogy mit kell tenniök. *Kun* Béláék azonban észrevették a dolgot és megtiltottak minden nyugdíjazást vagy szabad-ságolást. De a tisztihány még sem szűnt meg.

Stromfeld azt mondta, hogy a tiszték megrokkantak és megöregedtek a háború alatt. Erre őt népbiztos össze-ült tanácskozássra a hadügyi népbiztosságon. *Schranz* és *Lemberkovits* is jelen voltak. A Ludovika és Hűvös-völgyi főreáliskola tisztjei pedig a parancsőr szobájában

várákoztak. A népbiztosok tárgyalták, mi az oka, hogy a tisztek nem akarnak a harctérre menni,

— Én se akartam annak idején kimenni, — mondja nevetve *Szántó* népbiztos, — hét hónapig lógtam, de végre mégis csak kimentem.

— Fog még maga lógni, elvtárs — jegyzi meg erre kesernyés mosollyal *Haubrich*.

— Maguk az okai, a maguk bánásmódja, hogy a tisztek nem szolgálatképesek, — vágja oda *Schranz* a népbiztosoknak. — *A tisztek különben tudják, hogy háborúba kell majd menniük, ez azonban nem a maguk háborúja lesz.*

Látták a népbiztosok, hogy nem boldogulnak. Elővették a proletárparancsnokképző tanfolyam tervét, amelyet *Kerekes* alezredes — kit a tanfolyam parancsnokává kineveztek — terjesztett elő. *Schranz* erőteljesen tiltakozott az akadémikusoknak a vörös hadseregbe valló beosztása ellen.

— Kötelességünk ezeket a fiatal gyerekeket szülőiknek visszaadni — mondotta *Schranz*. — A szülők határoznak további sorsuk fölött. Ehhez nekünk nincs jogunk. Különben is ennek a fegyelmetlen társaságnak, — szándékosan mondotta ezt *Schranz*, hogy elvegye a népbiztosok kedvét az akadémikusok beosztásától, — nem sok hasznát vennénk, mert a vöröskatonák fegyelme is rossz, ezek egymásra csak káros hatással lehetnek.

Az érv hatott. Elhatározták, hogy a háborúban ki-tűnt és proletárszempontról teljesen megbízható altiszteket fogják parancsnokokká kiképezni. Rendeletet kell küldeni az összes csoportokhoz, hogy az ilyen altiszteket azonnal indítsák útba a Ludovikára.

A rendeletek elmentek. De hogy ezek a csoportokhoz sohasem érkeztek meg, arról ugyan ki tehetett?! Ahová pedig véletlenségből mégis megérkeztek, — a csapattisztek tudták kötelességüket. Azonnal erélyesen tiltakoztak az altisztek vezénylése ellen, mert azok nélkül sehogy sem boldogulnak a legénységgel. Mindössze ötvenhat parancsnokjelölt altiszt érkezett az akadémiára kiképzés céljából.

A proletártanfolyam működését május 1-én ünnepélyes megnyitóval vezették be. Szégyen és düh égette a tanárok arcát, mikor egymástán kommunista beszédek harsogtak keresztül a dísztermen, összeszorított ajakkal hallgatták. De némák maradtak, csak szemük fénylett sejtelmesen. Egymásra tekintve, szavak nélkül beszéltek meg a teendőket és a határozat egyhangú volt: nem, tanítanak. Szabotálnak; vagyis az új, a proletárhallgatókai szemben oly nagy követelményeket támasztanak, melyeknek majd azok nem tudnak megfelelni.

Tervük, — melyet *Lembekovits* is örömmel magáévá tett, mert szándéka volt szétugratni a proletárparancsnokképző tanfolyamot, — sikerrel járt. Ugyanis már a harmadik napon jelentették a hallgatók, hogy nem értik az előadásokat és azok menetét nem tudják figyelemmel kísérni. A tanfolyam föloszlott. Az altiszteket visszarendelték vörös ezredeikhez.

Május 9-én *Kerekes* alezredes magához hívatta *Bartha László* őrnagyot, az akadémia tanárát. Közölte vele, hogy őt, — *Kerekest* — kinevezték a 2-ik vörös hadosztály parancsnokává; az akadémia parancsnokságát pedig *Bartha* vegye át. Meglepte *Barthát* a föladat, mely elé állították és nehéznek is tartotta. De vállalta a megbízást. Első gondolata volt, hogy legalább azt megmenti, amit még

lehet: a tanári kart, az altiszteket és az intézetet, megmaradt csekély fölszerelésével együtt. E célból azonban a vezetést, majd a teljes hatalmat a politikai megbízott és munkások kezéből magához kellett ragadnia, hogy ő intézkedhessen az akadémiát érintő minden dologban.

Kemény munka volt ez. Nagy harcai voltak, amíg kieroszakolta.

Szita és *Szatmári* elvtársak ugyanis még *Kerekes* parancsnoksága alatt hajsztát kezdtek egyes tisztek, különösen *Binder* Ferenc és *Bóka* Iván alezredek, valamint *Kamilli* Károly százados ellen, magyar érzésük miatt.

Május 4-én délelőtt *Szita* magához hívatta *Bóka* Iván alezredest, akit *Szatmári* politikai biztos, két bizalmiférfi és két fegyveres katona jelenlétében fogadott. Közölte az alezreddel, hogy följelentés érkezett ellene, amely szerint, ha a folyosón vagy az intézet bármely más helyiségébe tisztekkel beszélget és közben valaki elmegy mellettük, *Bóka* azonnal félbeszakítja a beszédet és vár, míg az illető annyira távol van, hogy már nem hallhatja miről van szó. Tehát őt politikailag megbízhatatlannak tartja és a jelenlévő elvtársak előtt fölszólítja, hogy a legközelebbi idő alatt hagyja el az intézetet. *Bóka* azonnal, ott helyben tiltakozott az eltávolítás ellen.

Május 6-án *Kerekes* alezredes, —*Szita* és *Szatmári* jelenlétében kihallgatta *Bóka* alezredest és *Kamilli* századost, akik bebizonyították az ellenük emelt vád alaptalanságát.

Május 8-án *Kerekes* jegyzőkönyvet vett föl *Bóka*-val és *Kamilli*-vel, amelyet a hadügyi népbiztossághoz terjesztett fel. Ebben jelenti, hogy a május 4-iki kihallgatást a politikai megbízottak tudomása és részvétele nélkül tartották meg, *Binder* pedig újból kihallgatható

nem volt, mert közben elvezényelték. Egyben jelenti, hogy úgy *Bóka*, mint *Kamilli* szolgálataikat kifogás-talanul, közmegeledésre látják el.

E jegyzőkönyvvel egyidejűen *Bóka* és *Kamilli* is beadványt küldtek a hadügyi népbiztossághoz, melyben erélyesen tiltakoznak a kihallgatás módja ellen és elégtételt követelnek.

Ezen beadványok és jegyzőkönyvek pedig a legjobb helyre, *Schvanz* alezredes íróasztalára kerültek.

Schvanz azonnal bizottságot küldött a Ludovikába, hogy vizsgálja meg a *Bóka*—*Kamilli* ügyet. A vizsgálat eredménye az lett: »hogy úgy *Bóka* Ivánnak, mint *Kamilli* Károlynak a kihallgatása igazságtalan zaklatás-nak minősítendő. A politikai megbízott ezzel a tény-kedésével hatáskörét túllépte. *Szita* Lajos politikai meg-bízott fölváltatott, *Szatmári* pedig időközben áthelyez-tetett«.

Szita elvtárs azonban nem hagyta el helyét; tovább is az akadémián maradt és folytatta támadásait, most már *Bartha* őrnagy, az akadémia új parancsnoka ellen. Május 19-én a következő beadványt intézte a hadügyi népbiztosság politikai osztályához:

»Jelentem, mint a Ludovika Akadémia politikai megbízottja, hogy Bartha László volt őrnagy, a Ludovika jelenlegi parancsnokának tettei, intéz-kedései, véleményei és kijelentései, — valamint május 2-án, a vörös hadsereg és a tanácskormány helyzeté-nek kritikus idején tanúsított magaviselete folytán azt a meggyőződést szereztem, hogy Bartha László őrnagy politikailag nem megbízható: Intencióimnak nem engedelmeskedik, tehát működésével nem a

tanácskormány és szociális eszmék, hanem a reakció — érdekeit szolgálja.

Ismételten kötelességemnek tartom erre a hadügyi népbiztosság figyelmét fölhívni és kérem, hogy Bartha, László volt őrnagy helyéről vagy távolíttassék el, vagy nyomatékosan figyelmeztessék tetteinek következményeire.«

Ugyanezen beadványban sürgeti *Szita* a külön tisztiétkezde megszüntetését is, mert »a tisztek teljesen maguk között lévén, minden ellenőrzés nélkül csoportosulhatnak és valószínű, hogy az egészen megbízhatatlan elemekből álló tisztiétkezde rövid időn belül ellenforradalmi fészekké nőné ki magát. Ha közös étkezde volna, folytatja, a tisztek állandóan a munkások és vörös katonák ellenőrzése alatt állanak. Végül a legsürgősebb intézkedést kéri.

Természetesen *Bartha* őrnagy is *megett*e a maga jelentését. Ebben tájékozódást kér aziránt, hogy tulajdonképpen miben áll a hadügyi megbízott teendője; továbbá jelenti: »hogy *Szita* elvtárs, csekély értelmiségénél fogva föladatának nem tud megfelelni. Nem ellenőrzést gyakorol, hanem korlátlan intézkedési jogot követel mindenben. A kincstári értékekkel nem törődik, a munkásokat állandóan a tisztek, illetve parancsnokok ellen bujtogatja, a tanárokat gyalázza; semmiféle tiszteletadást nem teljesít; kopogtatás nélkül nyit be az irodákba és mikor mindezért felelősségre vonta őt, azt válaszolta: »a bizalom juttatta helyére, nem törődik a rendeletekkel, azt csinálja, ami neki tetszik«.

Egy negyedív piszkos papírlapot, egy írásbeli parancsot is mellékel *Bartha* jelentéséhez, amely szószerint így következik:

»Ludovika parancsnokának
 Meg tiltok minden féle intézkedéseket előzetes
 hozzá járulásom nélkül

Szita politikai meg bizot«

(E parancsot nagyobb nyomaték kedvéért személyesen adta át *Szita Bartha* őrnagynak!)

Végül követeli *Bartha*, hogy *Szitát* távolítsák el, mert különben ő hagyja el helyét.

E jelentésekre aztán *Schranz* alezredes elhatározta, hogy megszünteti a pincér garázdálkodásait. *Lemberkovitssal* együtt kiment az akadémiára, megvizsgálta a helyzetet és minden további vita nélkül, azonnali hatállyal kidobatta *Szitát* *Fiedler* Rezső hadügyi népbiztossal az intézetből. A hadügyi népbiztosság politikai osztályának vezetője, *Újvári* elvtárs egyszer ugyan még visszasegítette őt a Ludovikára, de akkor csak néhány óráig tartózkodhatott *Szita* az intézetben, mert *Bartha* jelenésére elzavarták onnan.

Eltávolították *Szatmárit* is, aki *Schranzot* figyeltette.

Miután így rendet csináltak, az intézet helyreállításának tervét beszélték meg, melyet *Lemberkovits* százados dolgozott ki. *Schranz* előterjesztésére *Fiedler* hadügyi népbiztos elfogadta a tervet és június 2-án rendeletet adott ki, mely a Ludovika épületében továbbképző katonai főiskolai tanfolyam fölállítását határozza el.

A rendelet közli a parancsnokok és tanárok neveit is.

Az intézet parancsnokává *Balassa* Béla vezérkari testületbeli ezredest nevezték ki, de *Balassa* beteg volt, — műtétet hajtottak rajta végre — tehát a tényleges parancsnok folytatólagosan *Bartha* maradt, Tanárok a következők voltak:

Kaysersheimb Károly alezredes
Kacskovics Dezső huszárőrnagy
Deschán Benő »
Kozma Ferenc tüzérőrnagy
Vámos Béla őrnagy
Czékus Zoltán »
Schranz István »
Ádám Endre százados
Perczel Olivér huszárszázados
Lenkei Gézi tüzérszázados
Mérey László százados
Mildner Ferenc tüzérszázados (Kun Béla parancsára
július 31-én éjjel meggyilkolták)
Lenek Béla huszárszázados
Bayer Ferenc százados
Karátson István tüzérszázados (június 24-én éjjel
hősi halált halt; egy vörös járőr lelőtte)
Ciegler Gusztáv tüzérszázados
Dlabik Farkas százados
Justy Emil tüzérszázados
Niedermann Andor főhadnagy
Grassy József »
Pröckl Elemér »
Kiss István »
Kováts Gyula tüzér főhadnagy
Kesseő László » segédtiszt
Vasek Ottó százados
Kamilli Károly százados
Dr. *Takács* Zoltán orvos
Dr. *László* Benő »
Dr. *Papp* Vilmos orvos
Péchy Aladár alezredes gt,

Székely-Pajor Mihály főhadnagy gt.

Szűcs Ferenc népf. főhadnagy

Pogány Sándor főhadnagy

Lemberkovits tervei szerint *Barthát* utasították, hogy az elszéledt akadémikusokat hírlapok útján és minden egyéb lehető módon értesítse, hogy azonnal jelentkezzenek az akadémián.

Az intézet visszaállítását a helyzet sürgette. A polgárság ellenforradalomra készült s ebben a Ludovikának mint támpontnak fontos szerepet szántak. Beszéltek még *Szamuely* baloldali ellenforradalmáról is, ezzel kapcsolatosan tisztí pogromról, hogy megbosszulják a tiszték szabotálását. Tehát ha az akadémián előadások vannak, a Ludovika biztos tartalék lesz, hol a polgárság és tisztikar fegyvert, muníciót kaphat.

Bartha fényesen megoldotta a rábízott föladatot, mert tíz nappal a rendelet kibocsájtása után, — június 15-én, — kétszázhetvennyolc akadémikus várta az intézet falai között lelkes örömmel tanárainak oktató szavát és további, magyar nemzeti irányú nevelését.

Ezután pedig *Lemberkovitssal*, *Okolicsányi* főhadnaggyal és *Szűcs* színészszel (*Szűcsöt* a parlamentben később meggyilkolták) fáradtságot nem ismerve dolgozott tovább Bartha az ellenforradalom előkészítésén.

Lemberkovits és a június 24-iki elleni forradalom megszervezése.

A kommunizmus megbuktatását célzó mozgalmak közül egyedül a június 24-iki ellenforradalom ért el valami eredményt. Ez is erkölcsi jelentőségű volt, mert csupán figyelmeztetni tudta a vacogó szovjeturakat arra, hogy, az irántuk való gyűlölet forr és pusztulásuk rövid idő kérdése. Az ezt megelőző tervek mind csirában maradtak. A besúgás és terror miatt nem lehetett kellőképpen szervezkedni, tehát nem állottak egymással szoros kapcsolatban és jóformán minden tárgyi alap nélkül remélték a munkásság és katonaság tömegének csatlakozását is.

A *Horváth-Dormándy**) *Anka* János; a *Perényi-Tomcső*; *Szentkirályi*; *Matusiák* Bruno s a rákospalotai ellenforradalmi tervek mozgatói idealisták voltak és természetesen jóhiszeműek. Tervük valami, — a számításon kívül hagyott oknál fogva, — végrehajtás előtt mind kipattant s a szervezőket nagyrészt börtönbe vetették.

Lemberkovits Jenő is idealista volt. Délceg honvéd-százados, kinek mellét a harctéren szerzett kitüntetései teljesen elborították. Rajongója, szerelmes lovagja a nemzeti eszmének, a nemzeti becsületnek és mindennek, ami magyar. A kommün alatt csak egy érzés uralta: miképpen lehetne az országot megszabadítani a pestistől, minél előbb és minden áron.

*) A Horváth-Dormándy ellenforradalom történetét *Horváth Győző* százados írja meg.

Más gondolattal nem foglalkozott; minden érzést elnyomott magában. Nap-nap után szervezett, agitált, dolgozott; délután, hajnalban, gyűléseket tartott meghitt barátaival és nyomban ott volt mindenütt, ahol az ő lelkes buzdításával eredményt értek el.

Nehéz munkájában segítőtársai voltak: *Schranz* Ödön alezredes, kinek az osztályában, a hadügyminisztériumban dolgozott; *Világhy* László százados, ugyancsak *Schranz* osztályából; *Bartha* László őrnagy, a Ludovika parancsnoka; *Tassy-Betz* Károly főhadnagy-hadbíró, ki az újpesti gyárakat szervezte meg; dr. *Battlay* Dezső, báró *Diószeghy*, *Okolicsányi* és *Filipecz* főhadnagyok; dr. *Borsos* Endre és *Kmetty* Károly; a hűvösvölgyi katonai főreáliskola tisztikarából *Sehr* Ferenc alezredes, a főreáliskola parancsnoka, *Lemberkovits* Alajos százados, *Máthé* Kálmán százados, *Khayll* István, *Horváth* Dénes és *Remsey* Győző főhadnagyok; végül gyári munkásvezetők. Hogy az akció sikere biztos legyen, szervezkedésükbe *Haubrichot* is bevonták, aki összes terveiket ismerte és azokat mindenben helyeselte.

Az előkészületek befejezése után *Lemberkovits* június 5—6-ra tervezett egy ellenforradalmi kitörést és főikérte *Bartha* őrnagyot, hogy ebben a Ludovika tanári karával, az altisztekkel és akadémikusokkal vegyen részt. *Bartha* örömmel jelentette ki erre való hajlandóságát, de megjegyezte, hogy az akadémikusok még nem vonultak be, mindössze alig tizennyolc-huszonnégy akadémikus ha van az intézetben, a többi hazament, vagy *Stromfeld* magával vitte őket Gödöllőre. A tisztek és altisztek nagy része pedig, szünetidő lévén, szabadságon van.

Énnek dacára is, azonban megállapodott *Lemberkovits*sal, hogy vállalja a főadatot. Eszerint részt vesz

a szervezésben, az akadémián levő kommunistákat letartóztatja és az odaseregülő kisiparosokat fölfegyverezi.

E június 12-re tervezett kitörés azonban elmaradt, mert ezen a napon egy vörös dandárt szállítottak át Budapesten.

Június 14-én, mikor az akadémikusok a tovább folytatandó tanévre tömegesen kezdtek bevonulni, Bartha ismét személyesen érintkezésbe lépett Lemberkovitssal. Lemberkovits ekkor megkérdezte, hogy milyen és mennyi fegyver van az intézetben. Bartha nem tudott azonnal pontos fölvilágosítást adni, de megígérte, hogy rövidesen közölni fogja. Lemberkovits erre tudomására adta Barthának, hogy a közeli napokban Haubrich támogatásával végrehajtják az ellenforradalmat és ismételten megkérdezte tőle, vállalja-e egy jó részét a vezetésnek? Bartha igennel válaszolt és szolgálatait minden irányban följánlotta, azon megjegyzéssel, hogy igyekezni fog az altiszteket és akadémikusokat is a célnak megnyerni, amire biztos reménysége van. Ekkor megállapodtak, hogy a VIII. és IX. kerületekben Bartha fogja az ellenforradalmat irányítani. Hogy mi módon, annak megbeszélését más alkalomra halasztották el.

Június 21-éri délelőtt Lemberkovits az intézetben kereste Barthát, de nem találkozott vele, mert az őrnagy az akadémikus zászlóaljjal gyakorlaton volt. Midőn délelőtt tizenegy órakor hazaérkezett, *Kesseő* László főhadnagy, segédtsíztjelentette neki, hogy Lemberkovits ott járt és kéreti, hogy délután két órakor keresse őt föl a hadügyi népbiztosságon, mert fontos és sürgős ügyben kíván vele beszélni.

Bartha tudta, hogy miről lesz szó. Délután két órakor pontosan megjelent Lemberkovits irodájában.

Csakugyan az ellenforradalom részleteit tárgyalták meg. Lemberkovits ez alkalommal újból kijelentette, hogy Haubrich támogatja az ügyet és egy megbízható vasas dandár is csatlakozni fog. A kitörést a Ludovikának és az (Engels) Vilmos-laktanya csapatainak keli megkezdeni, mire a dunai flotta azonnal akcióba lép. Tehát ugyanabban a pillanatban a városnak három pontján kezdődik meg az ellenforradalom. Az ágyúlövésekre várakozó kisiparosok pedig, — mintegy tizenkétezer ember — a részükre kijelölt laktanyákba sietnek, ott fölfegyverezik őket, aztán a városban járőrökre oszolva tüntetnek a magyar nemzeti eszme mellett és az ellenállást leverik.

A tervet azonban közös megbeszélés alapján módosították. Eszerint a Vilmos-laktanyában elsőnek leadott ágyúlövést a Ludovika továbbadja és folytatják a monitorok. A lövések elhangzása után kezdődik a tulajdonképpeni kitörés. A Ludovika elfoglalja a józsefvárosi telefonközpontot és elzárja az Üllői-utat a közlekedés elől. Az ágyúlövésekre a környéken várakozó kisiparosok a Ludovikában gyülekeznek, hol Bartha fölfegyverezi és a város különböző részeibe küldi őket, hogy a közlekedést megakadályozzák és a közelben lévő gyári munkásezredekkel összeköttetést létesítsenek. A VIII. ker. József-központot pedig *Grassy* József, *Kiss* István főhadnagyok és *Szikora* László hadnagy a terep megismerése céljából haladéktalanul szemrevételezik.

Stromfeld.*)

Az ellenforradalom szervezése folyamán Lemberkovits többször megfordult Gödöllőn, mert a mozgalom legfőbb vezetőjéül *Stromfeldet* akarta megnyerni. Célját azonban nem érte el.

Stromfeld korainak tartotta a dolgot, legalább is így mondta Lemberkovitsnak. Véleményét a harctéri és politikai helyzettel okolta meg és ezt állandóan hangsúlyozta Lemberkovits előtt; aki bízott a polgárságban és a munkások tömegében.

Stromfeld a tömeget megbízhatatlannak ítélte, amelynek lelkesedése a kritikus pillanatban lelohad.

Tehát nem vállalkozott a szerinte kockázatos akcióra.

Gödöllőn nem ezt a módot gondolták alkalmasnak a proletárdiktatúra megbuktatására. A főhadiszállás tisztjei között az a vélemény alakult ki, hogy először vissza kell szerezni az ország területét, mert fra ez sikerül, könnyen lángra lobbanthatják a nemzeti érzést a győztes hadseregben.

Ez a gondolat irányította tevékenységüket.

Hogy céljukat elérhessék, elsősorban a vörös hadsereget kellett elemeire bontani, osztályozni és újból csoportosítani.

*) Stromfeldnek a kommunizmus alatti teljes szerepét, valamint a Károlyi-kormány idején kifejtett tevékenységét más alkalommal tárgyaljuk.

Nem volt ez könnyű munka.

A legénység nagy része garázda; gonosztettek: rablásra, gyilkosságokra szívesen és azonnal kész elemekből állott, mely ösztönöket a politikai megbízottak nemcsak ébrentartották bennük, de állandóan erősítették is.

A főhadiszállás két részből állott: a katonai és polgári részből. Ezek egymástól teljesen függetlenek voltak. A katonai vezérkar a királyi kastélyban volt. A polgári főhadiszállásnak *Böhm* Vilmos volt a parancsnoka, aki terrörlegényeivel a pályaudvaron nyolc kocsiból álló különvonaton tanyázott, melyhez éjjel-nappal fűtött mozdony volt kapcsolva.

Gödöllő pedig tele volt kémekkel. A sofförök, gépírók, pincérek; az ott alkalmazott segédszemélyzet és szolgálk majdnem mind spiónok voltak.

Mikor a főhadiszállást Szolnokról Gödöllőre helyezték, oly nagy volt az általános bizalmatlanság, hogy még az aktív tisztek is figyelték egymást, különösen azt, akit régebb idő óta nem ismertek, csak Gödöllőn láttak először. A tartalékos tiszteket itt már megválogatták és a gyanús elemeket kitérták a főhadiszállásról. így az ottmaradtak mind nemzeti érzésűek voltak, akik legtitkosabb gondolataikat is közölték egymással.

A kémek miatt azonban csak éjfél tájt tudtak összejönni, — egészen halk megbeszélésekre; mikor is a tisztek elkeseredésüknek leplezetlenül kifejezést adtak Stromfeld előtt. A tanácskozásokban a következő tisztek vettek részt:

Zelenka Zoltán műszaki törzsbeli százados

Józsa László vkbo. százados

Somogyi András vkbo. százados

Lenk Béla vkbo. százados
Náday István vkbo. százados és
Fleischhacker Rezső vkbo. százados.

E tárgyalások, eredménye gyanánt úgy határoztak, *hogy csak együttesen cselekedhetnek és csakis akkor, mikor már a hadseregre tehet támaszkodni.*

A legénységet tehát kiselejtezték; oktatták őket s a megbízhatatlanokat eltávolították. Senki nem sejtett közülük semmit. A politikai megbízottak sem,

A kastély őrizetére rendelt vöröskatonák helyett Stromfeld régi csendőröket hozatott.

Megszervezték a székelyek maradványait; a VI-ik hadosztályt és a székely dandárt. Ezek verték ki a csehek. Minden a legjobban ment, mikor Clemenceau parancsa megállította a vörös hadsereget.

Stromfeld ekkor lemondott állásáról.

Lemondott; ahelyett hogy győztes katonái élén — akik úgyis nagyon zúgolódtak a fölvidék kiürítése miatt és már nemzetiszínű szalagot viseltek — a népbiztosok ellen indult volna.

Mert néhány ezer (ha a többi szét is szaladt!) megbízható fegyveres embere bizonyosan volt Stromfeldnek, akik az elkeseredett vidék lavinaszerű csatlakozásával, még a budapesti szervezetek pillanatnyi leverése mellett is, napok alatt elűzték volna Kun Bélát és kormányát; és ha akkor egy céltudatos, vaskezü katona az uralmát magához ragadva, a föltörő kommunista lázadásokat irgalom nélkül vérbefojtja, nemcsak a megszállott területén lévő nemzeti hadsereg bevonulását és így a rend biztosítását sietteti, de a törvényes kormány megalkulásával elkerüljük a román megszállást is, — ami letarolta az országot.

Ez a vaskezű katona Stromfeld lehetett volna.

Sajátságos tehát Stromfeld lemondása, ha meggondoljuk, hogy egész forradalmi szereplését lobogó ambíció, — az érvényesülés vágya jellemzi.

Napóleonnak, a — hadseregeket saját képére formáló — rettegett hadvezérnek és lángeszű államférfiúnak szerepére vállalkozott és — Hamlet volt.

Akkor, éppen akkor, amidőn a szerencsés sors megengedte neki, hogy valóban a köz javát szolgálja, — amidőn az ország letiport polgársága az ő szemeinek rebbentésétől várta a vihar közeledését, az ő agyának villamaitól az orkán tombolását, amely elnyeli majd a vörös kalózokat: Stromfeld — nem maradt helyén, miáltal az ellenforradalom ügye még reménytelenebb lett!

Ezidőtájt jött a hír, hogy Aradon megalakult a magyar kormány.

Stromfeld ekkor kijelentette Fleischhacker százados előtt, hogy Aradra megy. De lebeszérték szándékáról és abban állapodtak meg, hogy összeköttetést létesítenek az aradi kormánnyal.

Június közepe táján *Tamássy* Tibor hadapródjelölt Szegedről jövet átszökött a vörös vonalon és Gödöllőre utazott. Nem árulta el mindjárt Stromfeldek előtt küldetése célját, először a hangulatot tanulmányozta a tisztek között. A bizalmatlanság kölcsönös volt. Tamássy nem tudta igazolni, hogy kinek a megbízásából jött Gödöllőre, mindamellet is azonban követelte a vörös hadsereg pontos hadrendjét és a részletes vázlatot. Persze nem kapta meg. Erre fenyegetőzni kezdett, hogy majd meglátják mi lesz, ha ők jönnek, — s azután távozott. Néhány nap múlva ismét Gödöllőre érkezett. Közben *Lorx* ezredes igazolta őt, mire átadtak neki mindent, amit

kért. Így létesült az első összeköttetés Szegeddel. Később a főhadiszállásról leküldték egy főhadnagyot és rendes hírszolgálat indult meg Szeged—Gödöllő között.

Ezután Pesten keresték a szálakat és eljutottak Lemberkovitshoz, akiről tudták, hogy a flottát is igyekszik az ellenforradalom ügyének megnyerni. Lemberkovits ettől kezdve gyakran megfordult Gödöllőn, hogy sűrgesse az akció megindítását.

Stromfeld elfogadta Lemberkovits terveit, de állán-dóan figyelmeztette őt, hogy ne siesse el a dolgot.

A június 18-ára tervezett kitörést korainak tartotta Stromfeld, de azért minden eshetőségre néhány megbízható tüzéruveget összpontosított Pécelen és Isaszegen.

Június 22-én járt Lemberkovits utoljára Gödöllőn. Ekkor emlékeztette Stromfeld, hogy a cseh fegyverszünet következtében az északi frontról nagy ellenerők vonhatók el, — várjon még.

Lemberkovits azonban kijelentette, hogy az angolok (Freeman kapitány) siettetik a dolgot, különben megvonják a támogatást. Tehát a napokban föltétlenül végre kell hajtani az ellenforradalmat. Kérte Stromfeldet, hogy vállalja a vezetést, mert ő népszerű a polgárság előtt is.

Stromfeld azonban nem hitte el, hogy a mozgalom kellően meg van szervezve, — tehát nem vállalkozott.

Ha sikerül az ellenforradalom, — átveszi a vezetést, felelte Lemberkovitsnak; aki Stromfeldtől távozóban kijelentette Fleischacker százados előtt, hogy ha sikerül a dolog, — nincs már szükség Stromfeldre; és ezek után Haubrichot fogja az ellenforradalom vezetőjéül megnyerni.

Haubrich.

A *Haubrich*hal Való tárgyalások után *Lemberkovits* mint kétségtelen bizonyosságot közölte az ellenforradalom szervezőivel, hogy Haubrich támogatja az ügyet; nem vette észre, hogy kivel van dolga. Ha nem találkozhattak személyesen összekötő tisztük útján értekeztek. Az üzenetváltást főleg *Lajtos* Géza százados, Haubrich vezérkari főnöke közvetítette. (Haubrich a harctéren annak idején *Lajtos* százados ütegében mint tűzmester teljesített szolgálatot.)

Haubrich nem szívesen tárgyalt személyesen az ellenforradalmárokkal, mert a helyzet alakulásához képest háttérben és biztonságban akart maradni. Tehát óvatos volt.

Diktátor akart lenni. Célja elérésére ugyanolyan lelkesedéssel bontotta volna ki a nemzeti zászlót, — ha az ellenforradalom győz, — mint amilyen buzgósággal elfojtotta a nem sikerült mozgalmat. Az ő lelke híven tükrözte vissza mindenkinek azt, amit a kutató látni kívánt.

Ez a vasmunkás mesteri módon értett hozzá, hogy neve mint ökörnyál ússzon a levegőben az emberek feje fölött; *Kun* Bélától kezdve, terrorfiúkon és burzsujokon át, egészen a letartóztatott túsok cellájáig. Hogy azok egyedül tőle és vasasaitól féljenek; emezek egyedül tőle reméljenek mindent. Szétvetett lábakkal állott a két tábor közé olymódon, hogy a fordulat szerint könnyedén húz-hassa bal lábát a jobb mellé, vagy akár megfordítva.

A tanácsköztársaság kikiáltásakor karhatalmi főparancsnokká nevezték ki, majd mikor a karhatalmi főparancsnokság 4-ik hadtestté alakult át, ennek az élére került. Vezérkari főnöke Lajtos Géza tüzérszázados lett. A hozzá beosztott tisztek nagyobb része ellenforradalmárnak tartotta őt, és egymástól igen különböző társaságok előtt tett kijelentései, kifakadásai alapján azt hitték, hogy Haubrich, a »vasas«, a régi szociáldemokrata, az alárendelt vasas hadosztály segítségével rövidesen magához ragadja a hatalmat és elkergeti a bitang népbiztosokat bandájukkal együtt.

Holott Haubrich sokfelé megfordult és sokféleképpen nyilatkozott. De arra ügyelt, hogy mindig hallgatósága érzelmei szerint beszéljen.

A hadtestparancsnokságon suttogták, hogy ő szervezi, vagy legalább is jóakarattal tűri az ellenforradalom előkészítését, mert katonai diktátor akar lenni. Á nemzeti érzésű tisztek bíztak benne, pedig őket is, és az ideálisan gondolkozó Lemberkovitsot is félrevezette és fölládozta.

Csak *Imrey* Ferenc és *Ocskay* Rudolf tüzérszázadosok fogtak gyanút, hogy Haubrich, aki ismerte az ellenforradalmi szervezkedések minden fázisát, ellenintézkedéseket tesz azok leverésére. Ocskay résztvett a szervezésben és e célból az Engels- (Vilmos-) laktányában vállalt szolgálatot.

Lemberkovitson kívül a következők szervezték meg az Engels-laktanya legénységét és teljesítettek ott az ellenforradalom alkalmával szolgálatot:

Imrey Ferenc tüzérszázados, az akció alkalmával a laktanya parancsnoka, aki az Engels-laktányán kívül meg-

szervezte még a főpostát és a Markó-utcai rendőrségi laktanyát hol a vörösök fegyverraktára volt;

Osváth Zoltán tüzérszázados, ezredparancsnok;

Softics Jenő tüzérszázados, ütegparancsnok;

Waldinbrecht Antal és *Gálba* Gyula tüzérszázadosok;

Ocskay Rudolf t. tüzérszázados;

Horler és *Filipecz* Dénes főhadnagyok;

Köllő Gábor főhadnagy, ütegparancsnok, — ki a Margitszigetet lövette;

Miske György t. hadnagy, a »Hangya« szövetkezet főtisztviselője;

Simontsits és *Bauer* hadnagyok; *Ocskay* Sándor, a »Hangya« szövetkezet cégvezető főtitkára, ki a telefont kezelte, *Pórfy* Elemér, a »Hangya« főtisztviselője, *Márkus* Emil, a »Háztartás« szövetkézét cégvezetője és még vagy hatvanöt tiszt, akik az ellenforradalom napján jelentkeztek szolgálatra.

Az ellenforradalom kitörése június 18-tól mindennap várható volt. De ettől kezdve Haubrich parancsára az egész budapesti helyőrség éjjel-nappal szigorú készültségben állott.

Ocskay tudta, hogy miért van a szigorú készültség. Meg is mondta ezt leplezetlenül *Salacz* főhadnagynak, Haubrich segédtisztjének, június 21-én este, *Virava* főhadnagy lakásán.

— Ne ugrassatok bennünket; — nem hiszek nektek. Mihelyt kitör az ellenforradalom, úgyis belénk löttök; azért rendelte el Haubrich a szigorú készültséget.

Ocskay nem tévedett. De éppen, mivel az volt az érzése, hogy nem fog a dolog sikerülni, fokozott éberséggel figyelt.

Június 24-én délelőtt Lemberkovits parancsot küldött Filipecz főhadnagy útján Imrey tüzérszázadosnak, az Engels-laktanya parancsnokának, hogy legyenek készen, minden rendben van.

Körülbelül ezernyolcszáz fegyveres ember (terrorfiúk) ellenállására számíthatnak; ezzel szemben az összes gyárak munkássága a kommunisták ellen vonul, páncélvonatok és páncélautók futnak ki a villamos síneken és a polgárság nagy része is föl van fegyverezve. A kitörést az Engels-laktanya jelezze huszonnégy ágyúlövéssel.

E parancs elküldése után Lemberkovits a Ludovikába sietett, a további rendelkezések megtétele céljából.

Intézkedések június 24-én.

Bartha őrnagy június 24-én délelőtt tíz órakor el-
távozott az akadémiáról, hogy a Józsekközpontot meg-
szemlélje.

Ezen idő alatt kereste őt *Lemberkovits* az akadémián.
Azonban nem várta be, hanem a segédtsztnak, *Kesseő*
főhadnagynak tollbamondta a végleges tervet, azzal a
megjegyzéssel, hogy azt visszaérkezésekor azonnal kéz-
besítse *Barthának*.

A jegyzék a következőket foglalta magában:

1. Délután három órakor végrehajtják a tervezett
ellenforradalmat, melynek támpontját a Ludovika Aka-
adémia fogja képezni.

2. Kezdetét a Vilmos-laktanyából leadott húszon-
négy ágyúlövés jelzi, mire a Ludovika tíz lövést tesz
Kispest felé.

3. A lövésekre a környéken várakozó háromszáz-
ötven-négyszáz kisiparos besiet az akadémia épületébe,
ott fel kell őket fegyverezni és a megbeszélés értelmé-
ben járőrök gyanánt a Kálvária-tér, Orczy-tér, Teleki-tér és
Tisza-Kálmán-tér felé küldeni, — azzal a feladattal, hogy
az ott levő csoportokkal, munkásokkal vegyék föl az
érintkezést és a netaláni ellenállást verjék le.

4. Akadémikusok közül egy harminc főből álló
erős, szakasz alakítandó, mely szakasz a VIII. kerületi

József-központot elfoglalja és azt megszállva tartja. *Szikora* László tart. hadnagy velük megy és a telefonbeszélgetéseket eszközlí.

5. *Réthy* Pál főhadnagy a Ludovikában gyülekező polgárok közül ötven-hatvan emberrel a Ráday-utcai autogarázst elfoglalja és az ott található autók egy részét a Ludovikába küldi, a többivel pedig *Boda* Géza tart. hadnagy parancsnoksága alatt a városba sietnek szét tüntetés céljából.

6. A honvédhuszár-laktanyával az érintkezés *Lenkey* Lehel keresk. akad. tanár parancsnoksága alatt felveendő, ha pedig azok nem csatlakoznak, a kisiparosokkal meg kell támadni és megszállani a laktanyát, honnan a honvéd gyalogsági laktanya tűz alá vehető, miáltal a vöröskatonák odaváló bevonulását meg lehet akadályozni.

7. A Ludovika mögött lévő központi ruhatárt az akadémikusok figyelik.

8. A fönymaradó akadémikusok tartalékokat képeznek, az összes épületeket megszállják és a végsőkig kitártanak. Siker esetén rendőri szolgálatot teljesítenek a városban.

9. A lőszerpótlás a honvédhuszár-laktanyából eszközendő, hol elegendő lőszer van; a honvéd gyalogos laktanya elfoglalása után pedig bőségesen kap onnan a polgárság fegyvereket is, meg lőszert is.

E kilenc pont tartalmazta a részletes tervet.

Nem sokkal tizenegy óra után visszaérkezett *Bartha* az intézetbe és *Kesseő* főhadnagy azonnal átadta neki a jegyzéket.

M

Az ellenforradalom lefolyása és leverése.

Lemberkovits jegyzékének átvétele után *Bartha* délután két óraker kiadta a parancsokat úgy a tiszteknek, mint az akadémikusoknak.

E parancsok a következők voltak:

A főépületet *Bayer* Ferenc és *Vasek* Ottó századosok századai szállják meg; melléjük beosztatnak a más helyt fölösleges tiszték.

A szárnyépületet az ágyúknál nélkülözhető tüzérsorozat szállja meg. Parancsnok: *Kozma* Ferenc tüzérőrnagy, — ki a figyelő szolgálatot az épület második emeletén végzi és onnan intézkedik.

(A tüzértisztek közt volt a később hősi halált halt *Karácsony* István százados is.) Az üteg a parkban az uszoda közelében levő tisztáson helyezendő el; ütegparancsnok, *Kovács* Gyula tüzérfőhadnagy, ki a jelzőlövéseket *Kozma* őrnagy parancsára adja le.

Ádám Endre százados a lovasudvart szállja meg századával.

Lenk Béla és *Perczel* Olivér századosok parancsnoksága alatt egy-egy figyelő, mozgó járőr állítandó föl az örömvölgy-utcái kerítés mentén.

Mildner Ferenc százados (később *Kun* Béla parancsára meggyilkolták) a lovasudvarban a lovászokat figyelj és fékentartja őket.

Pröckl Emil főhadnagy a kézigránát-harcot vezeti, ha a főépületet megtámadják. Addig is az utcáról az akadémiába jövő polgári egyének között ő osztja szét a fegyverraktárból a fegyvereket és lőszert,

Juszthy Emil százados egyenlőre húsz akadémiával megerősíti az őrséget, majd az őrségen levő vöröskatonákat fegyverezze le.

Grassy József főhadnagy parancsnoksága alatt *Kiss István* főhadnagy, *Szikora László* hadnagy és harminc akadémikus a József-központot foglalja el.

Niedermann Endre főhadnagy a főudvaron levő tartalék parancsnokságát veszi át.

Kovács Gyula tüzérfőhadnagy az ütegnél teljesít szolgálatot.

Kaysersheimb Károly alezredes önként vállalja & parancsnoki iroda folyosójának és helyiségeinek védelmét.

Végül *Kesseő* László főhadnagy segédtiszt a telefont kezeli.

A parancsok átvétele után mindenki beosztásába sietett és várt. Mennél inkább közeledett a három óra, annál türelmetlenebbek lettek. Szinte remegtek az izgalomtól és örömtől, — de a várva-várt három óra elmúlt anélkül, hogy valami történt volna.

Telik az idő; — fél négy, négy óra; — még mindig semmi. Az idegek működése már a teljesítőképeség határáig fokozódott, mikor végre délután fél öt tájban megszólaltak az ágyúk a Vilmos-laktanyában.

A másfélórás késést *Haubrich* okozta, aki a hadtestparancsnokságról megbeszélés ellenére nem adatott jelzést az Engels-laktanyának a tüzérségi munka meg-

kezdésére. A résztvevők egy ideig vártak, majd türelmetlenkedni kezdtek s magatartásuk egyre ingadozóbb lett.

Lemberkovits és *Ocskay* Rudolf, látva a legénység határozatlanságát, lelkesítő beszédet mondtak nekik, majd *Ocskay*, hogy még az utolsó pillanatban is megbizonyosodjon *Haubrich*nak az ellenforradalomban való részvételéről, *Lemberkovitssal* telefonhoz ment és hívta őt.

Hovler főhadnagy többszöri és erélyes felhívása után végre *Salacz* főhadnagy jelentkezett a telefonnál.

— Mehet-e hát az autó a vörösvári kirándulásra?
— kiáltotta be *Lemberkovits* a kagylóba. (Ez volt a jelszó.)

Salacz szólt *Lajtossal*. *Lajtos* idegesen válaszolt: »Mehet. Vagy csináljanak, amit akarnak«. (Tehát a felelősséget mint *Haubrich*, ő is áttolta a mozgalom végrehajtóira.)

— Az Istenért, várjuk már! Mehet, minden rendben van, — adta meg a választ *Salacz Lemberkovits*nak.

Ocskay Sándor, ki szintén a telefonnál volt, érezte, hogy vállalkozásuk kudarccal végződik. Figyelmeztette is *Lemberkovitsot*, hogy a késés miatt a munkások nem fognak csatlakozni, de *Lemberkovits* bízott a sikerben.

Erre az összes tiszték lementek a laktanyaudvarára, hová az ágyúkat *Imrey* százados gyakorlat ürügye alatt már délelőtt kihúzatta és beirányoztatta — és elfoglalták szolgálati helyeiket.

Azután *Imrey* szólt *Osváth* századosnak, hogy kezdjék meg a tüzelést.

A tiszték s a legénység sapkájukat lengették örömben, mikor *Osváth* leadatta az első lövést; majd *Köllő* főhadnagy ütege is megszólalt, mely a *Margitszigetet* bombázta.

Eredeti terv szerint tíz lövést kellett tenni a Gellért-hegyre, tízet a Margitszigetre, és ötöt Újpest irányába. A huszonöt lövés helyett azonban hatvanat adtak le.

A kitörés alkalmával tizenhat ágyú, tizenöt géppuska és ezer puska Volt az Engels-laktanyában megfelelő munícióval de a beígért hat-hétezer ember helyett mindössze kétszáz; *ebből is hetvennyolc tiszt.*

A többi nem jött el.

Fél öt lehetett, mikor az üteg leadta a hatvan lövést.

Ezek elhangzása után a Ludovikában *Kozma tüzér-őrnagy* azonnal jelzést adott s a parkban levő ágyúk tíz lövést tettek Kispest felé. Három monitor *Böhm Cosimo* korvettkapitány parancsnoksága alatt a Hungáriát bombázta.

A Timót-utcában elhelyezett 39. sz. vörös század nemzeti zászlót bontott. Egyéb katonai alakulatok Budapesten és a környéken hírt vártak, hogy megmozduljanak. A Mautner- és Wolfner-gyárak, valamint a külső váci-úti gyárak munkásainak, mintegy 18.000 embernek Pestre kellett vonulni, hogy katonák és munkások egyesülve, elsöpörjék *Kun* Bélát és kormányát; *Haubrich* Józsefet katonai diktátorrá kikiáltsák, ez pedig régi szocialistákból alakítson kormányt.

A Ludovikán a lövések elhangzása után megdobbantak a szívek. Közös érzés húrja rezgett át a lelkeken; ismét az oltárra helyezik a nemzeti lobogót és életrehívják a keresztény erkölcsöket. Ha kell, életük árán is!

A családapákat és nők tiszteket a lehetőség szerint nem avatták be a tervbe, mert arra is gondoltak, hogy hátha nem sikerül. De aki megtudta közülük, mind ott volt.

A lövésekre a már készen álló harminc akadémikus azonnal elindult a József-központ megtámadására. Parancsnokuk *Grassy* József, *Kiss* István főhadnagyok és *Szikora* László hadnagy voltak. A támadás sikerült. Harminc perc múlva megjött a telefonjelentés, hogy a központot elfoglalták, a vörösörség letette a fegyvert. öt óra után *Grassy* főhadnagy személyesen jött erősítésért. Tizennégy, önként jelentkező akadémikust kapott. Menetközben, midőn a Baross-utcában a központhoz közeledtek, egy vörös géppuskás szakasszal találtak. Rohámra mentek ellenük. Két géppuskájukat elvették, a vörösöket fogságba ejtve, magukkal hurcolták és néhány perc alatt bejutottak rendeltetési helyükre, a központba.

Most már biztosan tartotta a negyvennégy akadémikus az épületet. A tiszték száma is megszaporodott egygyel. *Baghy* huszárhadnagy csatlakozott hozzájuk útközben.

Ezalatt a Ludovikában is folyt a harc. *Lőwi* Béia politikai megbízott megtudva, hogy mi törtéit az intézetben, a Mária-Terézia-laktanyából egy gyalogszakaszt hozott az akadémia elé és azt a Ferenc József-szobor magasságában arccal a főépület felé fölállította. Ezután tíz vörös katonát magához véve, bement az intézetbe és *Bartha* őrnagyot kereste. *Haubrich* rendeletére hivatkozva, az akadémia két géppuskáját követelte az őrnagytól, azon megjegyzéssel, hogy a Mária-Terézia-laktanya védelmére kell azokat vinni.

Hosszasan alkudoztak s az eredmény az lett, hogy *Bartha* őrnagy kijelentette, nem adja át a géppuskákat. *Lőwi* erre azt válaszolta, ő tud magán segíteni. Azután eltávozott. Szakaszához ment, elrendelte a szuronyok

föltűzését és tüzelést kezdett a főépület ablakaira, hol tisztek és akadémikusok voltak. Természetesen az akadémikusok is azonnal tüzelni kezdtek és hamarosan visszaverték a vörösöket, akik vagy megfutottak, vagy golyótól találva, a helyszínen maradtak.

Este hétkor egy akadémikus jelenti, hogy az Üllői-úti honvédlaktanya, felől támadás közeledik. Ezt a támadást a *Kozma* Ferenc őrnagy parancsnoksága alatt álló kis csapat a szárnyépület ablakaiból könnyen visszaverte, mely alkalommal *Pogány* Jenő akadémikus hősi halált halt.

Egy órával később *Lenk* Béla huszárszázados észreveszi, hogy a központi ruhatár felől is támadnak. *Bartha* őrnagy *Bayer* százados parancsnoksága alatt nyolc akadémikust küldött, akik *Lenk* tizénkét akadémikusával egyesülve, könnyen visszaverik a vörös kísérletet. A külső Üllői-út felől még egy kisebb támadás történt/de *Bayer* százados ezt is megíúsította.

A városban hat óra felé terjedt el az ellenforradalom híre. Az emberek az utcára tódultak és csoportokba verődtek; majd izgatottan, kipirulva, a dunapart felé siettek, hogy lássák a monitorokat. Sok helyen bevonták a vörös zászlót és nemzetiszínű vagy fehér zászlót tűztek ki. A Magyar Folyam- és a Dunagőzhajózási Társaság uszályain is nemzeti zászló lengett.

Kun Béla és társai pedig reszketve, kézigránáttal kezükberri szöktek át a bombázott szovjetházból *Haúbrich*hoz, a »Magyar király«-ba és várták a fejleményeket. Rövid idő múltán, mikor látták, hogy a támadások nemcsak nem fokozódnak, de nem is ismétlődnek, rémületűkből magukhoz tértek és rászabadították a Lenin-fiúkat a városra.

Az Engels-laktanyában néhány ott maradt politikai megbízott az ágyúk megszólalása után kommunista beszédek tartott; az egységet megbontották s a legénységet különféle rémhírekkel ijesztgetve, rábirták árrá, hogy helyüket hagyják el.

Öt óra lehetett, mikor *Lemberkovitsot* és *Filipecz* főhadnagyot elfogták, Azonnal autóba ültették őket és erős terrorcsapat fődözete alatt mindkettőjüket a vörös őrségre (főkapitányságra) szállították.

Röviddel ezután teherautó állt meg a laktanya előtt, amelyen *Imrey* és *Ocskay* tüzérkapitányokat, *Miske*, *Simontsits* és *Bauer* hadnagyokat és még vagy négy tisztet hurcolták a vörös őrségre.

Az autón megmotozták őket. Töltényeket és revolvert kerestek. Miske hadnagyot a zsebéből kivett revolverral úgy vágta fejbe, hogy ha egyik társa meg nem fogja, összeesik.

A főkapitányságon gépfegyvert szegeztek rájuk, majd *Jancsik* elé vezették őket. Jancsik durván ordítani kezdett, azután rászólt a vörös örökre: »vigyázzatok ezekre a gazemberekre, mert ezek tiszték. Kézbe a fegyvert, mert ha nem ügyeltek, leveszik azt a vállatokról«. A vörösök erre vívóállásban, szúrásra készen helyezkedtek el körülöttük.

Közben a monitorok löni kezdték a főkapitányság épületét. A lövéseket a Dunára néző egyik erkélyen elhelyezett gépfegyver vizionozta. Erre a komikus kísérletre az elfogott tiszték nevetni kezdtek. A nevetés miatt Jancsik a földre fektette őket és mindnyájuk fejéhez töltött manlicherrel egy-egy vörös őrt állított és megparancsolta, hogyha megmozdulnak, — »lőjjék le a kutyákat«. Ezek után pedig *Jancsik*, továbbá *Riesz* dandárparancs-

nok és *Weisz* politikai megbízott elvtársak a nyitott balkonajtón át becsapkodó golyók elől biztosabb helyre vonultak vissza, azon kifejezett reményben, hogy a golyók a földön fekvő tiszteket meg fogják ölni. Mielőtt azonban Jancsik távozott, a kezében tartott Steier-pisztolyból az ablakon át leadott egy lövést a monitorra. A tisztek természetesen ismét nevetni kezdtek.

Néhány pillanattal később kinyílt a szomszéd szoba ajtaja. *Miske* hadnagy és ifj. *Gálócsy* Árpád főhadnagy a földön fekvő, oldalra fordultak és benéztek oda. Kun Béla állott a szoba közepén és lázas sietséggel levéve polgári ruháját, vöröskatonának öltözött fel. Sapkát azonban nem találtak, mire Jancsik gyors mozdulattal lekapta *Gálócsy* főhadnagy fejéről a sapkát s azt Kun Béla fejébe nyomta. Az ajtót aztán becsukták. Nem sokkal később a tüzelés is megszűnt.

A monitorok elvonulása után a főkapitányságon gyorsan befejezték a letartóztatott tisztek kihallgatását. Mielőtt azonban a fogdába vitték volna őket, Jancsik újból berontott hozzájuk; *Riesz* és *Weisz* nyomon követték. Jancsik rájuk ordított: »megálljatok, kutyák, ti is meg fogtok dögölni, mint két társatok, akik éppen most haraptak a fűbe«.

Lemberkovitsot és *Filipeczet* *Weisz* politikai megbízott egy pillanattal előbb hátulról, orozva lelőtte.

Egy órával később, mikor a tisztek a cellákba indultak, látták hogy a rendőrség udvara már tele van elfőgott ellenforradalmárokkal.

Az utcán ezalatt egyik gyilkosság a másikat érte.

A Magyar király szállót őriző »ellenforradalmár« vasas század az első ágyúlövés után a tömegbe lőtt; a

szálloda erkélyéről pedig géppuskákkal söpörték végig a Dorottya-utcát és Gizella-teret.

Az utcai áldozatok között *Berend* orvostanár volt az első, akit terroristák meggyilkoltak.

A főkapitányság előtt két embert azért lőttek le, mert fehér zsebkendő volt a kezükben.

A Lenin-fiúk végigszáguldottak a városon és utcák-hosszat gyilkoltak. Budán is.

A hidakat elzárták s a hídfőknél ágyúkat, meg géppuskákat szereltek föl.

Eközben, — hat óra felé — a gödöllői országúton Cinkota határában két autó találkozott. Néhány lépésre egymástól megálltak. A Pest felé haladóban *Reuter* tüzérszázados ült, akit *Stromfeld* küldött be, hogy tudja meg, mi történt itt. Gödöllőn ugyanis már előzően megtették az intézkedéseket az ellenforradalom támogatására, hallották az ágyúlövéseket is, de mivel a telefon nem működött, nem tudtak Pestről hírt kapni.

Reitter százados kiszállt az autóból s a szemben lévő autó felé indult.

Nagy meglepetésére Kun Bélát ismerte föl az autó párnáin, aki két tengerész terrorista védelme alatt szökött.

Kun piszkos bakaruhában volt s reszkető kezeiben óriási revolvert szorongatott. Elcsukló hangon kérdezte Reittert, hogy mi újság Gödöllőn. »Semmi«, válaszolt Reitter. Majd ő kérdezte Kunt, hogy mi történt Pesten? »Bemehet«, volt a válasz. Ezzel elváltak.

Kun Gödöllőre érve azonnal *Stromfeld*hez ment, akinél őrjögött, hogy »*mindennek Haubrich az oka*«.

*Stromfeld*től nemsokára továbbment Böhms különvonatához; a kastélyt pedig fél óra múlva terroristák vették körül.

Reitter százados visszaérkezése után jelentette Stromfeldnek, hogy azt hiszi, nem fog az ellenforradalom sikerülni. Beszélt Haubrichhal is, akiről nem tudta megállapítani, hogy hová tartozik.

Pesten az utcák ezidőben már üresek voltak. A közönséget az egész városban hazaterelték. A terrorfiúk fegyverrel, a vörösőrök gorombasággal vagy szép szóval. Mindegyik a maga módja szerint. Sietett is mindenki. Aki már otthon volt, örült, és gyorsan becsukta az ablaktáblákat. A népek bezárkóztak lakásukba; nem merészkedett senki az utcára menni.

Aki éppen látogatóban volt valahol, ott maradt. Csak a vöröskatonák bakancsai alatt kongott az aszfalt.

Csönd volt, riasztó csönd az egész városban. A Ludovika környező is. Bartha őrnagy látta, hogy a dolog nem úgy megy, mint kellene.

A jelentkezők elosztása szerint négyszázhatvan ember fog az akadémia környékén tartózkodni. Ezek a lövések elhangzása után a főépületbe sietnek, hol Bartha ellátja őket fegyverrel, lőszerrel és egyéb fölszereléssel. Azután száz ember *Lenkey* Lehel keresk. akad. tanár vezetése alatt a József főherceg-laktanyát foglalja el; százötven ember *Réthy* Pál parancsnoksága alatt a honvéd gyalogos laktanyát, végül ötven ember a Ráday-utcai autogarázst szállja meg. A megmaradó körülbelül százötven ember, — huszonöt főből álló járőrökre oszolva, szétmegy a környéken, a józsefvárosi pályaudvar irányába és érintkezést keres a gyárakban levő azon munkásokkal, akik az ellenforradalmárnak jelzett vörös vasasdandárhoz tartoznak.

Az ágyúlövések leadása előtt a Ludovika környékén tényleg kétszáz, kétszázötven polgári egyén leste a jelzést,

de mikor vállalt kötelezettségüknek eleget kellett volna tenni, nem voltak találhatók.

A munkások pedig nem vették komolyan ígéretüket és nem jöttek segítségül. Mindegyik csoport azt várta, hogy a másik menjen. Vagy legalább is, hogy a kezdő lépést a másik tegye meg. Így azután mindnyájan távolmaradtak.

Haubrich gazsága célt ért.

Azért nem adatott jelzést három órakor az Engels-laktanyának a tüzéségi munka megkezdésére, mert tudta, hogy ha a bejelentett idő elmúlik, a munkások azon hitben, hogy máskorra halasztják a kitörést, — elszélednek.

Így is történt.

Az ellenforradalom- végrehajtására egyébként a délelőtt — mikor az összes munkások a gyárakban voltak — alkalmasabb lett volna, mint a délutáni órák.

Ilyen értelemben tárgyaltak először a gyári parancsnokok Lemberkovitszal, aki helyeselte is tervüket, — azonban később úgy határoztak, hogy csak délután hajtják végre, mikor a kommunista legénység, mint kinntlakók, két óra után már távoznak az Engels-laktanyából és csak a beavatottak maradnak ott.

Mire aztán egyik-másik gyár néhány száz munkása összeverődött, a terrorfiúk vérbefojtották a mozgalmat. A munkásság tömege meg nem is akart az ellenforradalomban komolyan résztvenni.

A Mauthner-börgyár munkásainak túlnyomó része nemzeti érzésű volt, ezek száma azonban nem haladta meg a *hatvanat*. Rajtuk kívül a gyári tűzoltóság és a tisztviselők vettek még részt az ellenforradalomban.

A Mauthner-gyárat *Tassy-Betz* Károly hadbíró főhadnagy utasításai szerint *Vetter* Konrád, — egy osztrák

német illetőségű ember, — és *Neuser* Lajos művezetők, valamint *Hab* Ferenc tímár szervezték meg.

Az ágyúlövések elhangzása után nyomban fölfegyverkeztek és kitérték a gyár épületére a nemzeti zászlót; a szomszédos *Wolfner*-gyári munkások és a külső váciúti gyárak munkásai azonban nem csatlakoztak hozzájuk.

A *Mauthner*-gyár vezetőinek gyorsan menekülni kellett. Akit elfogtak közülük, azt a *Wolfner*-telepre vitték és letartóztatták.

Szűcs János soffőr autón propaganda-útra akart menni a villanygyárba. Menetközben agyonlőtték.

Majd *Klein* Sándor lakatoslegény — az újpesti *Szamuely* — kezdte el vérengző munkáját. Parancsára még az napon meggyilkolták *Orczy* Lászlót, *Martinovich* Bélát; a *Rojcsek*- és *Heyden*-fiúkat és több újpesti polgárt a mozgalomban való részvételük miatt. *Vetter* Konrád művezetőt az mentette meg a kivégzéstől, hogy osztrák állampolgár.

Papp Imre tímárt a *Mauthner*-gyár udvarán lövette föbe.

A *Mauthner*-gyár munkásai ellen terrorfiúkat küldött géppuskával és aknavetővel.

Mielőtt azonban az újpesti rendőrségen a géppuskát átadták volna, *Tombor* Lajos hadnagy kivett belőle egy alkatrészt és így azt használhatatlanná tette. Különben nagy irtást vittek volna végbe a *Lenin*-fiúk a gyár munkásai között.

A nagymező-utcai telefonközpontot *Kiss* Lázár László népfőlkelő századosnak kellett volna egy századdal elfoglalni. *Kiss* azt a parancsot kapta, hogy lakásán, a Csáky-utcában várakozzon, amíg a *Schlick*-gyárból egy járőr

érte megy, hogy vegye át a századot. Kiss várt is, a járőr azonban nem jött el.

A vörös vasas dandár csatlakozása is elmaradt, aminek következtében a középületeket és laktanyákat se tudták megszállani. Bartha tehát Haubrichhal igyekezett összeköttetésbe jutni, hogy sürgesse akciójukat. Ez azonban nem sikerült.

Este fél kilenc körül *Karácsony* István tüzérszázados — aki Haubrichot személyesen ismerte — önként vállalkozott, hogy tájékozódás céljából őt fölkeresi.

El is ment, azonban már útközben látta, hogy az ellenforradalom a polgárság gyávaasága miatt nem fog sikerülni. Hosszú várakozás után beszélhetett Haubrichhal, aki ekkor már semmiről sem akart tudni, sőt éjjel egy órakor szolgálati jegyet adott át Karácsonynak, hogy azt azonnal kézbesítse Barthának. A szolgálati jegyen ennyi állott:

A Ludovika Akadémia rögtön szüntessen be minden ellenállást; mindenki térjen nyugovóra, reggel megindul a vizsgálat. Körpecsét: *Haubrich s. k.*

Karácsony autóba ült, visszament az akadémiára s a szolgálati jegyet két óra felé átadta Bartha őrnagynak.

Bartha aggodalma óriási lett. Nyilvánvaló volt, hogy Haubrich becsapta őket. Összehívta tisztjeit és tanácskozott velük. A határozat az volt: szüntessék be a harcot, mert már úgy sincs remény arra, hogy a helyzeten változtassanak.

Ezek után az akadémikusokat a parancsnoki iroda folyosóján összegyűjtötte és föltárva előttük a helyzetet, mindenkit pihenni küldött.

A főkapuhoz és lovasudvar kapujához egy-egy őrséget állított, hogy reggel hatig senkit se engedjenek be az épületbe. Nem is mert oda senki közeledni.

Karácsony Haubrichtól még azt a parancsot is kapta, hogy a szolgálati jegy kézbesítése után a parancs végrehajtásáról tegyen neki jelentést.

Karácsony a föladatnak eleget teendő, autón vissza akart menni a Magyar Király szállóba. Azonban midőn *Perlaky* Lajos főhadnagy társaságában az akadémia előtti téren soffőrjét kereste, egy vörös járőr igazolásra szólította föl, majd a jelszót kérdezte tőle. Karácsony megmondotta: »ellenforradalmár«. (Így közölte vele Haubrich.) A járőr erre tüzelni kezdett rá és Karácsony százados halálosan sebesülve bukott a kövezetre. *Perlaky*-nak az volt a szerencséje, hogy egy vas lámpaoszlop földzetet nyújtott neki, — megmenekült. Később elfogták és a honvéd gyalogos laktanyába hurcolták; Karácsonyt pedig a Ludovika mellett lévő klinikára vitték, hol rövid szenvedés után meghalt.

Az akadémián ekkor már beszüntették a hiábavaló harcot. Az akadémikusok hálótermeikbe vonultak s a tiszték egy része is lakására tért.

Bartha — tudva azt, hogy a Haubrich által jelzett vizsgálatot proletármódszerrel fogják ellene lefolytatni — eltávozott az intézetből s a Tisztviselőtelepen lévő vörös-őrségre igyekezett. Ebben az őrségben bízott, mert már korábban értesült, hogy a vörösőrök nagyrésze nemzeti érzésű. Midőn az Elnök-utcából befordult, egy őrjáratall találkozott. Ez elfogta és az őrségre kísérte. A nála lévő fényképes igazolvánnyal igazolta magát, azután őrizetbe verték, Reggel a Kőbányán lévő zászlóalj parancsnokság-

hoz vezették Barthát, onnan pedig a vörösörség főparancsnokságára. Itt *Garai* főparancsnok-helyettes röviden kihallgatta. Kihallgatása után azonnal *Korvin Klein Ottó* politikai nyomozó osztályára, a parlament épületébe kísérték.

*

25-éh reggel hat órakor megjelent az Üllői-úton a sebészeti klinikánál egy terrorcsapat. Állig föl voltak fegyverezve; és mindegyiknél rohamkés, meg kézigránátok. Vörösörök is voltak közöttük. A Ludovikához azonban nem mertek közeledni.

A akadémián várták, hogy valaki jönni fog Haubrichtól. Mivel azonban senki nem jött, *Bayer* százados reggel hat órakor kiküldött egy embert, nézzen körül, mi történik az utcán. A küldönc néhány perc múltán jelentette, hogy a vörösök a klinikánál vannak.

A jelentésre *Bayer* Ferenc és *Mildner* Ferenc századosok érintkezésbe léptek velük. Ezek követelték, hogy *Mildner* maradjon az épületen kívül amíg az ő emberük bent lesz az intézetben.

Mildner ebbe beleegyezett.

A vörös parlamberter *Haubrich* nevében kiadta a rendeletet, hogy az akadémia összes lakói azonnal gyülekezzenek az előtérben- de fegyvereiket hagyják bent az intézetben. Aki nem teljesíti a parancsot, vagy akinél fegyvert találnak, azt azonnal fölkoncolják. Erre *Bayer* százados közölte a vörösök megbízottjával, hogy *Haubrich*hal az volt a megállapodás, hogy reggel vizsgálat fog megindulni és nem az, hogy az akadémia összes lakóit az utcára kergessék. A parlamberter azonban föltétel nélkül követelte a parancs azonnali végrehajtását. Hosszú

vita után abban állapodtak meg, hogy telefonon érintkezésbe lépnek Haubrichhal.

Haubrich röviden válaszolt, hogy a kiküldött csapatok parancsnokának szabad keze van mindenben, teljesítsék az ő rendeleteit.

Ezek után *Kovács* főhadnagy reggel egynegyed hét órakor végigsietett az akadémikusok hálótermein, hogy azonnal öltözzenek, mert ha legkésőbb fél hétig nem adják át az épületet, a vörösök ágyúkkal és aknavetőkkal összelövik az akadémiát. Az akadémikusok erre fölugráltak és összekapva magukat, amint voltak, — mosdatlanul indultak kifelé.

Megkezdődött a vesszőfutás. Hős tisztek és akadémikusok, — a nemzeti becsület védői — föltartott kézzel voltak kénytelenek elhagyni az intézetet; s a kapunál mindenkit megmotoztak. De nemcsak a férfiakat, hanem az ott lakó nőket és gyermekeket, sőt az agg, hetvenkét éves *Crauss* Istvánt, Nyitra vármegye nyugalmazott főispánját, (Bartha őrnagy apósát) is kényszerítették, hogy föltartott kézzel menjenek ki a kapun, ahol megmotozták őket. Azután ismét föltartott kézzel kellett mindenkinek a klinikáig menni.

Midőn az akadémia már teljesen üres volt, az Üllői-úton álló vörösök rettentő tüzelést kezdtek az akadémiára és rajta! ordítással a nyitva álló kapunak rohantak.

A József-központnál is ilyenformán bonyolódott le' minden. A központnál lévő Grassy József főhadnagy szintén érintkezésbe lépett Haubrichhal, mire *Szántó* Béla népbiztos megjelent a Mária-Terézia-téren, Onnan parlamentert küldött előre és a tisz-

teket túsul kérve, maga is bebátorkodott az épületbe, természetesen megfelelő számú és fegyverzetű terrorfiú védelme alatt.

A központot átadták a vörösöknek. Az akadémikusokat azonban előzetes megállapodás ellenére, nem engedték vissza az intézetbe, hanem miután letették a fegyvert, a Mária-Terézia-(Martinovics)-laktanyába kísérték és valógatott kegyetlenséggel kínozták őket.

Nagyon megkínózták még *Forintos* Gyula alezredest, egy szelíd idős urat, — akit valaki följelentett, hogy Mária-Terézia-téri lakásán fegyvereket rejteget.

A tiszteket pedig, Grassy József és Kiss István főhadnagyokat, valamint Szikora László hadnagyot a karhatalmi parancsnokságra vitték, hol durva sértegetések közben, *Korvin-Klein* Ottó elnöklése alatt összeült a rögtönítélő véisztörvényszék és mind a hármat azonnali halálra ítélték. Az ítélet végrehajtását azonban nem rendelték el, melyet aztán *Romanelli* közbelépése meg is akadályozott.

Ugyanígy járt a ferencvárosi vörösörség is, mely a mozgalom kitörésekor csatlakozott Barthához.

A klinika előtt várakozó akadémikusokat reggel fél hét órakor kísérték be a Mária-Terézia-laktanyába, utánuk fél óra múlva a civileket, nőket és gyermekeket. A karhatalom körülfogta őket és az internacionálé hangjai mellett kísérte végig az Üllői-úton, közben-közben kézigránáttal fenyegették meg a hölgyeket, hogy majd adnak nekik a kaszárnnyában.

A nőekkel és gyermekekkel jegyzőkönyvet vettek föl. Kényszeríteni akarták őket, vallják be, hogy az akadémia ablakaiból-tüzeltek a vöröskatonákra. Természetesen senki nem tett ilyen vallomást.

A tiszték feleségeit gúnyos megjegyzések kíséretében hallgatták ki és gorombáskodtak a védtelen, gyenge nőekkel; akik azonban félelem nélkül megállották helyüket és tiszteletet parancsoló módon elhárították magukról a sértéseket.

A jegyzőkönyv fölvétele után szabadon bocsájtották őket, de lakásukra, a Ludovikába nem engedtek senkit vissza. Az ott levő és magántulajdont képező ruhák, ékszerek, élelmiszerek stb. akkor már szabad préda tárgyai voltak, mely értékeket a vörösök kivétel nélkül »társadalmi« tulajdonba vettek.

Így hajléktalanná lettek asszonyok és gyermekek, kik rokonoknál barátoknál találtak menedéket.

* *
*

Az ellenforradalmat tehát leverték. Leverte »Haubrich elvtárs céltudatossága, erélye és megingathatatlan proletár meggyőződése«, — amit a Vörös Újság és Népszava június 25-iki számainak alább közölt cikkei és jelentései is megállapítanak.

A Népszava a következőket írja:

»A diadalmas mosoly, amely kedden kiült a burzsoázia arcára, szerdára grimasszá fagyott. Az ellenforradalom győzelme, amelyet olyan óhajtvá óhajtottak és remélve reméltek, elmaradt és a csíny, amelyet volt katonatisztek, papok és bankárok készítettek elő, beles fült a saját gy alázatába.

A proletariátus öntudata és fegyelmezettsége erős bástyaként -állt ellent a támadásnak, amelyet a proletárkatonák hősiessége és parancsnokuk: Haubrich József és segítőtársai erélye és céltudatossága megsemmisítően vertek vissza. A proletárdiktatúra ellenségei, akik fegyverrel támadtak a Tanácskormányban megnyilvánuló proletárruralom ellen, nagyobb részét már börtönben ülnek, sőt egyesek közülük már el is szenvedték a megérdemelt büntetést.

Rajtavesztettek. A győzelmes proletariátus le fogja vonni ennek a következményét a saját maga számára éppen úgy, mint a letiport

ellenségei számára. Fokozott eréllyel és éberséggel fog vigyázni uralmának biztosítására. Ezentúl nem lesz lehetséges, hogy volt katonatiszt ellenforradalmárok a csalásnak stratégiáját kidolgozhassák, hogy pogromcédulákat osztogathassanak, hogy klerikális papok váraknak használhassanak föl templomokat és levitézlett feudálisok mestersegesen koplaltassák az ország népét.

A megtorlás és az öntudatos védekezés folyamánya az, ami ezekben az órákban a forradalmi törvényszék működésében megnyilvánul. Nem maradhat büntetlenül, hogy hitvány gazfickók proletárok ártatlan vérért ontsák, hogy proletárok drága életét kioltás és nem ismétlődhetik meg, hogy a Tanácsköztársaság biztonságát bármikor is megrendíthessék dologtalan jövedelmeikből kiesett élősdiék. A proletárbírák proletáröntudata és bölcsesége meg fogja találni, hogy ki milyen mértékben bűnös ama sok«sok proletár halálában és ama töméntelen proletár megsebesítésében, ajkik a harcok áldozatai lettek. Meg fogják tudni állapítani, hogy ki volt a bujtógató, ki volt a tudatos bűnös és ki volt az öntudatlan félvezetett. És ezek szerint fogják osztogatni a büntetést, amely nemcsak a proletárrend, hanem a proletárbiztonság megóvását is fogja szolgálni.

* *

*

Az ellenforradalom leveréséről szól a következő részletes tudósításunk:

A késő éjjeli órákban a volt katonatisztek által félvezetett katonaság már tudta, hogy Haubrich elvtárs nevével az ellenforradalmárok galádul visszaéltek. Már tisztában voltak azzal, hogy egyszerű szédelgésről van szó, mert hiszen a tiszték nagyon jól tudták, hogy ha nyílt sisakkal szólították volna föl a katonákat a harcra, ezek nem állottak volna hazug zászlójuk alá.

A Népszava keddi számában beszámoltunk, egészen a kora hajnali órákig lefolyt eseményekről, a monitorok működéséről, a József központ ostromáról és a Ludovika Akadémia körül lefolyt harcokról. Ez utóbbi harc a kora reggeli órákig tartott.

Hajnali 4 óráig az akadémikusok megszállva tartották a teret. ½ óra volt, amikor a Vörös Hadsereg fáradhatatlan lelkes katonái és a Vörös őrség tagjai teljesen körülférték az akadémia épületét és az azt határoló kerteket. Itt sortűzet adtak le.

Reggel 6 óra 10 perckor Haubrich elvtárs, katonai főparancsnok telefonkapcsolást kapott a Ludovikával és fölszólította az ellen-

forradalmárokat, hogy 6 óra 30 percig adják meg magukat, egyenként elhagyva a Ludovika épületét, különben bombáztatni fogja az épületet. 6 óra 30 perckor megadták magukat. 3/47 után már teljes rend volt, a »ludovikai ütközet« véget ért. A lefegyverzett akadémikusokat vöröskatonák őrizet alá vették.

Gépfegyver a templom tetején.

Ugyanakkor, amikor a József-központ körül folyt a harc, éber Vörös katonáink újabb ellenforradalmi fészekre bukkantak. A Mária-utcai templom tetején gépfegyvereket állítottak föl az ellenforradalmárok. Ennek is nyomába jött a József-központot körülvevő karhatalom és a templomban tartózkodó papot és kadétiskolai növendékeket letartóztatták.

Haubrich és Jancsik elvtársak nyilatkozata.

Haubrich József elvtárs, Budapest karhatalmi főparancsnoka, aki páratlan energiával és körültekintéssel tartja kezében a proletár Budapest és a forradalom rendjének ügyét, a mai helyzetről a következő nyilatkozatot tette:

— Budapest teljes helyőrsége az első pillanattól fogva teljes fegyelmelmeztséggel engedelmeskedett parancsaimnak. Ennek köszönhető, hogy a rend egész Budapesten immáron teljesen helyreállott. A mai napon tett intézkedések már csak a helyreállott rend további biztosítását célozzák.

Az éj folyamán Haubrich elvtárs, Budapest katonai főparancsnoka ezeket mondotta:

— A monitorok eltűntek Budapestről. Egyébként szerdán este 10 órakor végigjártam a várost s megállapítottam, hogy mindenütt a legnagyobb rend és csönd van.

Megkérdeztük Jancsik elvtársat is, a Vörös Őrség főparancsnokát, aki hasonlóképpen nyilatkozott:

— Végigcirkáltam a várost s a legteljesebb nyugalmat tapasztaltam. A monitorokról eddig semmi értesítést se kaptunk. Csak jöjjenek vissza minél előbb: teljes fölkészültséggel várjuk őket.

Vörös Újság »Egy név« című vezércikkben így méltatja Haubrich érdemeit :

»Az ellenforradalom szegénylegényei, akik eddig szétszóródva, a magyar puszták csendjét, a magyar paraszt jóhiszeműségét bitangolták, bandákba verődve, Budapest alá merészkedtek, hogy az éjjeli dőzsölésekben, a végnélküli kártyapartikban elsajátított mesterfogá-

sokkal a proletárdiktatúrát megdöntsék s annak romjain visszaállítsák a tőkés termelési rendet s a magyar elnyomás betyárszerveit. A munkának ezek a zsebrájkjai, a proletariátusnak ősellenségei a háborúnak sipistái nem nyílt küzdelemben, önerejükből, hanem csalással áltaton, a kapitalista-recept szerint, a proletárok munkájával s vérével akarták levérni a proletárdiktatúrát

Saját erejéből nem tudott talpraállni a magyar burzsoázia. Csak csikorgatta a fogait, gáncsot vetett, ártott, ahol lehetett. Annyira elzüllött már, hogy saját osztályérdekeiért sem tudott küzdeni. Ingyen nem tudott, az entente pénze kellett hozzá, hogy meg tudjon mozdulni, hogy néhány embert bele tudjon ugratni szomorú kísérletébe. S egy név is kellett az ellenforradalomhoz, a »felszabadító hadjárat-hoz«. Jellemző a magyar feudális uralom lezüllesztésére, hogy saját soraiban nem tudott egy nevet felfedezni, egy embert kikaparni, aki után akár egy burzsoá, akár egy proletár megmozdult volna.

Nem talált egy férfit, akinek egyénisége, működése, jóhíre garancia lett volna arra, hogy a küzdelem sikerrel fog járni, hogy az ügy, amiért fegyvert ragadnak, jó ügy. A hideg vízbe nem tette volna a kezét senki ez országban a burzsoá-eszményekért, mert nem hitt senki abban, hogy az országot végig házaló fehér ügynökök önzetlenül dolgoznak, hogy alkotni tudnak és az országot néni viszik teljes anarchiába.

A proletárdiktatúrának, a magyar munkásság nagyszerű öntudatának a jövő előtt való igazolása, hogy a magyar burzsoázia annyira lezüllött, az ellenforradalom annyira aljas volt, hogy csupán egy proletárvezér nevével, aki a kommunizmusnak legönzettelebb, legkeményebb katonája, legönfeláldozóbb hőse, tudott a tőkés kizsákmányolás visszaállítására elindulni.

Ha az ellenforradalmi maffia csakis ezzel a névvel tudott híveibe lelket önteni, természetes, hogy a proletariátus szinte meg gondolás nélkül, vak bizalommal követi Haubrich elvtársat. Ennek köszönhetik a fehér urak, hogy proletárokat tudtak megnyerni a testvéráruslásra. Ez az eset legyen intő példa arra, hogy vigyázzon a munkásság. Ne ugorjon be a fehérek cselvetéseinek. Legyen méltó Haubrich elvtárshoz, aki a'saját esze, megingathatlan meggyőződése szerint működik tevékenységi körében. A proletárvezérek mindén tisztelete mellett, minden egyes elvtársat töltsé be a proletáröntudat s a tőkés igából való felszabadulás erővágya.

Rendelet.

A Forradalmi Kormányzótanács az ellenforradalmi törekvések leküzdésére

statáriális intézkedő joggal

megbízta Budapestnek és környékének területén Haubrich Józsefet, Budapest katonai parancsnokát.

Budapest, 1919. június 23,

A Forradalmi Kormányzótanács

Parancs.

A Forradalmi Kormányzótanács rendelete

statáriális intézkedő joggal

bízott meg az ellenforradalmi üzemek leküzdésére.

Közhírré teszem, hogy a mai naptól statárium sújtása alá esik minden olyan gyülekezés, bujtogatás vagy cselekedet, amely a Tanácsköztársaság és ennek intézményei ellen irányul, minden pogrom-izgatás és felekezeti és faji gyűlölködés fölszítása.

A legkérelhetlenebb szigorral, a proletárforradalom minden hatalmával fogok eljárni az ellenforradalmi zsidó bankárok és klerikális papok aknamunkájával szemben.

Fölszólítom a proletárokat és elsősorban a dolgozó asszonyokat, hogy ne üljenek föl a vagyona után kesergő zsidó tőke és a hatalmát féltő egyház bűnös szövetségének és ne hagyják magukat eszközül fölhasználni más vallású proletártestvéreik ellen.

A mai naptól kezdve

betiltok mindennemű gyülekezését és felvonulást

(szak- és pártszervezeti gyűlések kivételével). Teljes védelmet biztosítok a templomokban a vallás gyakorlata számára, de egyetlen pillanatig sem tűrhetem, hogy a vallás leple alatt nagyra nőjjön az ellenforradalom.

Budapest, 1919. június 23.

Haubrich József s. k.

Budapest katonai parancsnoka,

A Népszava egy másik cikkében pedig a »A leverett ellenforradalom« cím alatt így folytatja :

»Este, amikor ezeket a sorokat írjuk, még garázdálkodik a Dunán egy-két ellenforradalmi monitor, de az ellenforradalom már le van verve. Az önfeláldozás, a proletariátus szabadságát szolgáló halálmegevetés képes lesz arra, hogy az ellenforradalomnak ezt az utolsó, mozgó patkány fészket is kipusztítsa a világból. Az ellenforradalom le van verve. Ami ott él még belőle a Dunán, az már csak utolsó vonaglása a mocskos kalózkalandnak, ami nemzetiszínű zászlóval és szociáldemokrata áljelszavakkal akarta meghódítani a magyar forradalom fővárosát. A kaland vége nem is lehetett más, mint amilyen volt. Élete nem is lehetett hosszabb annál a hét-nyolc óránál ameddig komolyan azt hitte magáról, hogy sikere van és ami csak azért lehetett olyan hosszú, mert ennyi idő föltétlenül szükséges volt az ellene való fölsorakozásnak és a megrohanás végrehajtásának.

De az ellenforradalom mégis itt volt — egy gyöngé hullámerése egyelőre még itt is van — és hogy itt volt, mindenekelőtt bebizonyította azt, hogy a forradalmi proletariátust nem lehet levérni, nem lehet becsapni, nem lehet megmozdítani a proletariátus diktatúrájának hatalmas bástyái mellől. Kalózlobogóval jött, a reakciós célokot — a saját hite szerint — tetszetősre festett álarccal takarta le — és a jövelele után pár órával az álarca, a lobogója le van tépve, a zászlók hordozói le vannak verve, a főváros proletariátusa pedig itt áll egységesebben, mint valaha, erőiben jobban meggyarapodva, mint bármikor. Akik meg akarták dönteni a proletariátus diktatúráját, akik vissza akarják állítani a nyomorgató nagybirtok és a kizsákmányoló kapitalizmus uralmát, azok már régen végzik a lélekmérgezést a proletariátus tömegei között és gyáva bujkálásukkal azzal csináltak maguknak utat a számukra hozzáférhetetlen tömegek közé, hogy szociáldemokrata mozgolódásnak hazudtak azt, ami első nyílt föllépésénél nemzetiszínű zászló alatt nemzetiszínű rabszolgaságot hozott magával. A belső hazugság, az egész mozgolódás tartalma és önmaguknak gyáva leleplezése azonban beleütközött a proletariátus forradalmi öntudatába és a forradalomnak ezen a sziklaszilárd erején elpusztulva, bebizonyította annak az egységes akaratnak a jogosságát és alaposágát, hogy a proletariátus diktatúrájának a legkíméletlenebb szigorra és a legelszántabb rendszabályok alkal-

mazására van szüksége, hogy a forradalom menetét zavaró ellenforradalmi megmozdulásokat egyszer és mindenkorra lehetetlenné tegye.

És itt újra ismételni kell, hogy a proletariátus sohasem volt erősebb és egészségesebb, mint ma és forradalmi elszántsága sohasem élt benne elevenebb erővel, mint ma, amikor az ellenforradalom leverése után erélyesen továbbfolytatja önvédelmi háborúját. Nincs az a csalás, amin át ne látna, nincs az a lobogó, ami mögött nyomban meg ne látná a kalózokat és a reakciós csempészarút és nincs többé az ellágyulásnak vagy az érzelgősségnek az a gyöngesége, ami meg tudná akadályozni, hogy a maga helyén a legkíméletlenebb eszközöket a legnagyobb szigorral alkalmazza.

A diktatúra kezelése során ebben a szigorban és ebben a kíméletlenségben fog fölbukni és megsemmisülni minden kísérlet, ami itt — bármilyen zászlók és bármilyen jelszavak alatt meghúzódva — a kapitalista kizsákmányolást akarná visszaállítani. Ha a letört osztályokban nincs meggondolás, a proletariátusban nem lehet kímélet. A főváros proletariátusának karhatalmi szervezete — Haubrich elvtárs vezetésével az egész Vörös őrség — forradalmi elszántságának s egész önfeláldozásának kibontásával megmutatta, hogy fegyverei előtt mit érhet el a fegyveres ellenforradalom. Ez az elszántság és ez az önfeláldozás megtörhetetlen forradalmi erénye marad a karhatalomnak és vezetőinek egyaránt. Csak biztos elbukás várhat arra a megmozdulásra, amely gálád célokkal ilyen erőkre ütközik.«

Haubrichnak a statáriumot elrendelő parancsa, valamint a Népszava és Vörös Újság e közlései is világosan bizonyítják, hogy soha ember még hitványabb, becstelenebb módon nem árult el ügyet, amelynek szolgálatába szegődött, mint Haubrich. Hatalmának és személyes jólétének megtartása céljából halálba kergetett derék, becsületes-szándékú magyar tisztet (Lemberkovits, Karácsony), akiket még néhány órával az ellenforradalom kitörése előtt mint statáriális intézkedő joggal fölruházott katonai parancsnok biztatott az akció megindítására és rengeteg katonatisztet, polgárembert már a

hóhér kezéből rántott vissza Romanelli ezredes ember-szerető érzése.

Mondják, hogy Haubrich a szovjetház bombázásának pillanatától kezdve Kun Béla és Szántó népbiztosok terrorja alatt állott, akik lelövessel fenyegették volna. Lehet, hogy így van. De nem állott ezeknek a terrorja alatt hosszú időn át, amíg Lemberkovitsékkal tárgyalt és biztatta őket; kétségkívül azért, hogy minden tervüket kitudja és vérbefojthassa a mozgalmat.

Halmay Máriusz százados, ki a hadtestparancsnokságon teljesített szolgálatot, június 24-én éjjel a Hughes gép mellett tanúja volt egy Haubrich és Böhm Vilmos közötti beszélgetésnek (a táviratszelvevényeket elolvasta), melynek folyamán minden kétséget kizáró módon megállapította, hogy Haubrich nemcsak tudott az ellenforradalom kitörésének idejéről, de tervszerű ellenintézkedéseket tett annak leverésére már jóeleve. Tehát előre megfontoltan cselekedett minden irányban. Haubrich hitványságát egyébként az alábbi epizód világítja meg legjobban.

A tüzérségi munka megkezdése után, körülbelül húsz-huszonöt perc múlva, egy kétlovas, kopott magánfogat közeledett az Engels-laktanyához. A főkapu elé érve, a kocsi megállott s a benne ülő katonaruhás alak, anélkül, hogy kiszállott volna, érdeklődő hangon odaszólt a kapuőrséghez: »kérem, mi történt itt? Mi van itt?«

Miske György tart. hadnagy volt a kapuőrség parancsnoka, aki szorgosan örködött azon, hogy a laktanyába senki be ne tudjon surranni. Csak úgy odavetette a kérdezőnek: »gyakorlat van a kaszárnyában.«

— Úgy; hát akkor miért lönek éles töltnyekkel?

— Egészséges töltényeket használunk — válaszolt Miske. — Egyébként ne legyen az úr kíváncsi, mert a kaszárnnyába se be nem mehet, se onnan ki nem jöhet.

A félvállról adott válaszok után Haubrich, — akit akkor már felismertek — gúnyos mosolygás közben továbbhajtattott.

Tehát ha sikerül az ellenforradalom, — természetes: ő is ott volt mindenütt és látta, hogy milyen nagy-szerűen dolgoztak az ellenforradalmárok.

Ha pedig leverik a mozgalmat, — ő éppen úton volt, hogy ellenőrizze, vájjon végrehajtják-e a pucscs elfojtására kiadott intézkedéseit.

Az akadémikusok a forradalmi törvényszék előtt.

Június 25-én reggel fél hét órakor a Ludovika előtt letartóztatott akadémikusokat átkísérték a Mária-Terézia-(Martinovics-) laktanyába. A hátsó kis udvarba vezették őket. Mindnyájan élénk, jó kedvben voltak. Tréfálkozva, úgy vonultak be a laktanya nagy kapuján, mintha gyakorlótérről jöttek volna haza. Ennek hatása alatt az őrök is kedélyeskedni kezdtek. Mustrálták az akadémikusok ruházatát, hogy mit vehetnének el tőlük.

— Add ide azt a jó sapkát; vagy húzd le a csizmádat. Neked nem kell már, mert úgyis föllógatnak — mondták egyiknek, másiknak.

— Hát legalább addig legyen az enyém, — hangzott a megszólított válasza.

Ilyenforma beszélgetéssel töltötték az időt az udvarban, míg parancs nem jött, hogy vezessék őket az első emeletre, a Martinovics-színházba.

A József-központot elfoglaló akadémikusok már akkor ott voltak a nagyteremben. Padokban ültek, szorosan egymás mellett. De szót váltaniok nem volt szabad. Erre nagyon ügyeltek a vörös őrök, akik egyébként emberségesen bántak velük. Csak két-három kommunista ha volt az őrök között.

Rövid ideig üldögéltek így szótlánul, mikor edényzörgést hallottak. Vadonatúj csajkákat hoztak küldöncök a

terembe. Reggelit kapnak, — hallatszik egy erős hang. Reggeli után a tiszteket és parancsnokokat elvezették.

Délután a padokat kihordták a teremből és szénát hoztak a padlóra. Azon aludtak.

Két nappal később az összes akadémikusokat visszavezették a Ludovikára, ruháért és fehérneműért. Mikor a vörösök az ablakon keresztül meglátták, hogy közelednek az intézethez, »jönnek az akadémikusok« kiáltással szétszaladtak és pillanatok alatt elhagyták az épületet. Az akadémikusok pedig, miután magukhoz vették a szükséges holmit, — amelynek jó részét a vörösök már »elrekvirálták« — visszatértek a Mária-Terézia-laktanyába.

Összesen körülbelül tizenhat napig voltak a Martynovics-színházban.

Négy-öt naponként friss szénát hoztak a padlóra, mert végig azon aludtak.

Mikor már egy kicsit megszokták a helyzetet, kitört belőlük a fiatalság, — a jókedv és humor. Megalakították a jasszokabasszok társaságát. Előbbiek a vidám, mindig tréfás kedvű akadémikusok voltak, utóbbiak a komoly, zárkózott fiúk.

A két csoport aztán sokat bosszantotta egymást, — természetesen a bajtársi kötelék szemmeltartásával.

Rövidesen sor került a pokrócozásra is.

Katonaviselt ember talán egy sincs, akinek ne lett volna része ebben az élvezetben. (A gyanútlan delikvens fejére valahonnan pokróc repül. Mire magához tér, nagy kacagás közben annyian gyúrnák, ahányan hozzáférnek. Ez pedig mennél inkább igyekszik szabadulni a pokróc ölelésétől, annál jobban becsavarja magát.

A multság végén aztán a lihegő, kipirosodott embernek állandó, nagy derűtség közben csak az az vigasza marad, hogy legközelebb majd visszaadja azt, amit kapott. Ezzel biztatja magát és társait is.)

Július 1-én megjelentek a laktanyában a forradalmi törvényszék tagjai, hogy jegyzőkönyvet vegyenek föl az akadémikusokkal.

Két csoportban történt a vallatás. Egyiknek *Korvin-Klein Ottó* volt az elnöke, a másiké *Kiss Miklós*. Mindegyik bizottságnak három tagból kellett állani. Mivel azonban összesen csak öten érkeztek, hatodiknak gyorsan beszólították a soffört.

Azután elkezdték a jegyzőkönyvek írását. Először a gyalogosok kerültek sorra, utánuk a tüzérek. Korvin vallatta őket.

— Mit hazudik, maga disznó! Vagy: Keresztüllövöm, ha így folytatja! — kapott a revolveréhez Korvin. De végre befejezték a vallatást és a bizottság eltávozott.

Korvinék távozása után *Sinkó Ervin* állítólagos tanárjelölt — azelőtt kecskeméti katonai városparancsnok — közölte az akadémikusokkal, hogy enyhén bánnak velük és valószínűen nevelési munkára fogják őket.

Július 2-án *Selano* gróf olasz lovaskapitány, egy másik olasz tiszt és tolmács kíséretében megjelent a laktanyában, hogy megvizsgálja az akadémikusok helyzetét. Hogy mit kapnak enni, milyen a bánásmód, mint vannak elszállásolva stb.

A laktanya politikai megbízottja, egy *Dankó* nevű kocsis, durván nekitámadt az olasz tiszteknek: hogy mertek az épületbe jönni. Az olaszok azt válaszolták, hogy joguk van az akadémikusok helyzetének meg-

vizsgálására. Dankó dühöngött és gorombán követelte, hogy azonnal távozzanak.

Az olaszok azonban nem tágitottak és parancsoló hangon válaszolták, hogy telefonáljon *Kun Bélának*, attól majd megkapja az utasítást, hogy ne háborgassa őket.

Ez megtörtént, mire Dankó káromkodva elhúzódot és nem kellemetlenkedett tovább.

Az olasz tisztek minden iránt érdeklődtek. Még azt is megkérdezték, hogy van-e toilette-szoba, ahol mosdanak és öltöznek. Az persze nem volt. Az étkezést illetően megjegyezték, hogy tisztí menázi jár az akadémikusoknak és nem legénység. Mert azt kaptak.

Majd a tolmács útján néhány barátságos szót mondva az akadémikusoknak, eltávoztak.

A szigorú bánásmód ezután se változott, egyébként nem zaklatták őket.

Július 8-án hirdették ki a forradalmi törvényszék ítéletét.

Délután háromkor Kiss Miklós elrendelte a sorakozót.

Ragyogó, napsütéses időben a kaszárnya nagy udvarán gyülekezett a kétszázötvenhárom akadémikus. Mikor már a szakaszok egymás mögött feszes vigyázz állásban álltak, Kiss gyakorlatokat végeztetett velük. Nagy gyönyörűséggel szemlélte a mozdulatokat, hízelgett neki, hogy ő most ennyi tisztjelöltnek parancsol. (Kiss a háború alatt törzsőrmester volt.)

A gyakorlat végén négyszöget vezényeltek. Ezen belül asztalt helyeztek el, e körül állott a bíróság: *Kiss Miklós*, a rögtönítelő törvényszék elnöke, *Bartalovits* és *Pesti* vádbiztosok, dr. *Grünn Béla*, a — védő és egy tengerész-terrorista.

A négyszögön kívül terrorfiúk, a kaszánya emeleiteiről, a boltozatos nyitott folyosók párkányairól pedig ezer meg ezer vörös katona lógatta le fejét és figyelt.

Az akadémikusok hideg fölényvel férfiakat jellemző bátorsággal álltak a bíróság körül. Mintha nem is őket érintő dologról tárgyaltak volna, oly nyugodtan állдогáltak. Legtöbbnek kíváncsiságot tükrözött az arca.

Kiss Miklós elnök néhány szóval megnyitotta a rögtönítelő törvényszék tárgyalását, azután elrendelte, hogy olvassák föl a névsort.

A következő akadémikusok vettek részt az ellenforradalomban:

Pécsi IV. évf.-ot végzett

Ugrik Gyula
Szontagh Gáspár
Guli Kovács György
Kijázt János
Bogdanovics Antal
Békássy Elemér
Hováthy Jenő
Berkes Ödön
Knitlhoffer József
Nemesek Oszkár
Wladika Tibor
Szalay Géza
Ostián Antal
Pajor László
Wenk Pál
Farkas Ferenc
Brányik Ernő
Kollányi Miklós
Jabreczky Sándor
Horváth László
Eiselt Ferenc
Vinceze László

Kapy Jenő
Bánóczy Kálmán
Klie József
Klestinszky Tibor
Zettner Jenő
Gábrriel Andor
Winkler István
Korényi Endre
Mutschenbacher Ervin
Tarcsey István
Miédler Rezső
Lithomericzky Oszkár

Budapesti IV. évf.sot/végzett:

Jung István
Paczor Vilmos
Fekete Pál
Borbás Pál
Horváth Csongor
Holczinger Károly
Sziller János
Erdélyi Szilárd
Ablonczy Pál III. évf,

*Nagyszebeni IV. évf.-ot
végzett:*

Szabó József
Kráhne László
Budaházy Zoltán

*Morvafehértemplomi
IV. évj.tot végzett:*

Gállfy István
Gállfy Endre
négyessy Szepessy László

*Temesvári IV. évf.-ot
végzett:*

Beregszázy László

7. évf. akadémikusok:

Bartholomaeidesz Sándor
Borcsányi Andor
Rudolf Ervin

*Volt II. évfolyambeli
akadémikusok :*

Teutsch Frigyes
Slavik Sándor
Józsa Miklós
Herczeg Lajos
Babocsay Lajos
Kapiel Emil
Szász Géza
Raisz Miksa
Chamilla Zoltán
Szutorisz Jenő
Kondor Ferenc k.
Riedl Zoltán
Jórend József
Németh Miklós
Szászvárossy József

Dobák Dénes
Thury Kálmán
Lipták László
Fabini Tivadar
Rezutsek Béla
Prygly Béla k.
Truka István k.
Pásztohy Artúr
Gersi János
Goór György
Kádár Rezső
Toronyi Béla k.
ChorsansAvendano B. k.
Holénia Károly k.
Sáfrán Géza

*Volt I. évfolyambeli
akadémikusok:*
Incze László
Bognár Elemér

*Volt IV. évfolyambeli
hadapródiskolások :*

Abt István
Diesselbacher Dezső
Franyecky Iván
Genersich Béla
Justh Oszkár
Konok Tamás
Neubauer István
Staic Emil
Stuchly Lajos
Szathmáry János
Varga Béla
Wilde István
Altman Hugó k.
Marton Albert k.
Teuber Gusztáv k.

Salamon Ernő k.
 Saar István k.
 "Bánfi Károly k.
 Barbácsi Vilmos k.
 Harmat Kajetán k.
 Pajor László k.
 Smal Andor k,
 Jock János k.
 Platti József

Megjegyzés : k : kilépett

*Volt II. évfolyambeli
 akadémikusok :*

Alföldy Antal
 Baráth András
 Bocsor Pál
 Balázs László
 Czékus László
 Esztel Brúnó
 Halász Gábor
 Jónás József
 Jung Béla
 monori Kovách Elemér
 Markovich Tibor
 Menyhárt Ferenc
 Miklós Elemér
 Naszályi László
 Németh Elemér
 Renneczéder Árpád
 Szanyi Ede
 Somogyi István
 Szurovy Dezső
 Weinrich Vilmos
 Andreics György
 Koczovszky Jenő
 Schmelcz Gyula
 Siposs Gyula

Beck László
 Kwapil Ágoston
 Jesovits Félix
 Eberhardt János
 Wagner András

*Volt IV. évfolyambeli
 hadapródiskolások:*

Légrády Elek
 Bernhardt Frigyes
 Hrubiskó István
 Koór János
 Csia Jenő
 Mogyoróssy Ödön
 Udvardy Róbert
 Ligety Tivadar

*Volt II. évfolyambeli
 akadémikusok :*

Angyal Dénes
 Csernohorszky László
 De Sorgo Miksa
 Főidényi Árpád
 Franki János
 Haffner Imre
 Fancsovits Kornél
 Hauser László
 Horváth Ferenc
 Juhász Ödön
 Király Lajos
 Kovách Lehel
 Limbeck Rikárd
 Muzsay András
 Reuter Pál
 Szakáts István
 Urhegyi Antal
 báró Arentschildt Detlef

hazslini HazslinszkysKrull
Géza
Kayser Vilmos
Lieszkovszky Pál
Markóczy Alfonz
Szabó Sándor
tóthváradai Asbóth András
Pogány Jenő f (Június
24-én éjjel hősi halált
halt)
Gottl Frigyes

Tüzér II. évfolyam :

Asztalos Géza
Bálly Sándor
lovag Bialoskursky Ödön
Bacsinszky István
Bartholomaeidesz István
Csics Zoltán
csicseri Csicsery Zsigmond
harói Csuka Jenő
Csonka Béla
Ferdinándy Elemér
Juhász Ferenc
erdőtarsai Horváth Béla
balásfalvi Kiss Hubert
Kunder Antal
Linhart Ernő
Szalay Tibor
Szűcs István

borzovai és téglási Tég-
lássy Ferenc
bonyhádi Perczel János
Sajó László
Pöschl Ferenc
Rabács Endre
Selmeczy László
nagyrákói Rakovszky Á.
Molnár István
Mayer István
Szabó István
revisnyei Reviczky Zs.
Makai Ferenc
Nánay Andor
Slavikovszky Jenő
Pákh Pál
Bottá Mátyás
Poppr Mihály.

Tüzér I. évfolyam.:

Orendy János
Lágyi István
Marcell Béla
Kostyál Béla
Kostyál Tibor
Fehér Béla
Kéri Kálmán
Duducz István
Trux László
Magyar János '

Az itt felsoroltakon kívül még *harminchét* akadé-
mikus *vett* részt az ellenforradalomban. Mivel azonban
a vörösök az akadémia irattárát teljesen megsemmisít
tették és az illető akadémikusok jelenleg nem tartoznak
a Ludovika kötelékébe, — neveiket nem tudtuk meg-
állapítani.

Névsorolvasás után Kiss Miklós fölszólította Pesti vádbiztost, hogy adja elő a vádat.

Pesti vádbiztos előlép és a következőket mondja: »Rögtönítélő bíróság! Az előttünk levő vádlottak mindannyian részt vettek részben tudatosan, részben tudatlanságból kifolyólag az ellenforradalmi puccsban. Míg Budapest proletariátusa, a proletariátus avant-gardeje kint vérzett a fronton, életét és véréát áldozta a magyar tanácsköztársaságért, addig ezek a vádlottak hátbátámadták a proletariátust, megtámadták a proletárdiktatura hatalmát. Kérem ezért, hogy a *rögtönítélő bíróság őket a legszigorúbb büntetésben részesítse.*

Elnök: Fölvívom a védelmet, a védőbeszéd előterjesztésére.

Dr. *Grünn* Béla védőbeszédében hivatkozott arra, hogy a fiatal vádlottak valamennyien katonák, akik előljáróik parancsát híven és föltétlenül teljesíteni tartoznak és akiknek cselekménye a hazafias lelkesedésből eredő magatartás alapján bírálendő el.

Fejtegeti, hogy esztelenség lenne a tömeges vérontás e lelkes fiatal gyerekek között; majd fölveti a kérdést, hogy nyerjék meg őket — ha tudják — a kommunista tanoknak. Végül kéri, hogy a legszigorúbb büntetés kiszabása iránt tett indítványt mellőzzék és minden büntetés nélkül nevelő, oktató tanfolyamra való utalást rendeljenek el.

A védőbeszéd elhangzása után *Kiss* Miklós kihirdette az ítéletet, hogy elfogadják a védő előterjesztését és az akadémia összes hallgatóit nevelési munkára utalják. Majd az akadémikusok felé fordulva, hozzátette: »Adjanak hálát minden egyes vöröskatonának, hogy ítéletet egyáltalán lehetett előttük kihirdetni és köszön-

jék az ítéletet a forradalmi törvényszék emberséges érzésének, mert ellenkező esetben mindnyájan a Ludovika kertjében maradtak volna!«

Az ítélet kihirdetése után Kiss Miklós és társai eltávoztak, az akadémikusok pedig visszatértek szállásukra.

Július 10-én átkísérték őket a Horánszky-utcai jezsuita-rendházba» Parancsnokuk *Sinkó* Ervin, gondnok *Huttkey* Lipót volt. (Huttkey azelőtt pap volt.) Itt jól bántak velük, nem volt ok panaszra. Délelőtt 9—11-ig és délután 3—5-ig Sinkó kommunista előadás sokat tartott nekik. Azontúl az épületet elhagyhatták, Mehettek sétálni. Szabadságot is kapott mindenki. Július 17-től kezdve azonban szigorúbb őrizet alá kerültek, mert körülbelül ötvenen nem jöttek vissza szabadságukról. Erre az egész épületet őrséggel vették körül. Éjszakánként pedig *Szamuely* Tibor néhány terrorista-val razziát tartott. Sőt egy éjszaka azt is megtette Szamuely, hogy a rendházzal szemben lévő leányotthonban elrejtőzött és onnan figyelte az akadémikusokat.

Közben Sinkó és Huttkey összevesztek. Sinkó erre kijárta, hogy áttelepítsék őket a Ranolder-intézetbe. Ez július 22-én megtörtént.

Itt leányszobákban kaptak szállást. Mindenki leányágyban aludt. De matrac nélkül, a sodronyon feküdtek. Ágyruha se volt. Élelmezésüket július 26-ig a Mária-Terézia-laktanyából kapták. Legénységi kosztot. Azután a népkonyháról. Sinkó itt is folytatta előadásait, délelőtt 9—11-ig és délután 3—5-ig. Előadta Marx-Engels kommunista kiáltványát.

Mikor ezt befejezte, kollokviumot tartott az akadémikusokkal.

— Mi a szabotálás — kérdi az egyikőtől?

A megszólított még választ sem adhatott, Sinkó máris folytatta:

— Az a szabotálás, amit az utolsó padban ülő elvtársak csinálnak.

Mindenki megfordul.

A leghátul ülő akadémikusok mellükre hajtva fejüket, — mosolygó arccal bóbiskoltak. Az egész terem derülten, csillogó szemmel nézett rájuk, Sinkó pedig dühösen morgott maga elé.

Következő kérdése az volt, hogy az eszmék megismerése után miként vélekednek a kommunista világrendről?

— Tessék megengedni, hogy vasárnap reggel gyónni menjünk — emelkedik szólásra általános élénkség közben *Kunder Antal* tüzéralhadnagy, akadémikus.

Ez már aztán több volt, mint amennyit Sinkó elvtárs érzékeny proletárkeble elbírt.

Följelentette az akadémikusokat a VIII. kerületi munkástanácsnál, hogy nem boldogul velük. Hogy nem akarnak tanulni; a könyveket széttépik vagy eldobálják; kártyáznak, énekelnek stb. és nem mutatnak semmi hajlandóságot a proletárállam egyedül üdvözítő voltának megértésére.

A munkástanács el is rendelte a vizsgálatot, de azt már nem tudták lefolytatni.

Július 27-én meglátogatta őket *Heuszler* kapitány vezetésével egy olasz bizottság, hogy ellenőrizze a velük való bánásmódot. (Az olasz kapitány kiszabadulásuk után is fölkereste őket az Akadémián.)

Július 28-án pedig a közoktatásügyi népbiztos helyettese, *Fogarasi Béla* elvtárs tartott vizsgát az előadott anyagból.

Ez se volt meglehetősen.

Haragosan mondta, hogy látja, csak néhányan érdeklődnek a dolog iránt, a többség nem törődik vele. Egy akadémiát kegyetlenül le is szidott, mert több kérdésére végül azt válaszolta neki, hogy nem tud magyarul beszélni, — a könyvek pedig magyar nyelven vannak írva.

— Vegyen hát német példányt és abból tanuljon — dörgött rá Fogarasi távozása közben.

Július 29-én Sinkó eltűnt az intézetből. A parancsnokságot *Varga Imre* vette át.

A kommün bukásakor az őrség igen ideges lett, de *Varga* nem mert az akadémikusokat azonnal szabadon bocsájtani, noha az amnesztia-rendelet már megjelent. Várta, hogy külön rendeletet kap. De augusztus 3-án délután mégis elbocsájtotta őket.

M

A parlamentben.

Bartha őrnagynak az akadémiáról való távozása után nagy szerencséje volt, mert mindenütt nemzeti érzésű emberekkel találkozott, akik nemhogy bántalmazták volna, de inkább nagy tisztelettel voltak iránta, mint magyar nemzeti hős iránt.

Nem így a parlamentben.

Ott *Weisz* politikai megbízott elé vezették, aki rögtön proletármódon beszélt vele.

— Majd adunk mi ennek a bitang árulónak.

Gazember, fegyvert mertél emelni a mi uralmunk ellen?! Megkapod itt a magadét. Már áll az akasztófád.

A társad (*Lemberkovits*) már megdőglött.

Bartha egykedvűen hallgatta a szitkokat, nem válaszolt semmit. Cselekedetéért vállalja a következményeket, ez volt összes megjegyzése durvaságaikra. Azután bevezették a szigorúan felügyelet alatt tartandó foglyok közé és étlen-szomjan ott tartották 27-én délután öt óráig. Közben-közben kivezették — hol *Korvin-Klein* Ottó elé, hol *Weisz* politikai megbízott elé, akik egyikét jelentéktelen kérdést intézve hozzá, mindig megfegyvegették, hogy este vagy reggel kivégzik. Aztán visszaküldöttek őrizetbe a kupolacsarnok mellett lévő nagy terembe.

Itt az egyik szalmazsákon egy embert pillantott meg, ki oly kínos arcot vágott, hogy mindenki szánakozva nézett rá. Mikor később nyugovóra tértek, Bartha ezen ember közelébe férközött s alvást színelve kikérdezte őt. Ez elmondta, hogy *Szebeni*-nek hívják s tanár itt a fővárosban. Izsáki születésű és az ottani ellenforradalomnak egyik szervezője volt. Azért fogták el, mert szerintük neki tudnia kellett mindent, ami Izsákon történt. Tehát vörös módszer szerint vallatták. Levitték a pincébe és először a lábánál, majd kezénél fogva fölhúzták a központi fűtőkészülék csövére. Ott hintáztatták és közben botokkal meg puskatussal ütötték. Azután a lógó kötelet becsavarták és szabadon engedték forogni.

Rettentő szenvedései voltak ennek az embernek. A szalmazsákon mozdulni sem tudott. Minden testrésze dagadt és véres volt. Ilyen állapotban azonban nem merték a foglyok közé vinni, hát négy napig a pincében hagyták. Ekkor annyira magához tért, hogy meg tudott mosdani. Azután vitték abba a szobába, hol Bartha találta őt.

Egy alkalommal, mikor Bartha a teremben föl s alá sétált, az őriző terrorista odaszól neki: »Azt hiszi úgy-e, hogy a Ludovikában sétál? Oda maga többet nem kerül!« Így a többi foglyok megtudták, hogy Bartha őrnagy, a Ludovika Akadémia parancsnoka van közöttük. Nagy részvétellel néztek rá mindnyájan és attól fogva, aki elment mellette, mindenki súgott hozzá egy-két vigasztaló szót, vagy pedig nagyrabecsülését juttatta kifejezésre:

— Ne búsuljon, nem lesz semmi baja. Nem mernek ezek már senkit kivégezni, végük van már. Csak pár nap még az uralmuk stb.

Június 26-án délután őrsváltás volt. Új emberek jöttek. Ezek humánusabbak voltak az előzőknél s ha Weisz politikai megbízott, vagy valamelyik detektív nem volt a foglyok között, még a beszélgetést is megengedték.

Estefelé, egy, a szomszéd teremben őrizett ismeretlen úr jött közéjük s egyenesen Barthához lépve, újságot adott át neki. *Romanelli* jegyzéke volt a lapban, melyet az ellenforradalmárok védelmére a népbiztosokhoz intézett. Megnyugtató érzés volt a jegyzék olvasása, mindazonáltal Bartha nem adott hitelt a híreknek.

Este hét órakor nyílik az ajtó és egy vörös detektív bekiált: Bartha László jöjjön ki- Bartha kimegy. Ott áll előtte egy olasz tiszt és Weisz politikai megbízott, Lemberkovits gyilkosa. Weisz németül kérdezi: »maga az a Bartha őrnagy, a Ludovika parancsnoka?« — Igen, én vagyok«, — felelte. Bartha. Erre az olasz tiszt meghajtja magát előtte, Weisz pedig udvariasan válaszol németül: »Köszönöm, menjen vissza a terembe«. Bartha meghajtottotta magát az olasz tiszt felé és távozott.

Később vacsorához vitték a foglyokat, azonban Barthát nem. Weisz azt mondotta: magának elég a levegő is. 27-én már Bartha is kapott ebédet. Vízben főtt lóbabot. Fogolytársainak valami tésztafélét is adtak, de Barthának nem. —»Kár lenne, ha azt a jó tésztát maga is pusztítaná«, mondta neki Weisz.

A forradalmi törvényszék előtt.

Június 27-én délután öt-hat óra között egy detektív keresi *Barthát* és *Weisz* politikai megbízotthoz kíséri. Weisz minden bevezetés nélkül azt mondja neki: menjen az urakkal.

Két polgári ruhás detektív volt a szobában. Az egyik *Barthához* közeledett és így szólt: kövessen. A főrendiház folyosóján át indultak a lépcsőházba és az utcára érve, a kapu előtt várakozó autóba szálltak. Indulás előtt azonban elkezdtek tanakodni, hogy tulajdonképpen hová is vigyék *Barthát*? Mit rendelt *Korvin-Klein Ottó*. A markó-utcai gyűjtőfogházat, vagy a Margit-körúti katonai fogházat. *Bartha* látva, hogy kísérői nem tudnak dűlőre jutná, maga mondta nekik, hogy föltétlenül a Margit-körútra, mert ő katona, kit a katonai törvényszék elé kell állítani. Igaza van, — volt a válasz s a következő percben már röpült az autó a Margit-híd irányába. Útközben a fiatalabb detektív biztatta, hogy csak tagadjon, minden az ügyes vallo mástól függ. Később ugyanez megjegyezte: »Nagy gazember ez a *Haubrich* is. Úgy látszik, ez magukat is, minket is be akart csapni. De most majd ő is megjárja. A Margit-körúton *Dinnyés* vádbiztos vette át, legazemberezte, azután zárkába küldte.

Június 29-én hallgatták ki először *Barthát*. Mikor személyi adataiból megtudták, hogy székely ember, annyi átkot és szidalmat szórtak rá, hogy — az őrnagy szavai szerint: — »ha Isten csak felét is meghallgatná, elegendő volna arra, hogy minden székely ember belepusztuljon«.

Kérdéseket intéztek hozzá, de még egy szót sem szólhatott, már ordították: »ne hazudjon maga büszke tiszt úr, maga gyáva gazember! Most lövöldözzön! Most rendezzen ellenforradalmat!«

A bíróságnak *Kiss Miklós* volt az elnöke. Vádbiztos *Pesti* bádogoslegény, egy véresszájú proletár volt. Ezeken kívül még vagy tíz vöröskatona segédkezett a szitkozódásban, mert vallatásról szó sem volt.

Másnap újból levezették *Barthát* a tanácskozóterembe. Azonban a bírák ismét hajbakaptak. Egyszerre akartak kérdezni, de nem tudták, hogy mint kezdjék.

Végre *Kiss* a következő kérdést intézte hozzá:

— Megengedte önnek a lelkiismerete, hogy tizen-nyolc-húsz éves gyerekeket harcba vezessen?

— Igen; annál is inkább, mert már tizennyolc évtől kezdve az önök törvényei szerint is hadkötelesek — válaszolta *Bartha*. — De különben önök ugyanezen akadémikusokat előzően már az oláhok és szerbek ellen harcba vitték és én onnan hoztam vissza őket a *Ludovikára*. Szemrehányásuk egyébként is jogtalan, mert hisz önök a nagyváradi hadapródiskolák tizenöt- tizenhét éves, igazán gyermeknövendékeit vitték harcba *Vaskónál* az oláhok ellen.

Volt erre nagy lárma, ami azzal végződött; vezes-sék el.

A következő kihallgatásnál az első kérdés az volt: kicsoda az édesatyja?

— Bartha József, nyugalmazott adófőpénztárnok — volt a válasz.

— No, tisztességesebben nevelhette volna magát, úgy látszik, az is burzsuj. Hol lakik?

— Sepsiszentgyörgyön — mondta Bartha.

Összenéztek. Akkor nem lehet elővezetni, állapítja meg bölcsen *Korvin-Klein* Ottó.

Ez alkalommal többet nem kérdeztek.

Június 29-én fölszólították Barthát, hogy valljon. Pesti vádbiztos már előzően közölte vele, hogy kötéláltali halálra fogják ítélni.

Bartha vallomása a következő volt: »ellenforradalmár vagyok és maradok. Tettemnek következményeit ismerem, leszámoltam magammal; — de megjegyzem, hogy az önök ítéletét törvényesnek el nem ismerem és azt közönséges gyilkosságnak minősítem«.

Össze-vissza ordítózás lett erre a válasz, majd kórusban üvöltöttek: »megtanítjuk mi magát arra, hogy mi a törvényes vagy nem törvényes. Gaz áruló, fegyvert merészeltél emelni ellenünk, most lakolni fogsz érte«.

Állandóan ordítottak, kihallgatásról szó sem lehetett.

Midőn Bartha látta, hogy nem mennek semmire, följánlotta nekik, hogy leírja vallomását, mert így nem lehet tárgyalni. Erre elvezették zárkájába.

Az elvtársak pedig Romanelli közbelépésének hatása alatt közben-közben ilyen híreket közöltettek az újságokban: »A rögtönítélő bíróság ma is folytatja tárgya-

lásait Kiss Miklós elvtárs elnöklésével. A tárgyalások teljesen zártak. Vagy: »Az eddigi vallatások világosságot derítették az ellenforradalmi kísérlet hátterére s számos újabb kihallgatást tettek szükségessé. Ítéletre ekként ma nem kerül sor és a jelek szerint az ítélet kihirdetése az egész óriási tárgyalási anyag befejeztével, valamennyi vádlott fölött együttesen fog megtörténni.

Az ellenforradalmárok védelme.*)

A forradalmi törvényszék első tárgyalásain csak vádbiztosok voltak, védő nem. A proletárállam nem ismer ügyvédi hivatást: improduktív foglalkozás, élősdi és a tőkének készsleges csatlósa. Az ügyvédi kamarát föl-oszlatták.

A védelem kizárása miatt röviddel a diktatúra beállta után dr. *Baracs* Marcel ügyvéd, az ügyvédi kamara helyettes elnöke, kérdőre vonta *László* Jenő igazságügyi megbízottat, ki a kommunizmus előtt szintén ügyvéd volt. *László* meghökkent, mikor az emberi minőségről, a lelkiismeret parancsairól oktatták őt és megígérte, hogy valamelyes korlátok között megengedik a védelmet.

Baracs ékkor kiadta a jelszót: nem szabad a diktatúra alatt védelemért díjazást elfogadni. Végezzék az ügyvédek önzetlenül hivatásukat; akkor a védői székéből szemébe mondhatják a terrornak az igazságot,

Az ügyvédek készsleggel adtak is tanácsot, védelmet mindenkinek, mert nem múlt el nap, hogy valamely szerencsétlen ne fordult volna egyikhez vagy másikhöz vigaszért, támogatásért.

Pár nappal a június 24-iki ellenforradalom után *Vásek* Ottó százados testvérei fölkeresték *Baracs*ot és

*) A védők följegyzéseiből és az ellenforradalmár tiszték ismeretése alapján.

megkérték, hogy vállalja a vészbíróság elé állított fivérük védelmét. *Sváb* Sándor főhadnagy családja egyidejűen dr. *Grünn* Bélát kérte meg védelemre. Baracs együtt ment át Grünnel a Margit-körúti katonai fogház épületébe és kijelentette, hogy csak akkor vállalja el a védelmet, ha az összes vádlottak védőjévé kinevezik és ha védőtársát ő választhatja meg. Ehhez a vészbíróság hozzájárult. Baracs dr. Grünn Bélát nevezte meg védőtársa gyanánt. Rajtuk kívül még egy *Altmann* nevű proletárt is kirendelt a forradalmi törvényszék saját bírái közül, mint védőt.

A bíróság a földszinti nagy tárgyalóteremben ülésezett s a tárgyalásról gyorsírói följegyzés készült. Négy gyorsíró fölváltva jegyzett s a jegyzeteket öt gépírónyomban legépelte.

Két vádbiztos volt. Egyiket *Bartalovitsnak*, a másikat *Pestinek* hívták. Csekély értelmiségű, *izgága* proletárok. Az ügyet nem ismerték, sőt még a letartóztatottak számát se tudták. Ezt a jegyzéket Baracs állította össze úgy, hogy celláról-cellára végigjárta a katonai bíróság fogdáját és sok foglyot talált, kiket a vádbiztosok ki sem hallgattak, sőt nyilvántartásba sem vettek. Nem is kellett ezeknek a pör anyagát ismerniök. Pesti elvtárs minden bővebb indokolás nélkül a »legszigorúbb ítéletet« kérte mindenkire. Bartalovits valamivel emberségesebb volt.

Állandóan a tárgyalóterem körül lézengett, néha a terembe is bement egy jól megtermett, széles vállú vöröskatona. Nagy fején kis sapka volt, mely vörös hajfürtöket takart. *A hóhér volt.* Áldozatait szemlélte.

Am bíróság *Kiss* Miklós elnökön kívül még két-hárorn katonából állott, akik igen durván ráförmedtek

az ellenforradalmár tisztekre. De valamennyien eltörpültek két ember mellett, akik anélkül, hogy a bíróságnak kinevezett tagjai lettek volna, résztvettek a tárgyalásokon, tanácskozásokon és az ítéletek meghozatalában is. Az egyik *Korvin-Klein* Ottó volt, a másik *Szamuely* György. Mindkettő belügyi népbiztoshelyettes. Egymás mellett ültek és ráspollyal, meg görbe körömmollóval gondozták körmeiket, mialatt az ellenforradalmár tiszték az életért viaskodtak. Szamuely soha nem szólt egy szót sem. Korvin volt a tárgyalás lelke. Szelíd hangon tette fel kérdéseit, de mint kánya csapott le, ha sikerült a vádlottat ellenmondáson rajtafogni.

A fogház parancsnoka *Kiss* Ernő huszárkapitány volt, ki azért vállalta hivatalát, hogy a foglyokon segíthessen. Kiss elmondta Baracsnak, hogy a vádlottak még abban a fehérneműben vannak, melyben letartóztatták őket, övéikkel nem érintkezhetnek, semmit tőlük nem kaphatnak. Baracs azonnal *Kiss* Miklóshoz ment, aki végül megengedte, hogy a foglyok hazulról elláthassák magukat ruhával és élelemmel.

Ezt nyomban közölték a foglyokkal. Órákig tartott a börtönlátogatás, összesen száznegyvenkilenc ellenforradalmár volt letartóztatva.

Az akadémikusok hozzátartozói is kaptak értesítést, hogy mindnyájan a Mária-Terézia-laktanyában vannak.

A vészbíróság előtt tárgyalásra kerülő anyag túlnyomó részét a június 24-i ellenforradalom eseményei szolgáltatták. Noha a per anyagából tisztán látható volt, hogy az nem burzsoalázadás, hanem katonák és szocialisták szövetkezése volt arra, hogy a bolsevizmus letörésével józan szocialista kormányzatot létesítsenek, a perbeli

mégis gondosan kerülték az akció munkásrészének kidérítését. Eleinte nagy buzgalommal igyekeztek bizonyítékokat szerezni *Haubrich* bűnrészességére, sőt *Böhm* hadseregfőparancsnok felé is tapogatóztak, de azután — úgy látszik — felsőbb parancsra, abbahagyták ennek a kérdésnek tisztázását. Mindamellett a bíróság tagjai a tárgyalási szünetekben nem titkolták azon meggyőződésüket, hogy *Haubrich* a főbűnösök közé tartozik. E körülményekre támaszkodva, figyelmeztette Baracs a bíróságot, hogy mikor az ügy háttérét szándékosan nem derítik föl és a főbűnösöket nemcsak felelősségre nem vonják, de nagy állásaikban is megtartják őket, akkor nem lehet eszközeik fölött szigorúan ítélni.

A védelem taktikáját illetően abban állapodtak meg a védők, hogy igyekezzenek az ítélet meghozatalát kitolni. Minden új nap segít az ügy ellaposításánál és az olasz misszió is időt nyer, hogy első hatalmas lépését újból és újból megismételje és parancsszerű föllépésének a teljes sikert megszerezze.

Mert a sok szerencsétlen üldözött *Romanelli* Guidó ezredes szívének melegségétől, az ő bátorságától és készségétől remélte menekülését a terror karjai közül.

Június 24-ről 25-re virradó hajnalon a vörös őrség főparancsnokságán e célból kiküldött bíróság halálra ítélte: *Imrey* Ferenc, *Osváth* Zoltán és *Waldinbrecht* Antal tüzérkapitányokat, *Kiss* István, *Grassy* József ludovikás főhadnagyokat és *Szikora-Szabó* László hadnagyot. Másnap délután hat órákor akarták őket kivégezni az Oktogon-téren, ahol ezidőben a kíváncsiak tízezrei lestek egymáson szorongva a rettentő látványosságot. Azonban *Romanelli* erélyes föllépése következtében a kivégzéseket nem merték végrehajtani és a halálraítéltek ügyének

elintézését a *Kiss Miklós* elnöksége alatt működő rögtönítélő bíróságra bízták.

Romanelli ettől kezdve állandóan érdeklődött a perek sorsa iránt. A misszió küldöttsége a tárgyalások közben ismételten jelentkezett vagy a parlamentben, vagy a katonai fogházban; és mindig olyankor, mikor az ügy komoly fordulatot vett. Baracs ugyanis állandóan tájékoztatta Romanellit a tárgyalás menetéről és a misszió kellő pillanatban meg is jelent.

A ludovikás tisztek és *Bartha* őrnagy érdekében Romanellin kívül özvegy *Eszterházy* Jánosné grófnő interveniált a bécsi antant-misszióknál, *Cvercek* Ferenc altábornagy és *Scharitzer* altábornagy pedig a pozsonyi antant képviselőknél.

Főtárgyalás és az ítéletek kihirdetése.

Július 3-án délután öt órakor az összes ellenforradalmárokat levezették a tanácsterembe, — számszerint ötvennégyet és szuronyos, kézigránátos terrorfiúk között sorbaállították őket. Megérkezett Kiss Miklós is a vésztörvényszék tagjaival és az asztalnál helyet foglaltak. Miután mindnyájan elhelyezkedtek, Kiss fölállott és kijelentette, hogy a bíróság ítéletet kíván hozni. Föl-sorolta, hogy mi a vád a tisztek ellen azután átadta a szót *Pesti* vádbiztosnak. *Pesti* fölemelkedik és csak ennyit mond: »Én nem vesztegetem az időmet. Vádat emelek az itt állók ellen a proletárigazságszolgáltatás nevében mint ellenforradalmárok ellen és kérem a törvényszéket, hogy sújtson le rájuk kegyetlenül, kapja meg mindegyikük megérdemelt büntetését és ne riadjon vissza a halálbüntetéstől sem«.

A vádbeszéd elhangzása után Kiss Miklós elnök dr. *Baracsot* szólította, hogy adja elő védelmét.

Baracs beszédje elején megállapítja, hogy a tárgyalás anyaga nem képezhet igazságügyet, mert politikai pártok mérköztek fegyveres erővel s ez a fegyveres mérkőzés már véget ért; nem szabad újabb megtorlást igazságügyi úton is keresni.

Egyébként pedig, — folytatja — mivel lehetnek főbűnösök, akikre a nyomozó és bírói eljárást nem terjesztették ki — *Haubrichra* és *Böhmre* célozott *Baracs* —

és akikre nem terjed ki az ítékezés .sem, az itt levő vádlottak is csak bűnösségük arányában büntethetők. Mert lehetetlen, hogy a kisebb bűnösök a legsúlyosabb büntetést kapják, ha a főbűnösöket nemcsak nem üldözik, de nagy állásaikban is megtartják őket.

Fejtegeti az ellenforradalom okait és bizonyítja, hogy az nem burzsoalázadás volt, hanem a szocialisták egy töredéke indított harcot a proletárdiktatúra ellen.

Emlékezteti a forradalmi törvényszéket a megtörtént tömeges kivégzésekre, a Duna-Tisza közti akasztófa fasorokra és arra, hogy a vádlottak közül egy sem cselekedett alacsony indokból, mert mindet egy velük született érzés, a nemzeti eszméből fakadó belső parancsuk kergetett a cselekmény felé, mely még proletárszempontból sem lehet bűn. Majd élesen bírálva a proletárdiktatúra működését, beszédét a következőképpen fejezte be:

A proletárdiktatúrának, a kommunista társadalmi rendnek megállása vagy meg nem állása nem ebben az országban dől el. Azon fordul meg, vajjon eljön-e a világforradalom, vagy sem?

Ha eljön, akkor ez a Tanácsköztársaság, ez a proletárdiktatúra is megmarad. Ha pedig a világforradalom el nem következik, akkor a proletariátusnak itt csak egy missziója van és ez az, hogy a maga tisztaságában őrizze meg az eszmét és úgy adja át az utókornak, hogy az a mai hibákon okuljon és ne találjon szégyenfoltot azon az uralmon, melyet 1919-ben a proletárdiktatúra nevében a magyar tanácsköztársaság vezetői gyakoroltak.

De ha így áll a dolog, akkor azt kell mondanom, hogy kerülniök kell mindent, ami azt a gondolatot kelthetné fel, hogy mivel itt a rendszer bomlásnak indul, a puszt-

tulásba magával, akarná rántani az ő ellenségeit is. Es egy pogány, egy barbár, egy vad néphez illő gondolat, amelynek lelki világában az a hit él, hogy minél több embert vágott le a küzdelemben, annál több szolgálja lesz neki a másvilágon. Büntessenek, ha büntetniük kell, de ne akarjanak embert irtani és ha mégis kiirtást akarnak végezni, — úgy amint némely falvakban cselekedték_f — akkor tudom, hogy az ilyen véritéletekkel a proletárdiktatúra saját maga fölött mondaná ki az ítéletet és ha mi talán nem mondhatnók ki, akkor az utókor minden bizonnyal kimondja azt.

(Az asztalra csap): Elég volt a vérből!

Baracs védőbeszéde után Altmann, a proletárvédő mondott néhány szót. »Úgy látszik, hogy egyeseket belekényszerítettek az ellenforradalomba, — ezeket névszerint megnevezve, kérte fölmentésüket. Azonban a főkolompókat — folytatja — súlyosan meg kell büntetni, hogy példát mutassunk: így jár az, aki a proletárság ellen fegyvert mer emelni«.

A beszedi után kivezették a vádlottakat s a bíróság elvonult.

Félóra múlva ismét megjelent a bíróság Kiss Miklós vezetésével. A vádlottak mindnyájan a terembe jönnek. Kiss iratsomójából papírlapot vesz elő, fölolvassa, hogy a bíróság meghozta ítéletét s a kihirdetés egyenként fog megtörténni. Erre az ötvennégy vádlottat kivezették a várószobákba.

Néhány pillanat múlva küldönc jön és *Kozma* Ferencet szólítja. *Kozma* őrnagy alig hogy bemegy, már jön is vissza. De nem állhat meg, egyenesen zárkájába viszik. Útközben mondja, hogy életfogytiglan kényszermunkát kapott.

Ádám Endrét, *Imrey* Ferencet és *Ocskay* Sándort szintén életfogytiglan, *Wasek* Ottót, *Juszi* Emilt, *Kiss* Istvánt, *Grassi* Józsefet, *Virava* Jánost, *Virava* Józsefet és *Wosner* Istvánt tizenöt évi és *Kaysersheimb* Károly alezredest tíz évi kényszermunkára ítélték. Huszonöt Vádlottat — köztük a röviddel utóbb terrorfiúk által meggyilkolt *Mildner* Ferenc századost — felmentettek. A *Bartha* László, *Galba* Gyula, *Bayer* Ferenc, *Kesseő* László, *Ocskay* Rudolf, *Osváth* Zoltán, *Softics* Jenő és *Szabó-Szikora* László ludovikás tisztek fölött hozott ítéletek kihirdetését pedig elhalasztották. Ezeket visszavezették celláikba.

Most már tudták, hogy halálos ítélet vár rájuk, csak az a kérdés, kötél vagy golyó?

Egyes zárkába helyeztek mindenkit, hogy ne tudjanak egymással érintkezni.

Másnap délelőtt nyílik *Bartha* őrnagy cellájának ajtaja s megáll előtte egy olasz tiszt. Ugyanaz, ki a parlamentben is fölkereste. Kérdi az őrnagy nevét, a válasz után meghajtja magát s a többi cellákhoz megy. Másnap, harmadnap és azután csaknem naponként kaptak a tisztek ilyen látogatót.

Az egyik vádlott anyja olasz nő volt. Ezért a vádlóttért minden este eljött egy olasz tiszt, magával vitte és reggelre ismét elhozta. Ezt a foglyot néhány nap múlva végleg szabadonbocsátották.

Július 4-én a timót-utcai vörösörség fölött ítéleztek. Június 24-én délután az őrség laktanyájában megjelent *Vermes* Gyula tartalékos főhadnagy s közölte az őrséggel, hogy *Kunék* megbuktak és a kormányt régi szocialisták veszik át. Fölszólította az őrséget, hogy

csatlakozzék. Bontson nemzeti zászlót és énekeljék el a Himnuszt. Mindez megtörtént.

Az ellenforradalom leverése után Vermest, továbbá *Rothnágel* Rezső őrségparancsnokot s az őrségnek öt vezető emberét letartóztatták.

Vermes mindent beismert. Úgy kellett cselekednie, ahogyan *tette*. Hazafias kötelességet teljesített csupán. Őszinteséggel, jó modorban, de önérzettel adta elő védelmét.

A védelemnek nem volt nehéz dolga. Csupán fokozni kellett a jó hatást, amelyet Vermesnek és társainak védekezése láthatóan tettek a vészbíróságra. Mikor kivezették, egyik prolibíró hangosan megjegyezte: »Ez derék ember, kár hogy nem a mienk«.

Ítélet: Vermes öt esztendőöt kapott, négyen három évet, kettőt fölmentettek.

Ezután — mint a vészbíróságnál nevezték — a Perényi-Tomcsó ügyet vették elő. A mozgalom vezetői báró *Perényi* Zsigmond nyug. államtitkár és *Tomcsó* János tart. főhadnagy voltak.

Ennek az ügynek tizennyolc vádlottja volt, köztük egyetemi hallgatók és munkások is. Vezér báró *Petényi*; főmozgatók: *Tomcsó* János főhadnagy, *Vécsey* László százados, *Szörcey* József birtokos, *Matusiák* Brúnó és *Varga* Ferenc iparosok.

Perényi leplezetlen nyíltsággal, nagy nyomatékos-sággal tette meg politikai hitvallását és helyezte szembe éggő magyarságát a proletárdiktatúra nemzetköziségeivel. Egyénisége oly nemes tisztaságban és lelki nagyságban domborodott ki a tárgyaláson, hogy még a nyers bírák is a tisztelet hangján beszéltek vele és róla.

Ítélet: Báró *Perényit* fölmentik, de internálják. *Szörcsey* Józsefet és *Matusiák* Brúnót*) életfogytiglan kényszermunkára ítélik. *Hefty* György, *Boda* Géza és *Altenburger* Gyula tíz évi, *Vécsey* László öt évi büntetést kap. *Tomcsó* János és *Varga* Ferenc ítéletét nem hirdették ki.

Július 7-én délután megtudta Baracs, hogy másnap reggel fogják kihirdetni a függőben tartott tizenegy ítéletet és tudta azt is, hogy ezek az ítéletek halálra szólnak. Sürgősen szervezni kellett a mentési akciót. Értesítette az olasz és amerikai missziókat, hogy az elhalasztott perekben döntés lesz. Az ítéletet nyomban közölni fogja.

M

*) Matusiák a csepeli munkásokat szervezte meg és elfogatásakor Korvin borzalmasan megkínóztatta a főkapitányságon.

Tizenegy halálos ítélet.

Július 8-án reggel kilenc órakor levezették a tizenegy vádlottat a tanácsterem városzobájába. A teremben már együtt volt a bíróság. Egyenként szólították be őket. Első volt Bartha őrnagy. Belépésekor Kiss Miklós föláll, papírlapot vesz elő és a következőket olvassa föl: *»Bartha László volt őrnagyot ellenforradalom megstervezése és abban való részvétel miatt a rögtönítélő vésztörvényszék golyó általi halálra ítéli«.*

Az elítéltet vezessék el.

Bartha szó nélkül Baracs védő felé fordul, meghajtja magát előtte és két szuronyos őr kíséretében távozik.

Az ítéletet a többi tíz vádlott *előtt* is így hirdették ki. Ezek a következők voltak: *Bayer* Ferenc százados, *Kesseő* László főhadnagy, *Szikora* László hadnagy, *Osváth* Zoltán, *Gálba* Gyula, *Ocskay* Rudolf, *Schoftics* Jenő századosok, *Tomcsó* János főhadnagy, *Varga* Ferenc műszerész és *Császár* Ferenc bankhivatalnok.

Katonás tartásban hallgatták meg mindnyájan az ítéletet, meghajtották magukat a védő előtt és szilárd lépésekkel távoztak a teremből. Volt olyan, akin látszott valamelyes komoly megilletődés, olyan is, ki derűs arcot mutatott, de egy sem volt, aki félelmet árult volna el.

Az utolsó halálos ítélet kihirdetése után Kiss Miklós elnök közölte a vádbiztosokkal, hogy az ítéleteket a forradalmi kormányzótanács intézkedéséig nem szabad végrehajtani.

Minden elítéltet két-két szuronyos vöröskatonára kísért föl zárkájába, hol ebéd várta őket. Rántott leves és puliszka. Az ebéd elfogyasztása után a fogházparancsnok mindnyájukat egy második emeleti közös cellába helyezte el.

— Ez már a siralomház — mondták egymásnak. — Innen már csak kimegyünk, de vissza soha!

Hogy miért történt ez az intézkedés, nem tudták. A főfoglár valamit hallott, hogy a védők kegyelmi kérvényt terjesztettek volna föl Kun Bélához és valószínű, hogy emiatt késik az ítélet végrehajtása. Azonban nem így történt a dolog.

Július 8-án délelőtt, nyomban a halálos ítéletek kihirdetése után, küldönc vitte Baracs névjegyét Romanellihez. A kártyán annyi állott, hogy a vádlottakat halálra ítélték s a mentés lehetőségének talán csak pillanatai vannak még hátra.

Félórával később ott voltak a misszió kiküldöttei a fogházban és figyelmeztették a forradalmi törvényszék elnökét, hogy az elítélt tisztek az olasz misszió védelme alatt állnak. E figyelmeztetésüket Kun Béla előtt is megismételték még a délelőtt folyamán.

Az akkor negyvennyolc óráig itt időző amerikai misszió vezetőjével, *Weyss* kapitánnyal csak este találkozhatott Baracs. Közölte vele az ítéletet, mire *Weyss*. kapitány két amerikai tiszttel nyomban a szovjetházba ment, hogy beszéljen Kun Bélával. *Alpári* Gyulát, a külügyi népbiztos helyettesét is ott találta. Megmondta

a két népbiztosnak, hogy az ántánt nevében fejükkal teszi őket felelőssé, ha a tiszteket kivégzik.

Tombor alezredes a vörös hadseregben szolgáló aktív tisztek nevében emlékiratot nyújtott át *Kun* és *Szántó* népbiztosoknak, amelyben megtagadják a továbbszolgálatot az esetre, ha a halálos ítéleteket végrehajtják.

Özv. *Eszterházy* Jánosné grófnő, *Cvercek* Ferenc altábornagy és *Scharitzer* altábornagy is újból akcióba léptek Bécsben, illetve Pozsonyban.

Mindezek után Baracs fölkereste *Kun* Bélát a szovjet-házban, hogy a tanácskormány megkegyelmezésének kihirdetését sürgesse nála.

— Nem avatkozom bele, nem az én dolgom — válaszolja *Kun*. — Evégett *Garbaihoz*, az elnökhöz kell fordulni.

Hosszabb ideig vitatkoztak s a vitának, — melyben *Landler* is résztvett — az lett a vége, hogy *Baracs Garbaihoz* ment a szocialista-kommunista pártkörbe, az *Andrássy-úti Harkányi-palotába*. Közölte az elnökkel a dolgot és *Garbai* mindent megígért.

* *
*

Teltek a napok és minden múltó nap közelebb hozta a bizonyosságot, hogy a halálos ítéleteket nem hajtják végre.

A foglyoknak ettől kezdve azt is megengedték, hogy hozzátartozóik állandóan vigyenek élelmiszert és fehérneműt.

A csomagokban néha sikerült egy-egy levelet is bevagy kicsempészni, vagy az élelmiszert a legfrissebb újságokba, sokszor éppen levélbe csomagolták. így aztán naponként kaptak valami hírt a külvilágból.

Július 10-én megengedték, hogy látogatókat fogadjanak. Ez nagy örömet szerzett mindnyájuknak, de voltak

közöttük néhányan, akik az engedékenységet arra magyarázták, hogy másnap kivégzik őket és most búcsúlátogatásra engedik be hozzájuk övéiket.

Július 11-én jelenti a foglár, hogy Barthának, Bayernek és Kesseőnek vendégeik érkeztek, — vezessék le őket. Lemennek a társalgóba s meglepődve látják, hogy az eddigi jó parancsnok helyett új ember, — *Jancsik* elvtárs egy »öntudatos« proletár parancsol a fogházban.

A látogatás úgy történt, hogy a foglyokat egymás mellé állították, elibük állott egy sor vöröskatona, aztán beengedték a látogatókat, akik a vörösörök háta mögött szintén sorban állottak föl. Kézfogás, vagy a fogolynak látogatója közelébe menni tilos volt; úgy négy lépés távolságból, a vörösörökön keresztül beszéltek és csupán érdektelen dolgokról.

Egyik fogoly felesége hároméves leánykáját is magával hozta. Mikor a gyermek meglátta apját, odaszaladt hozzá. Az apa gyorsan keblére ölelte, de a vörösök a következő pillanatban letépték onnan a gyermeket s kidobták a társalgóból. Ez a látogatás nem hogy enyhítette volna az elítéltek lelkiállapotát, de még súlyosbította.

Július 13-án déli 12 órakor nyílt a börtön ajtaja s a vádbiztosok élén belépett Kiss Miklós, a vésztörvénytörvényészek elnöke. Kiadja a parancsot, hogy álljanak sorba a pircscek előtt. Azután egy, ív papírt vett elő, fölolvasta a neveket és kihirdette; hogy: *megjelent a forradalmi kormányzótanács CXXVII. számú rendelete, mely szerint a kihirdetéstől számított és két nap alatt végre nem hajtott halálos ítélet automatikusan életfogytiglan kényszermunkára változik át. Tehát nem kegyelmet kapnak az elítéltek, hanem a bölcs proletártörvény menti meg őket a haláltól.*

Ezzel a formulával igyekeztek a kommün urai már nyilvánvaló gyöngeségüket palástolni. A missziók ellenmondást nem tűrő föllépésekor észrevették, hogy milyen drága is az emberélet: a népbiztos uraké.

A foglyok pedig megnyugodtak. Kedélyük is jobb lett.. Tréfálkozni kezdtek egymással: tehát szovjetfogytáig lesznek bezárva, mert már bizonyos, hogy a proletárdiktatúra nem sokáig tart.

A vésztörvénytől több tárgyalást nem is tartott.

A soproni fegyházban és Vácott.

Július 18-án délelőtt közölték az elítéltekkel, hogy délután el fogják őket szállítani, — de hogy hová, nem mondták meg. Már délben tizenkét órakor sorakozó volt a folyosón. Háromig rendezkedtek; legalább tízszer névsort olvastak. Negyvennyolc fegyencet vittek, akik mellé huszonkilenc vöröskatonát adtak kísérő gyanánt.

Egyenként mentek le az utcára. A fogház előtt villamoskocsi állott, amelyen a józsefvárosi pályaudvarhoz utaztak. A pályaudvar előtti téren — ahol körülbelül kétszáz nemzetközi vörös, katona táborozott — kiszálltak a villamosból. Mikor a vörösök megtudták, hogy ellenforradalmárok vannak itt, puska után mentek. Fenyegetőztek, hogy ők majd végeznek velük, ha Kun Béla nem merte megtenni. A kísérő parancsnok látva a fenyegető helyzetet, gyorsan levezette a foglyokat a zárt pályaudvarra. Ide is követni akarták őket a dühös vörösök, de az őrség ezt megakadályozta.

Este hat óra körül beállították a vonatot. Kilencig vártak, akkor elindultak. Sopron volt a rendeltetési hely. Az örök útközben nagyon vigyáztak rájuk, azonban Tárnoknál egy igazi fegyenc, akit rablás és lólopás miatt hat évre ítéltek, a robogó vonat ablakából kiugrott, Az örök utána lőttek, de sötét volt, nem

találták el. A vonat megállott. Keresték, de hiába, sikerült neki megugrani. Azt mondják zsoké volt.

Másnap délután négy órakor érkeztek Sopronba. A fegyház öt-hat kilométerre fekszik, a város túlsó oldalától. Két csoportra osztották a foglyokat és vörös örök fogták körül őket, úgy indultak be a városba, melyen át kellett menniök.

A soproniak néma ajakkal nézték a menetet. Néha lopva, egy-egy intéssel, üdvözlétet is kaptak. Nem egy arcon láttak gördülő könnycseppet, amint a porba hullott...

Este hat órakor értek ki a sopron-kőhídi fegy-intézetbe. Ott várták őket. Az udvaron sorakozó volt és névsort olvastak. Azután a nagy épületnek földszinten levő folyosójára kellett menniök, hol mindeniküket egy-egy zárka ajtajával szembeállították. Amint így állanak, egyszer csak parancs hangzik: levetközni. A foglyok levetették felsőruhájukat; csak a fehérneműt hagyták magukon és vártak. Rövid idő múlva elrendelik, hogy azt is le kell vetni, de még a cipőt is. Az is megtörtént. A fegyőr végigszalad a sor előtt: rendben van minden, — mondja — menjenek be a zárkába. Anyaszült meztelenen voltak kénytelenek bemenni. Ott egy gatyának megtisztelt valamit és egy ingszerű ruhadarabot találtak, azt kellett magukra venni. Egyebet nem kaptak. Így maradtak másnap délig a nedves, hideg zárkában.

Következő nap orvosi vizsga volt. A betegeknek a folyosón kellett sorakozni. Bartha őrnagy is beteget jelentett. Dr. *Horváth* Dezső fogházi főorvos vizsgálta meg őket.

— Ön a Bartha László őrnagy úr. — kérdi az orvos?

— Igen — hangzik a válasz.

— Kérem, ön kórházba fog menni, hogy alaposan megvizsgálhassam — mondja az orvos. Majd több ellenforradalmárt utasított még így kórházba. Ott azután vizsgálat közben mindeniken talált valami bajt. Megvolt hát a jogcím, hogy kórházban maradjanak. Most már jobb sorsuk lett. Az orvos még arról is gondoskodott, hogy a hazafias közönség a városból élelmiszert vigyen a foglyoknak.

Ha Horváth doktor nem lett volna ellenforradalmár, szomorú sorsuk lett volna Sopronban.

Július 25-én híre futott a városban, hogy Sopront ki kell üríteni és át kell adni az osztrákoknak. Természetesen a fegyházban is megtudták ezt és nagy izgalommal tárgyalták, hogy mi lesz velük.

Azonban nem sokáig tanakodhattak. Július 27-én tudatták velük, hogy másnap, 28-án Vácra viszik őket.

Július 28., vasárnapra esett. Reggel mise volt. A misén *Altenburger* Gyula ellenforradalmár, fogoly, mindnyájuk nevében a következő megható imát mondta:

»Urunk, engedd meg, hogy ez a megpróbáltatás legyen az a tisztító tűz, amelynek lángjában elhamvadjon a mi gyarlóságunk és megedződjék a mi erőnk, hogy romjaiból újjáépíthessük hazánkat, magyar és keresztény mivoltának megingathatatlan pilléreire, hogy ismét a Te országod legyen; erős bástyája a kereszténységnek, bajnoka az emberi haladásnak.

Mindenható, jóságos Istenünk! Mélységes alázattal kérünk, elégeld meg a büntetést, amelyet erre a szegény országra, magyar népedre mértél, tisztítsd meg minden fiát és leányát hibáiktól és a Te erős karoddal segítsd meg, hogy minden ellenségétől megszabadulva, békés

munkában dolgozhassák, hogy a népek nagy versenyében ne maradjon szégyenkezve hátul, hanem az elsők között lehessen az igazságnak, a jóságnak, a tudásnak Hozzád vezető útján. És kérünk Urunk, Istenünk, add vissza nekünk szabadságunkat, hogy a nemzeti munkából ki-ki képessége és ereje szerint kivehesse részét és teljesíthesse azokat a feladatokat, amelyeket a Te jóságod és bölcsességed fog reá bízni.

A mieinket, akiket különösen szeretünk, tartsd meg, kérünk, oltalmadban, védelmedben, pártfogásodban; vigasztald meg őket abban a tudatban, hogy az ő szenvedésük csakúgy, mint a mienk, csak előkészítője a jövő tiszta, nagy boldogságnak.

Mindazokkal pedig, akik az ötéves küzdelemben életükkel áldoztak a hazának, legyen a Te könyörülő irgalmad, amely megbocsátván földi életükben elkövetett bűneiket, áldozatukért az örök boldogsággal jutalmazza őket.

Régi nagy pátrónánk, boldogságos Szűz Mária és ti, hazánk védőszentjei, életeken Szent Istvánnal, első apostoli királyunkkal, csatlakozzatok a mi imánkhoz és kérjétek Istent, hallgassa meg könyörgésünket. Amen«.

Mise után megtették az előkészületeket az indulásra.

A fegyházból való távozásuk előtt jó ebédet kaptak. Egyik fegyőrtiszt saját krumplijából főzetett nekik gulyást. Azt elfogyasztották és vígan, énekszó mellett indultak a vasúti állomásra.

Midőn a városban megtudták, hogy az ellenforradalmárokat elviszik Sopronból, seregestől mentek ki az emberek az állomásra és élelmiszert, dohányt, cigarettát, sört, meg egyéb jókat vittek nekik. Most már tudták

a foglyok, hogy nem sokáig él a proletárdiktatúra, mert már senki nem titkolja érzéseit.

Másnap délelőtt tizenegy órakor érkeztek Budapestre a nyugati pályaudvaron. Egy mellékvágányra tolatták a foglyok vonatát és megengedték, hogy látogatókat fogadjanak. Persze mindenkit fölkeresett vagy rokona, vagy egy ismerőse, barátja.

Szamuely Tibor örködött pribékjeivel afölött, hogy a »fegyencek« illő módon viselkedjenek és nem egyszer dorgálta meg a kísérő politikai megbízottat, hogy igen sokat megenged nekik, — még azt is, hogy az ablakon kihajoljanak.

Délután háromig időztek Budapesten, akkor elindult a vonat Vác felé, hová este hatkor érkeztek meg. Ott közös zárkát kaptak és nem volt okuk panaszra. Az Utolsó napokban kivitték őket a fegyintézet kertjébe kapálni, ahol inkább csak beszélgettek, mint dolgoztak.

Itt kapták a hírt, hogy a június 2-4-iki ellenforradalom egyik résztvevőjének, *Erődy* Ödön székesfővárosi tanárnak holttestét megtalálták a Ludovika kertjében — egy kútban; és hogy *Mildner* Ferenc tüzérszázadost, az akadémia tanárát *Kun* Béla parancsára borzalmas módon meggyilkolták.

Július 31-én délután négy órakor terrorjárőr kereste *Mildnert* az akadémián. *Mildner* éppen az istállókat vizsgálta. Előhívták, A járőr elfogató parancsot mutatott föl, *Dinnyés* vádbiztos aláírásával. A századost magukkal vitték. Először a VIII. kerületi vörös őrségre, onnan a szovjetházba (Hungáriába). Itt éjjel két óráig őrizték. Ekkor *Dinnyés* vádbiztos, *Oláriu* és *Geiger* terroristák, meg néhány vöröskatona a Hungária előtt az alsó rakpartra kísérték. Ott összekötözték kezeit és megparan-

csolták neki, hogy a raktárak között a lánchídig menjen. Gyilkosai a nyomában voltak s a lánchídnál megállították. E pillanatban *Dinnyés* nekiugrott, földreteperte és ahányan voltak, markolatig döfték rohamkéseiket ártatlan áldozatukba! (*Mildnert* három héttel a gyilkosság előtt a vésztörvényszék fölmentette és szabadon bocsájtotta.)

Húsznál több szúrt sebet ejtettek rajta, azután puskatussal estek az egész testében vérző, szerencsétlen embernek; végül a Dunába dobták.

E rémes gyilkosság augusztus 1-ére virradó hajnalon, tehát mindössze néhány órával *Kun* Bélának és társainak szökése előtt történt, *Kun* parancsára, hogy: küldjétek haza!

Augusztus 1-én, a proletárdiktatúra bukásakor izgalommal várták a szabadulást, de csak 4-én jött Budapestről *Szép* Ernő ezredes-hadbíró elnöklésével egy bizottság, amely elbocsájtotta őket a fegyházból.

Szabadulásuk után egy váci úricsalád a fegyintézet papja útján meghívta őket uzsonnára. Itt elénekelték a Himnuszt és lelkes hangulatban mentek ki a vasúti állomásra, hová a váci hazafias közönség egy része elkísérte őket.

Midőn az állomás elé értek, a közönség ismét a Himnuszt kezdte énekelni. A következő pillanatban, tán huszonöt-harminc lépésre tőlük, egy csoport vörös katona erre az internacionáléba kezdett. A két tábor farkasszemet néz; — majd egymásra rontanak. Véresfejű emberek tántorognak és menekülő vörösökkel telik meg a perron.

Azonban a vörösök valahonnan puskát kerítettek és fegyverrel támadták meg a pályaudvart. A sétáló

közül hárman megsebesültek. Közben megérkezett a karhatalom — ötven csendőr — és a rendet helyreállították.

Azután a vonat elindult Budapest felé. Előbb azonban *Bartha* őrnagy telefonon gondoskodott róla, hogy a közbeeső állomásokon karhatalom legyen, nehogy valahol megismétlődjön a váci magyar — vörös ütközet.

Augusztus 4-én a következő ellenforradalmár foglyok szabadultak ki a váci fegyintézetből:

Bartha László őrnagy, a Ludovika Akadémia parancsnoka,
életfogytiglan elítélve

Bayer Ferenc százados, életfogytiglan elítélve

Osváth Zoltán tüzérszázados, életfogytiglan elítélve

Szikora László egyet, hallgató, tart. hadnagy, életfogytiglan
elítélve

Szörtsey József földbirtokos, a Magyar Nemzeti Szövetség-
igazgatója, életfogytiglan elítélve

Tomcsó János egyet, hallgató; tart. tüzérfőhadnagy, életfogytig-
lan elítélve

Ádám Endre százados, életfogytiglan elítélve

Kozma Ferenc tüzérőrnagy, életfogytiglan elítélve

Gálba Gyula tüzérszázados, életfogytiglan elítélve

Kesseő László főhadnagy életfogytiglan elítélve

Dr. Kachelmann Ernő miskolci ügyvéd, életfogytiglan elítélve

Grassy József főhadnagy, 15 év

Hollós Antal százados, 15 év

Jusztly Emil tüzérszázados, 15 év

Petrikoyits István százados, 15 év

Móricz Loránd főhadnagy, 15 év

Wisinger Győző százados, 15 év

Wasek Ottó százados, 15 év

Kovács Gyula tüzérfőhadnagy, 15 év

Martincsevics Ferenc zalamegyei tanító, 15 év

Kaysersheimb Károly alezredes, 10 év

Martincsevics László egyet, hallgató, 10, év
 Altenbufger Gyula ny. vezérigazgató, 10 év
 Köllő Gábor tart. tűzérőhadnagy, 10 év
 Dr. Perényi Szilárd tb. szolgabíró, tart. tűzérőhadnagy, 10 év
 Boda Géza egyet, hallgató, tart, hadnagy, 10 év
 Hefty György múzeumi tisztviselő 10 év
 Hegyi Ödön hirlapíró, 10 év
 Palátin Rezső magántisztviselő, 10 év
 Sárkány Géza egyet, hallgató, 10 év
 Szecsődy Sándor rendőrelknőr, 10 év
 Wicenti Ödön százados, 6 év
 Pajor Lajos- százados, 5 év
 Dr. Krisztics Sándor egyet. magántanár, fővárosi könyvtárnok 5 év
 Porffy Elemér »Hangya« tisztviselő, 5 év
 Kristoff Sándor egy. hallgató, 5 év
 Vermes Gyula földbirtokos, tart. tűzérőhadnagy, 5 év
 Dr. Wukovics Károly városi tanácsos (Kassa), 3 év
 Balogh. Antal Máv. főkalauz, 2 év
 Rothnágel Rezső százados, 2 év
 Skubilcs János egyet, hallgató, 2 év
 Táborszky Géza egyet, hallgató, 2 év
 Abt Kamilló egyet, hallgató, 1 év
 Báró Apor Gábor külügyminiszteri titkár, 1 év
 Farkass Jenő egyet, hallgató, 1 év
 Gera József egyet, hallgató, 1 év
 Molnár Mihály egyet, hallgató, 1 év
 Ifj. Szénássy Béla kereskedő, 1 év
 Wosner István magántisztviselő, 1 év
 Villásy Pál magántisztviselő, 1 év

Az entente.*)

Mialatt az ellenforradalmárok Budapesten és a Duna-Tisza közén Niebelung-hősök módjára hadakoztak a vörös zsványokkal, Szegeden herkulesi erővel tépték és szaggatták a bilincseket, amelyeket poroszlók raktak az elalélt, nagy sebektől vérző magyar oroszlánra, nehogy az egy ugrással talpraálljon és leterítse a körülötte ólálkodó s halálát leső apró ellenségeit.

Fölemelő, valósággal megható érzés lesz úrrá az emberen, mikor *Horthy* Miklós fővezérnek a Nemzeti Hadsereg megszervezését Szegeden elrendelő és nap-nap után megújított intézkedéseit, valamint *Teleki* Pál gróf külügyminiszternek a párisi legfőbb ötös-tanácsához, a svájci szövetségtanács elnökéhez és báró *Malcomes* Gyula volt közös külügyminiszteri min. tanácsoshoz intézett jegyzékeit olvassa.

Az idő múlása egyszer az acélt is kikezdi, ha más-ként nem, fátyolba lopja ragyogását; de ezek az írások, az ezekből kicsillanó lélek, — amíg magyar lesz a földön, — nemzedékről-nemzedékre, folyton gyarapodó fényességgel fogják hirdetni, hogy a sírjából föltámadó

*) A békekonferenciának a magyar ügy irányában tanúsított magatartását eléggé megvilágítják az itt kivonatossan közölt diplomáciai jegyzékek is; az ententenak a fegyverszünet óta követett teljes szerepével más helyt foglalkozunk majd részletesen.

Magyarország alapköveit ezek a férfiak rakták le, akiknek a magyar nemzet történelmi nagy küldetésébe vetett hite és bizodalma — a hűtlenség, a részvétlenség, a sikertelenség és az egész világ kárörömeinek szomorú idején, — nemcsak töretlen maradt, de még szilárdabb lett.

* *

*

A magyar kormány csak június elején alakulhatott meg Szegeden, mert az aradi ideiglenes kormányt Szegedre való útja közben május 9-én a románok föltartóztatták és Mezőhegyesen internálták.

Két hét múlva engedték őket továbbutazni, mikor aztán a kormány Szegeden véglegesen megalakult.

A minisztérium *Zadravetz* István tábori püspök kezébe tette le az esküt.

Károlyi Gyula gróf miniszterelnök átiratban tudatta a megalakulást *de Lobit* tábornokkal, a magyarországi francia haderők főparancsnokával; egyidejűen közölte a kormány névsorát és céljait is, majd így folytatja:

»Le conseil s'appuye sur tous les partis et sur toutes les fractions du pays, qui désirent combattre le bolchévisme et rétablir l'ordre légal en Hongrie.«

»J'ai désiré souligner par la composition même du gouvernement le fait, qu'il ne représente pas un seul parti ou une tendance politique mais le pays tout entier qui désire si ardemment le rétablissement de l'ordre légal.«

Magyarul: *a kormányt támogatja az ország minden pártja és frakciója, mely a bolsevizmus letörését óhajtja s a kormány összetételénél is szem előtt tartottam, hogy lehetőleg kifejezésre jusson az, hogy ez nem egy párt,*

egy politikai irány exponense, de az egész törvényes rend helyreállítását sóvárgó ország képviselője.

Végül kéri a miniszterelnök a táborno­kot, hogy az entente támogassa őket nehéz munkájukban.

A kormánynak a belső szervezkedésre irányuló tevékenységét azonban, mindjárt működése legelső napjaiban sztrájk akadályozta, amely kommunista izgatások követke­zése­képpen Szegeden kitört. A sztrájkot két hét múlva *Gondrecourt* francia tábornok fojtotta el.

Ezenkívül sokat küzködött a kormány a Szegeden lévő politikusok egyenetlenségével, széthúzásával és különböző akarnokok intrikáival, akik személyes érvényesülésüket erőszakolták; továbbá *Betrix* francia ezredessel is, aki sajnos, káros befolyások hatása alatt nem támogatta a kormány működését.

Horthy Miklós hadügyminiszter ezidőben kezdte meg — elképzelhetetlenül nehéz körülmények között — a Nemzeti Hadsereg megszervezését irányító munkáját.

Június 5-én rendeletet bocsájtott ki, amely a vörös terror leküzdésére, valamint a törvényes rend és biztonság helyreállítása céljából »Magyar Nemzeti Hadsereg« föllállítását rendeli el.

A magyar nemzeti hadsereg eskümintája a következő:

»Mi ünnepélyesen esküszünk, hogy szent hazánkért mindenkor és mindenütt életünket és vérünket föláldozzuk!

Esküszünk, hogy a bolsevista vörös hadseregek ellen még akkor is, ha saját véreinkkel találjuk magunkat szemben, a magyar nép és az ezeréves Magyarország további fönnállása érdekében haladéktalanul fölvesszük a harcot.

Hirdetői leszünk a magyar nemzeti eszmének, mely egyedül biztosítja népünk jövőjét.

Esküszünk, hogy előjáróinknak föltétlenül engedek meskedünk, följebbvalóinkat mindenkor a kellő tiszteletben részesítjük és alárendeltjeinkkel szemben a szükséges szigor mellett testvéri szeretettel viseltetünk.

A Mindenható Isten úgy segítsen! Ámen!

Június közepe tájt megengedte a francia parancsnokság a toborzást, de az erre szóló fölhívás nyilvános közlését már nem engedélyezte. Így hát a toborzás vezetői: *Zichy* Aladár gróf, *Ábrahám* Dezső, *Hencz* Károly, *Eckhardt* Tibor, *Gömbös* Gyula és még néhányan, bementek a házakba és úgy szólították zászló alá a férfiakat.

Munkájuk szép eredménnyel járt, mert június végén a nemzeti hadsereg, ideszámítva a menekült tiszteket, önként jelentkezőket és a vörös hadsereg szökevényeit is, már hét-nyolcezer főből állott, amelynek ázervezését *Horthy* Miklós utasításai szerint *Soós* Károly és *Bernátsky* „tábornokok, *Görgey* György huszárnagy és *Görgey* József huszárcapitány foganatosították.

Megszervezték a hírszerző osztályokat is.

A katonai hírszerző osztály vezetője *Kozma* Miklós huszárcapitány volt. Ez az osztály állandó összeköttetést tartott fönn a vöröshadsereg ellenforradalmi csoportjaival.

A politikai hírszerző osztály élén *Siket* Andor belügyminiszteri titkár állott.

Ebben az osztályban a következők teljesítettek szolgálatot: *Horváth* Sándor határrendőrségi fogalmazó, *Axmann* János határrendőrségi segédfogalmazó, *Hlatky* Endre sajtóelőadó. *Juhász* és *Hutyra* államrendőrségi detektívfelügyelők egész testülettel.

A »Szegedi Új Nemzedék«-et pedig, mely lap a kommunizmus alatt egyedül képviselte a nemzeti eszmét, —

dr. *Jeszenszky Géza*, dr. *Bothmer Károly* báró és *Fárszky Gyula* szerkesztették.

A hadsereg fegyelmezésén és harcképessé tételén kívül a szövetséges hatalmakkal való diplomáciai érintkezés megkezdése volt legfőbb gondja a kormánynak.

A hivatalos jegyzékek sorozatán kívül szinte légióra megy *Teleki Pál* gróf külügyminiszter magántermészetű leveleinek, táviratainak és egyéb megbízásainak száma, melyeket e célból külföldi diplomatákhoz és barátaihoz intézett. Nehéz munkájában a következők voltak segítségére: *Csáky Imre* gróf és *Magyary Antal* követségi tanácsosok *Worasicky Olivér* gróf, *Csáky István* gróf attasék; *Fest Fedor* báró, és dr. *Hoffmann Sándor* külügyminiszteri titkárok.

Június 21-én az alábbi jegyzéket küldte *de Lobit* tábornokhoz, kérve őt, hogy azt a békekonferenciához továbbítsa:

Az entente-hatalmak a bolsevizmus letörését óhajtják elérni. Ezt csak úgy érhetik el, ha erélyes katonai lépések tételnek. De a bolsevizmus letörése egymaga nem elég, annak visszatérését és újbóli megerősödését kell meggátolni. Ez pedig csak úgy lehetséges, ha egy alkotmányos kormány áll az ország élén, amely megfelelő számú, megbízható karhatalom fölött rendelkezik. Az ententenak tehát érdekében áll a bolsevizmus leküzdésére, a rend helyreállítására és az alkotmányos kormányzat előkészítésére alakult kormány működését előmozdítani.

A kormány hatalmának megerősítése, minél nagyobb országrészekre való kiterjesztése, karhatalom mielőbbi és megfelelő számban való szervezése és fölszerelése, ezen akció elsőrendű kellékei.

Minden oly intézkedés, amely a kormány megérősödését, hatalmának kiterjesztését, hadsereg szervezését gátolja vagy csak gyöngíti is, közvetve a bolsevista uralom megerősödését és elterjedését eredményezi. Franciaországnak eddig Magyarországon követett eljárása, sajnos, ilyennek mondható. Eredménye károsan érvényesül is. A rend helyreállítására alakult kormány erőt nem tud kifejteni, mert mozgási szabadsága nincs. Ebben, — úgy a kormányt lelkesen támogató lakosság, mint a bolsevisták a gyöngeség és sikertelenség jelét látják. Ettől erőt és bizakodást nyer a már lankadó bolsevizmus és pusztító munkáját tovább folytatja.

Káros következménye még ennek az is, hogy Magyarországon megrendül a bizalom Franciaországgal szemben, mely felé őszinte bizalommal és a jövőre vonatkozó tartós baráti összeköttetés reményével nézett. Ha Franciaország most cserben hagyja Magyarországot, most, amikor saját érdeke teljesen azonosnak mondható Magyarországéval, — most, amikor a szükséges fegyveres ereje készen áll itt az országban; akkor később nehezen hiheti Magyarország, hogy üres ígéreteken kívül Franciaországból másra is számíthatna és kénytelen lesz támaszt és szövetséget más oldalon keresni.

(La confiance si profonde qui faisait battre le coeur de tous Hongrois pour la France et qui permettait d'espérer des relations futures d'amitié inséparable menace d'être ébranlée. Si la France nous abandonne à notre sort quand nos intérêts sont identiques, quand la force armée nécessaire est à portée de mains, il est à craindre, que dans l'avenir la confiance sans bornes qu'avait toujours le peuple hongrois dans la parole des Français ne devienne moins absolue et ne fasse tourner les

yeux de quelques personnes de peu de foi vers d'autres horizons.)

Hogy Magyarország francofil politikát folytasson, amire kész hajlandósága van, ez egyedül és kizárólag Franciaországnak most tanúsítandó magatartásától függ.

A magyar kormány csakis azon okból választotta Szegedet ideiglenes székhelyül, mert itt vélte a karhatalom szervezésének munkáját megkezdhetni. Céljait és törekvéseit az entente-hatalmak intencióinak megfelelőnek gondolván, a karhatalom megszervezésében segítséget és támogatást várt ezen hatalmak részéről.

Ehelyett mindjárt működésének elején nem várt, ellenséges magatartást tapasztalt az entente-hatalmák egyik szövetségese, Románia részéről, azáltal, hogy a magyar kormány antibolsevista mozgalmához csatlakozott tisztek és katonák a román csapatok által lefogattak, Brassóba vitettek, s ott ellenséges hadifoglyokként kezeltetnek.

Ebben bizonyítékát láttuk annak, hogy Románia nem tartja föladatának a magyarországi bolsevizmus letörését, sőt az ezt szolgálni akaró mozgalmat megakadályozni törekszik.

Azt véltük azonban, hogy Franciaországnak, mely Európa ezen részén jelenleg az entente-hatalmak képviselőjének tekinthető, valódi és őszinte kívánsága a bolsevizmus terrorjának megszüntetése, — ezen egész Európára veszedelmet jelentő tűzfészek kioltása.

Ezen hitben lévén, a mozgalmunkhoz csatlakozni kívánókat, — tiszteket, csendőrséget Szegedre irányítottuk az ország minden részéből, valamint a külföldről.

A szervezést azonban nem foganatosíthatjuk, mert dacára annak, hogy a francia parancsnokság jóindulata-

ról biztosít, a tényleges eszközöket rendelkezésünkre nem adja. Nevezetesen nem engedélyezte sem sorozás elrendelését, sem behívásokat, — de még a toborzást sem oly módon, hogy az sikerre vezethetne.

Fegyver, muníció és egyéb fölszerelési tárgyak, tüzérségi anyagok, repülőgépek stb., melyek nélkül akciónk meg nem indítható, nem állanak rendelkezésünkre, pedig ezek részünkre kilátásba helyeztetek.

Hiszen csakis ezért, ezen biztatásokért választottuk Szegedet kiindulási pontnak. Jelenleg itt vagyunk, tétlenségre kárhozható, át sem tehetjük működésünk bázisát már más vidékre.

Ezen eljárás következménye az, hogy a május elején igen könnyen és véglegesen leverhető bolsevizmus azóta megerősödött, seregé megszerveződött és mind nagyobb területek jutván birtokába, leküzdése mindennap nehezebbé válik.

Nem csodálható tehát azon fölfogásnak mindjobban való elterjedése, hogy az entente a magyarországi bolsevizmus letörését nem célozza, annak megerősödését nem ellenzi, az ellen föl nem lép, sőt az antibolsevista mozgalom megszervezését lehetetlenné akarja tenni.«

* *

Június 29-én jegyzéket küld a svájci szövetségi tanács elnökének, amelyben hivatkozással a barátságos viszonyra, amely Svájcot állandóan Magyarországhoz fűzte, közli az elnökkel a kormány ideiglenes névsorát és céljait; aztán kéri őt, hogy fogadja el *Malcomes* Gyula báró volt közös külügyminiszteri min. tanácsost Magyarország de facto követe gyanánt és támogassa működését.

Ugyanekkor Malcomest *) is értesíti Bernbe a jegyzékről és fölkéri, hogy vállalja a megbízást, *mely egyedüli módja annak, hogy szerencsétlen hazánk állapotától illetékes helyre hiteles információkat juttassunk.* Kéri őt, hogy *működése legfontosabb részének a bolsevizmus elleni küzdelem támogatását tekintse és emellett a megszálló román, cseh és szerb csapatok és hatóságok visszaéléseit illetően is megfelelő információkat nyújtson.*

Amennyiben pedig, — folytatja — várakozás ellenére nem fogadnák el őt hivatalosan, kéri, hogy mint *magán-személy képviselje érdekeinket.* E célból egy magán-jellegű megbízólevelet is mellékel.

Végül megbízza Malcomest, hogy *lépjen érintkezésbe a Svájcban tartózkodó Garami idővel, aki részére, ha nyilvánosan megbélyegezi a bolsevikieket, — tárcát ajánl föl a kormányban.*

Egyidejűen rendeletet küldött Pósfay Virgil főkonzulnak Bernbe, hogy támogassa Malcomest; a likvidáló osztrák-magyar nagykövetség-vezetőjét *de Veaux* bárót pedig átiratban kéri, hogy legyen segítségére Malcomesnek.

Július 16-án a minisztertanács Horthy Miklós hadügyminisztert a nemzeti hadsereg fővezérévé nevezte ki, mert az entente nem jó szemmel nézte Horthy hadügyminiszterségét.

Július 17-én Teleki kimerítő jegyzéket küld az entente-kormányoknak a szegedi kormány céljaira és kívánságaira vonatkozóan.

Július 20-án átirat *Charpy* tábornokhoz, Szeged

*) Malcomes magyar ember.

katonai parancsnokához, hogy a franciák ne tüzeljenek egy a vöröshadsereget képező ellenforradalmi hadosztályra.

Július 23-án sürgöny *Franchethoz*, melyben kéri, hogy hadseregünket Baranya megyében összevonhassuk.

Július 30-án újból hosszú, kimerítő jegyzék a békekonferenciához, melyben a többi között a következőket mondja:

»Le gouvernement de Szeged désire saisir cette occasion pour déclarer á nouveau, que tous ses efforts sont dirigés vers le but de rétablir l'ordre, de rendre a tout le monde la liberté de conscience et de rendre ainsi possible en Hongrie des élections justes et qui exprimeraient la volonté du peuple.

Il ne suffit pas de conclure la paix, mais il faut aussi garantir la nation contre toute nouvelle secousse et contre les rigueurs de l'hiver.

Nous prions instamment la Haute Conférence de la paix de bien vouloir donner incontinent des instructions aux autorités compétentes, pour que le matériel de guerre hongrois gardé á Szeged, á Baja et ailleurs, nous soit remis et que liberté de mouvement soit accordé á notre armée. Une fois en possession de ces matériaux et libres d'agir, nous commencerons sans délai notre oeuvre de libération.«

Magyarul: *A szegedi kormány megragadni kívánja ezt az alkalmat is, hogy újból kinyilvánítsa, miszerint teljes igyekezete azon célra irányul, hogy a rendet helyreállítsa, a lelkiismereti szabadságot mindenkinek visszaadja és hogy tiszta választások legyenek Magyarországon, melyek a nép akaratát fejezik ki,*

Ha csak békét kötnek, az még nem elég; garanciák kellene, hogy a nemzet meg lesz védve minden újabbi megrázkódtatástól és a tél zordságától.

Sürgősen kérjük tehát a békekonferenciát, adjon nyomban utasítást az illetékes hatóságoknak, hogy azt a magyar hadianyagot, amelyet Szegeden, Baján és egyéb helyeken őriznek, nekünk átadják és hogy hadseregünknek mozgási szabadságot engedélyezzenek. Amely pillanatban ezeket az anyagokat megkapjuk és cselekvési szabadságunk van, haladéktalanul megkezdjük fölszabadító munkánkat.

Augusztus 4-én kiáltványt küld az entente kormányokhoz, hogy a Peidl-kormány rendszerváltozást nem jelent, mert: »a mai kormányváltozás Budapesten csak külső formai, amely a magyar nép egyöntetű akarátát nem fõdi. Errõl egyrészt az új miniszterek névsora tanúskodik, kik közül csak kettõ nem vett részt nyíltan a kommunista kormányzatban, másrészt közölt programjuk is, melyben fõnntartják a kommunista elõzõ kormány összes rendelkezéseit; és hogy az új kormány a magyar népnek egy még szûkebb rétegére — csak a szakszervezetekre — akár támaszkodni, mint a bolsevik kormány. Kéri az entente képviselõit, hogy a magyar nép igazi kívánságai fõlött ne hagyják magukat tévútra vezetnie.

*

Mindezen jegyzékek pedig, — amelyek csak igen kis töredékét teszik a békekonferenciához küldött, kérõ, magyarázó, fõlvilágosító és a megszálló csapatok visszavonulását összefoglaló írásoknak, — eredmény nélkül maradtak.

Az enténte nem ismerte el a szegedi kormányt tárgyaló félnek, csak »de facto« kormánynak, vagyis mint amely a valóságban van; de egyetlen jegyzékére sem válaszolt.

A francia tábornokok: *Gondrecourt, de Lobit, Charpy* stb. folytattak ugyan megbeszéléseket a kormány tagjaival és egyik-másik intézkedésük a békekonferenciához küldött jegyzékek következése volt, azonban ez semmi biztatást nem jelentett arra nézve, hogy az entenfe hajlandó a diplomáciai érintkezést a szegedi kormánnyal fölvenni és hogy a bolsevizmus elleni küzdelmét támogatni óhajtaná.

A június 21-én Vetsaillesbe küldött jegyzék rideg őszinteséggel meg is mondja ezt az ötös tanácsnak.

Semmi válasz nem jött a jegyzékre.

Az entente akkor még nem akarta letörni a magyar bolsevizmust, — amit igen könnyen megtehetett volna — mert annak még egy ideig való fönmaradása entente érdek volt. Mennél tovább tart ugyanis a vörös uralom, az elcsigázott, agyongyötört, halálra kínozott polgárság annál több energiát veszít és így saját erejéből nem tudja a kommunistákat elkergetni.

A nemzeti hadsereg vezetőségének pedig nem engedték meg a sorozást, se fegyvereket nem adtak neki, mert nyilvánvaló volt, — az entente-megbízottak látták Szegeden, hogy a tisztek és legénység mennyire bálványozzák a fővezért, — hogy ha *Horthy* erőre kap, olyan szilajon lobogó lelkesedéssel csatlakozik hozzá a bolsevikieket gyűlölő egész ország, hogy nemcsak a vörösöket szalajtja ki a szélrózsa minden irányába, de a megszállók túlkapásait is ellensúlyozni fogja.

Hiába várta tehát az ország polgársága a fölmentő nemzeti hadsereget, az nem jött; — nem jöhetett, — mert bilincsekben volt.

Bethlen István gróf se ért el semmit Bécsben és a budapesti tárgyalások is meddők voltak. *Petényi* Zsigmond báró nyűg. államtitkár angol nyelven levelet írt *Freeman* kapitánynak, amelyet *Pekár* Gyuláné, a török főkonzul felesége útján juttatott el az angol kapitányhoz. Perényi levelében sub titulo »idegenek védelme«, — *kétezer* főből álló csapatot kért, hogy legyen mire támaszkodni az ellenforradalomárokknak. *Freeman* mindent megígért, de semmit se tett.

Június, július hónapok folyamán is, régi közéleti férfiak nap-nap után, tanácskoztak az itt lévő missziókkal a Ritzben és magánlakásokon, — amely megbeszéléseknek az volt a lényege, hogy csak hat-nyolcezer embert (nem többet!) küldjenek a szövetségesek Budapestre, igen rövid, idő alatt megszabadítjuk mi magunk az országot a bolsevikiektől. Mert e hat-nyolcezer entente katona lett volna az a szilárd pont, amely körül az ellenforradalmi szervezkedés kifejeződhetett, — az a mag, amelyből a mozgalom kiindulhatott volna.

De a békekonferencia nem fogadta el. a tervet, mert «*az entente nem avatkozik Magyarország belügyeibe*».

Milyen szívesen avatkoztak volna Oroszország belügyeibe, — ha tudtak volna De az nem sikerült nekik.

Minket biztosan kézben tartottak.

Hasztalan volt hát ,az, ellenforradalmárok minden hősi erőfeszítése, a vörösök állandó kémszolgálatára miatt csak hólabdarendszer szerint tudtak szervezkedni, aminek az volt a következménye, hogy mindenki tudott

valamit, az egész tervet pedig senki se ismerte. Egyedül *Lemberkovits* tudott mindent, akinek meggyilkolása után néhány óra alatt vérbefojtották a mozgalmat.

Magyarország megmentését — a »tűzfészek kiégése« után — a békekonferencia a románoknak szánta, akik azután kifosztották az országot.

*

A legfőbb tanács gondosan örködött azon, nehogy valamiképpen az entente sajtójába, a nyilvánosság elé, vagy politikusaik közé, Magyarországot kedvező színben föltüntető tények kerülhessenek. Szinte légmentesen elzárták minden utunkat.

Pedig kevés nemzet van a világon, amely oly állandó, igazán érdeknélküli szeretettel zárta lelkébe a francia szellemet, — tudományokban, irodalomban és művészetben egyaránt, mint a magyar; és amelyik annyira lelkesedett a gloire kultuszáért, hogy Kossuth Lajos fényes homlokára is annak sugarait rakta; vagy amelyik az angol jog eszményeit, az ősi angol alkotmány nagyszerűségét annyira csodálta és becsülte volna, mint a magyar nemzet.

Minderről a békeföltételek megállapításánál nem esett szó.

A győzelem torát ülő hatalmasok himnuszt akartak csak nagyságuk dicsőítésére. Hárfahangoknak lágy akkordjait; sorvadt mellekből kitörő sirámok komor föntségét, hogy megfürösztve lelküket az isteni zenében, boldogan köszönthessék egymást — Néró nyomán: *ave Caesar imperátor, morituri te salutant...*

Csak ez zsongott fülükbe.

Azt már nem hallották, hogy a sóhajok mögött mint remeg, mint zúg, harsog és mennydörög a

Kárpátok koszorújának minden fenyőszála: magyarok ne csüggedjetek; bízzatok a kereszt ígéletében ...!

Nézzetek keményen a jövőbe: a múlt szivárványos ragyogását, a ti lelketeknek soha nem halványuló izzását fogja az tükrözni... Idézzétek legendás nagyjaitok szellemét, hogy ők vezessenek a gyász idején . . . Ezer esztendő oszthatatlan egysége, a közös akarat szuverén ereje segít benneteket munkátokban...

Mert ha olyan bölcseitek lesznek a törvényhozásban, ha olyan katói jellemű férfaitok a törvények végrehajtásában, a céltudatos nemzeti munka megszervezésében és a társadalom irányzásában, mint a múltban s amilyen hőseitek voltak a világháború idején és a vörös terror elleni küzdelemben: akkor a Királyhágó gránitbércei között szárnyalásra üti fejét a Turulmadár és Rákóczi tárogatóinak örömteli zengése, Zrínyi daliáinak egetverő mámora mellett királyi útjára lendül és baglyok vijjogása, vércsék riadt menekülése közben kiterjeszti hatalmas védőszárnyait ősi jussára, Szent Istvánnak ezer esztendőn át annyi drága magyar vérrel, és oly sok könnyel áztatott szent földjére, a hármas halom és kettős kereszt birodalmára ...

TARTALOM.

	Oldal
A magyar föld szava.....	3
A Ludovika Akadémián októbertől júniusig.....	11
Lemberkovits és a június 24-iki ellenforradalom megszervezése.....	27
Stromfeld	31
Haubrich —	36
Intézkedések június 24-én	40
Az ellenforradalom lefolyása és leverése	42
Az akadémikusok a forradalmi törvényszék előtt	68
A parlamentben	80
A forradalmi törvényszék előtt —.....	83
Az ellenforradalmárok védelme.....	87
Főtárgyalás és az ítéletek kihirdetése	91
Tizenegy halálos ítélet	98
A soproni fegyházban és Vácott	103
Az entente	111